

Betalingsformidling

Rapport 1999

Norges Banks årsrapport om betalingsformidling for 1999

Norges Banks årsrapport om betalingsformidling er gratis og kan bestilles fra:

Norges Bank
Abonnementsservice
Postboks 1179 Sentrum
0107 Oslo
Telefon: 22 31 63 83
Telefaks: 22 31 64 16
E-post: central.bank@norges-bank.no

Rapportens tabeller er også tilgjengelige på Norges Banks hjemmesider på Internett (norsk og engelsk versjon):

www.norges-bank.no

Ansvarlig redaktør: Henning Strand
Redaksjonssekretær: Ola Storberg
Redaksjonens adresse: Norges Bank
Avdeling for finansiell infrastruktur og betalingssystemer (FIBE)
Postboks 1179 Sentrum
0107 Oslo
Telefon: 22 31 67 00
22 31 67 07
Telefaks: 22 31 65 42

Spørsmål om rapportens innhold kan rettes til:

Rapportdel:

Kontaktavdeling:

<i>Kapittel 2:</i>	Viktige hendelser i betalingsformidlingen innenlands.....	FIBE
-	Norges Banks oppgjørssystem (NBO).....	BANK og FIBE
-	Sedler og mynt.....	KOBE og FIBE
<i>Kapittel 3:</i>	Internasjonal utvikling.....	FIBE
<i>Kapittel 4:</i>	Transaksjoner og omsetning i betalingsformidlingen.....	STA og FIBE
-	Sedler og mynt.....	KOBE og FIBE
<i>Kapittel 5:</i>	Priser i betalingsformidlingen.....	STA og FIBE
<i>Kapittel 6:</i>	Norges Banks oppgaver i betalingsformidlingen.....	FIBE

FIBE: Avdeling for finansiell infrastruktur og betalingssystemer
BANK: Bankavdelingen
STA: Statistikkavdelingen
KOBE: Avdeling for kontante betalingsmidler

Se også kapittel 6 for andre kontaktorganer.

Standardtegn i tabeller:

- : Opplysninger mangler/tall kan ikke offentliggjøres
- Null
- 0 Mindre enn (den absolutte verdien av) 0,5 av den brukte enheten
- * Foreløpige tall

Norges Bank bes oppgitt som kilde når tall fra denne rapporten gjengis.

ISBN 82-7553-161-6
0600/2000

Information in English	4
1. Innledning	5
1.1 Om årsrapporten.....	5
1.2 Oppsummering	5
2. Viktige hendelser i betalingsformidlingen innenlands	6
2.1 Oppgjørs- og avregningssystemene	7
2.1.1 Nytt legalt rammeverk for betalingssystemene – Lov om betalingssystemer mv.....	7
2.1.2 Norges Banks Oppgjørssystem (NBO).....	7
2.1.3 Verdipapiroppgjøret	10
2.1.4 Sårbarhet og beredskap i finansiell infrastruktur	11
2.1.5 Ny interbankstandard for betalingsmeldinger – NIBE	12
2.2 Betalingsmidler og systemer for betalingstjenester	12
2.2.1 Seddel- og myntrekken.....	13
2.2.2 Internett og betalingsformidling	13
2.2.3 Elektroniske penger	14
3. Internasjonal utvikling	14
3.1 EU-kommisjonens arbeid.....	15
3.2 Arbeid i Den europeiske sentralbanken (ESB)	15
3.3. Systemer for avregning og oppgjør av transaksjoner i euro.....	16
3.4 Arbeid i Bank for International Settlements (BIS).....	16
3.5 Systemer for avregning og oppgjør av valutahandler	17
4. Transaksjoner og omsetning i betalingsformidlingen	18
4.1 Hovedtrekk i utviklingen	18
4.2 Giro	19
4.3 Betalingskort, sjekk og minibank.....	21
4.4 Sedler og mynt	26
4.5 Internasjonal betalingsformidling.	28
5. Priser i betalingsformidlingen	30
5.1 Innenlandsk betalingsformidling.....	30
5.2 Overførsel til utlandet	34
6. Norges Banks oppgaver i betalingsformidlingen	34
6.1 Ansvar og oppgaver i betalingsformidlingen	34
6.2 Kontaktorganer	35
Vedlegg 1:	36
Lov om betalingssystemer mv. 17.12.99 nr 0095 – konsesjonsplikt for interbanksystemer (Rundskriv nr 5/17. april 2000).....	36
Vedlegg 2:	37
Oversikt over aktuell litteratur	37
Tabellregister	38
Tabeller	39

INFORMATION IN ENGLISH

Norges Bank's annual report on payment systems for 1999.

Norges Bank is the central bank of Norway. Norges Bank's responsibilities with regard to the payment system can be divided into the following categories:

- efficiency of the payment system
- clearing and settlement between banks
- issue and distribution of banknotes and coins

Since 1987, Norges Bank has published an annual statistical report on payment system trends and prices. The report also includes the most important events in the area of payment systems.

The report is free of charge, and can be ordered from:

Norges Bank, Subscriptions Service

PO Box 1179 Sentrum

N-0107 Oslo, Norway

Telephone: (+47) 22 31 63 83

Fax: (+47) 22 41 31 05

E-mail: central.bank@norges-bank.no

The report is also available on Norges Bank's website on the Internet: www.norges-bank.no

The printed version is available in Norwegian only, but the Internet version is available in both Norwegian and English.

Standard notation in tables:

- : Figures not available/cannot be published
- Zero
- 0 Less than (the absolute value of) 0,5 of the figure used
- * Temporary figures

According to Norwegian standards, a comma (rather than a full stop) is used to indicate decimal places.

Norges Bank should be given as a source when figures from this report are used.

1. INNLEDNING

Norges Banks oppgaver i betalingsformidlingen kan deles i følgende kategorier:

- ansvar for å fremme stabile og effektive betalingssystemer
 - avregning og oppgjør mellom bankene
 - produksjon og distribusjon av sedler og mynt
- Opgavene er nærmere omtalt i kapitlene 2, 3 og 6.

1.1 Om årsrapporten

Norges Bank har siden 1987 gitt ut årsrapporter om utviklingen i betalingsformidlingen. Rapportene presenterer hovedtrekkene i utviklingen og redegjør for de viktigste hendelsene i betalingsformidlingen i Norge og internasjonalt.

Kapittel 2 er delt inn i en del som beskriver utviklingen knyttet til avregnings- og oppgjørssystemene og en del som beskriver utviklingen for betalingsmidler og systemer for betalingstjenester. Kapittel 2 tar også i år for seg omsetningen i Norges Banks oppgjørssystem (NBO) i 1999. Kapittel 3 beskriver noe av arbeidet knyttet til betalingsformidling og avregnings- og oppgjørssentraler internasjonalt. Årets rapport viderefører og oppdaterer tidsseriene for hhv. transaksjoner og priser i kapittel 4 og 5. Utviklingen i priser og bruk av betalingstjenester er også i år illustrert ved hjelp av figurer i teksten. Mer detaljerte opplysninger er presentert i tabeller i vedlegget. I de historiske dataene er det foretatt enkelte korrigeringer, særlig for 1998-tallene. Bortsett fra dette er det foretatt bare mindre justeringer i kapittel 4 og 5. Rapporten avsluttes med et kort kapittel om Norges Banks konkrete oppgaver i betalingsformidlingen. Mens figurene i teksten og tabellene i vedlegget hovedsakelig gjelder for 1999, er teksten slutført medio mai 2000. Rapporten er lagt ut på Norges Banks hjemmesider på Internett¹.

1.2 Oppsummering

Avregnings- og oppgjørssystemene

Tiltak for å redusere risikoen i systemene for avregning og oppgjør av betalinger sto også i 1999 høyt på dagsorden i sentralbankene, inkludert Norges Bank. Dette gjelder både rene bankoppgjør og oppgjørsordningene knyttet til verdipapirhandelen.

Norges Banks oppgjørssystem, NBO, ble innført 24. november 1997. Formålet er å redusere risikoen og øke effektiviteten i betalingsoppgjørene i Norge. NBO innebærer at bankene løpende gjennom dagen kan gjøre opp betalinger seg imellom i Norges Bank. Oppgjør av store interbanktransaksjoner skjer enkeltvis og fortløpende (bruttooppgjør), mens oppgjør på basis av avregning bankene imellom

(nettooppgjør) blir gjennomført oftere enn tidligere. Den 12. mars 1999 ble et nytt elektronisk grensesnitt mellom bankenes felles avregnings- og likviditetsinformasjonssystem (NICS) og NBO tatt i bruk. I 1999 ble utvalget av verdipapirer som bankene kan stille som sikkerhet i Norges Bank utvidet. For å bidra til å redusere sårbarheten i finansiell infrastruktur, ble det i juni 1999 etablert et sentralt beredskapsorgan for kontinuitet i den finansielle infrastruktur. Dette beredskapsorganet ledes av Norges Bank og har medlemmer fra de sentrale aktører på området og Kredittilsynet. I forbindelse med overgangen til år 2000 ble det i regi av kontinuitetsorganet gjennomført et særlig beredskapsopplegg for å varsle, behandle og informere om eventuelle problemer som kunne oppstå i finansiell infrastruktur.

Lov om betalingssystemer mv. ble vedtatt i desember 1999 og trådte i kraft 14. april 2000. Loven innfører konsesjonsplikt for etablering og drift av interbank-systemer, og Norges Bank er gitt konsesjons- og tilsynsansvar. For systemer for betalingstjenester (kunde-bank-relasjonen) innføres det en meldeplikt overfor Kredittilsynet.

Internasjonale hendelser

For å muliggjøre en effektiv gjennomføring av pengepolitikken i pengeunionen, ØMU, og å bidra til effektivisering av grensekryssende betalinger, er det innført et felles system for overføring av betalinger i euro, TARGET. TARGET ble operativt samtidig med innføringen av den nye felles europeiske valutaen, euro, fra 1. januar 1999. Utforming og drift av TARGET er Den europeiske sentralbankens (ESB) ansvar. I tillegg følger EU-kommisjonen utviklingen i bruken av euro nøye.

Bank for International Settlements (BIS) fremla i 1999 den såkalte Trundle-rapporten. Rapporten er fokusert om generelle retningslinjer og vil bli fulgt opp av rapporter med mer konkret fokus. Hovedmålet for arbeidet er å utvikle standarder som skal redusere systemrisiko i betalingssystemene samtidig som effektiviteten blir ivaretatt, herunder viktige prinsipper som bør ligge til grunn for betalingssystemene og tilsynet med dem.

Utviklingstrekk

Det er fortsatt sterk vekst i bruk av betalingskort, men veksten avtar i forhold til tidligere på 1990-tallet. Målt i antall transaksjoner økte bruken av betalingskort eksklusive minibankuttak med 17 prosent fra 1998 til 1999. I 1999 ble om lag halvparten av alle betalinger utenom betalinger med sedler og mynt gjort opp ved bruk av kort. Bruken av sjekk ble ytterligere redusert og utgjør nå mindre enn 1 prosent av betalings-transaksjonene.

¹ www.norges-bank.no

Blant betalingsinstrumentene benyttes nå betalingskort like ofte som girotjenester ved innenlandske betalinger. Det har vært en klar vridning mot bruk av elektroniske girotjenester på bekostning av de blankettbaserte i de siste årene. 1999 ble første året hvor det ble foretatt flere betalinger med elektroniske girotjenester enn med blankettbaserte. Dette skyldes en stagnasjon i antall betalinger med giro per brev og klar nedgang for andre blankettbaserte tjenester, samt en markert vekst i bruken av elektroniske tjenester, særlig de som er rettet mot privatmarkedet. I 1999 økte antall elektroniske girotransaksjoner med 14 prosent, mens antallet blankettbaserte transaksjoner ble redusert med 10 prosent. Antall betalinger per brev var om lag uendret i forhold til året før, mens samlet beløp overført per brev ble redusert med 8 prosent. Samlet beløp overført ved bruk av elektroniske girotjenester økte imidlertid med hele 26 prosent fra 1998 til 1999. Bruken av telefonbaserte girotjenester, og særlig internettbaserte girotjenester, viste kraftig vekst i 1999, men tjenestene er fortsatt mindre enn de fleste andre betalingstjenestene målt både i antall transaksjoner og totalt beløp.

Årsgjennomsnittet for verdien av sedler og mynt i omløp var i 1999 på om lag 43,8 milliarder kroner, en helt ubetydelig økning fra 1998. Kontantomløpet har siden 1991 økt med 43 prosent. Det er noe lavere enn veksten i privat konsum i denne perioden.

Prisutvikling

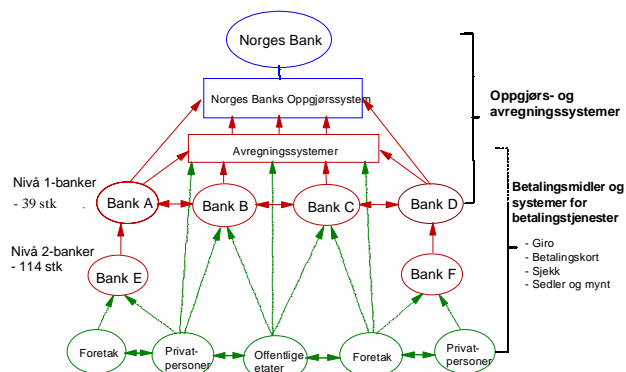
Prisene på de fleste typer betalingstjenester har økt betydelig gjennom 1990-årene, også sett i forhold til den generelle prisstigningen. Denne trenden må ses i sammenheng med bl.a. reduksjonen av bankenes margin mellom innskudds- og utlånsrente i perioden sett under ett. Dagens prisnivå reflekterer dermed i større grad enn tidligere bankenes reelle kostnader ved de ulike tjenestene.

Prisene har i gjennomsnitt økt mest for kostnadsstunge tjenester som blankettgiro og sjekk både når det gjelder perioden sett under ett og fra 1998 til 1999. Det har i stor grad sammenheng med at bankene gjennom sin prispolitikk har forsøkt å vri bruken over til mer kostnadseffektive tjenester som elektronisk giro og betalingskort. For de fleste elektronisk baserte tjenestene har det vært mindre prisøkninger de siste årene, men prisene steg mer enn vanlig på flere elektroniske tjenester fra 1998 til 1999. Gjennomsnittsprisen på minibankuttak har økt jevnt de siste årene. Publikum har imidlertid i stor grad gått over fra de blankettbaserte tjenestene til de langt billigere elektroniske tjenestene. Dermed har utslaget på publikums samlede utgifter i betalingsformidlingen kunnet begrenses.

2. VIKTIGE HENDELSER I BETALINGSFORMIDLINGEN INNENLANDS

Betalingsystemet i Norge kan beskrives på ulike måter. Figur 2.1 beskriver betalingssystemet sett fra Norges Banks side. "Nederst" i systemet har vi sedler og mynt og systemer for betalingstjenester som gir adgang til å bruke bankinnskudd og kreditter som betalingsmiddel. "Øverst" har vi systemer for overføring av betalingsmidler bankene imellom. Sistnevnte kalles i figuren for avregnings- og oppgjørssystemer.

Figur 2.1 Betalingsystemet i Norge

Betalinger skjer i dag i hovedsak ved bruk av kontopenger i bank og kontanter. I Norge er sedler og mynt tvungne betalingsmidler. Det vil si at kontanter i utgangspunktet kan brukes i enhver betalingssituasjon hvor ytelsen gjøres opp på stedet. Kontopenger disponeres vanligvis gjennom kontokort og ulike former for gireringer. Nye tjenester basert på kontopenger utvikles stadig. Det arbeides også på ulike hold med såkalte elektroniske penger (e-penger), dvs. verdienheter som kan lagres på et elektronisk medium, f.eks. et chip-kort eller en PC, og som kan overføres direkte fra betaler til betalingsmottaker.

Kundebetalingene samles opp i de såkalte avregningssystemene og genererer et sett av nettoposisjoner mellom alle bankene som inngår i avregningene. Avregningssystemene omfatter bankenes felles system for interbankavregning NICS² og systemer for avregning av verdipapirhandel (Verdipapirsentralen) og derivathandel (Norsk Oppgjørssentral).

Oppgjørssystemene omfatter Norges Banks oppgjørssystem (NBO) og systemer for oppgjør i private oppgjørsbanker. Alle banker med konto i Norges Bank kan få tilgang til NBO. Det innebærer tilgang til likviditetsinformasjon, oppgjør og intradaglån fra Norges Bank. Bankene kan velge om de vil ha oppgjør direkte i Norges Bank (nivå 1-banker) eller indirekte via en privat oppgjørsbank

² Norwegian Interbank Clearing System

(nivå 2-banker). Store og mellomstore betalings-transaksjoner går til oppgjør i Norges Bank via NICS i den såkalte SWIFT-avregningen,³ eller enkeltvis (brutto) direkte til fortløpende oppgjør i NBO. Små transaksjoner, som f.eks. giro og minibankuttak, blir sendt til oppgjør via den såkalte NICS-masse-avregningen. Pengesiden av verdipapir- og derivat-transaksjoner går til oppgjør i Norges Bank via henholdsvis Verdipapirsentralen (VPS) og Norsk Oppgjørssentral (NOS).

2.1 Oppgjørs- og avregningssystemene

2.1.1 Nytt legalt rammeverk for betalingssystemene – Lov om betalingssystemer mv.

Lov om betalingssystemer mv. nr 95 av 17. desember 1999 trådte i kraft 14. april 2000. Loven følger i hovedsak Banklovkomisjonens forslag i NOU 1996:24 Betalingssystemer mv. Videre implementerer kapittel 4 i loven EØS-direktivet om *endeleg oppgjør i betalingssystem og i oppgjørssystem for verdipapir* (oppgjørsdirektivet). Før denne loven var det ingen særskilt regulering av betalingssystemene i Norge. Systemene ble i hovedsak regulert av avtaler mellom deltakerne. Loven er ikke ment å erstatte, men skal være et supplement til denne selvreguleringen.

Loven skiller mellom to typer betalingssystemer: interbanksystemer og systemer for betalingstjenester. Som *interbanksystem* regnes systemer basert på felles avtaler for avregning, oppgjør eller overføring av penger mellom kredittinstitusjoner. Formålet med bestemmelsene om interbanksystemer er å bidra til at systemene organiseres slik at hensynet til den finansielle stabilitet blir ivaretatt. Det skal særlig legges vekt på å motvirke risiki som følge av likviditets- og soliditetssvikt hos deltakerne i systemet. Som *system for betalingstjenester* regnes systemer basert på standardvilkår for overføring av penger fra eller mellom kundekonti i banker og finansieringsforetak når overføringene bygger på bruk av betalingskort, tallkoder eller annen form for selvstendig brukerlegitimasjon utstedt til en ubestemt krets. Formålet med bestemmelsene om systemer for betalingstjenester er å bidra til at slike systemer innrettes og drives slik at hensynet til sikker og effektiv betaling og rasjonell og samordnet utførelse av betalingstjenester ivaretas.

Loven innfører konsesjonsplikt for etablering og drift av interbanksystem, og Norges Bank er gitt konsesjons- og tilsynsansvar. Et vilkår for konsesjon er at et interbanksystem skal ha én operatør som er ansvarlig for etablering og drift. I tillegg til opplysninger om operatøren, er det angitt en rekke

andre forhold det skal opplyses om i konsesjons-søknader, blant annet kriterier for tilslutning til og deltakelse i systemet og tiltak for å begrense risiki hos deltakerne. Norges Bank kan gjøre unntak fra kravet om konsesjon for systemer som har så begrenset omfang at de ikke antas å ha betydning for den finansielle stabiliteten.

Lovens bestemmelser om rettsvern og sikkerhet for avtaler om avregning og oppgjør gjelder interbanksystemer som har konsesjon fra Norges Bank, samt verdipapirsystemer etter særskilt godkjenning av Kredittilsynet. Slike avtaler kan gjøres gjeldende etter sitt innhold selv om det innledes insolvensbehandling hos en deltaker i systemet, når oppdraget er mottatt av en avregningssentral, sentral motpart eller oppgjørsbank før det er innledet insolvensbehandling. Bestemmelsene reduserer risikoen ved deltakelse i betalings- og oppgjørssystemene, klargjør deltakernes forpliktelser i forhold til sine overføringsoppdrag og bidrar til et harmonisert regelverk innen EØS-området. For systemer for betalingstjenester, som f.eks. giro- og kortsystemene, innføres det en meldeplikt overfor Kredittilsynet (se kapittel 2.2).

Nordisk Ministerråd etablerte i 1998 en nordisk arbeidsgruppe for å komme frem til en felles nordisk tolkning og implementering av oppgjørsdirektivet. De norske deltakerne i gruppen var fra Norges Bank og Kredittilsynet. Gruppen konkluderte med at det nordiske samarbeidet i gruppen hadde vært svært nyttig, og en viktig del av landenes arbeid med implementering av direktivet. Gruppen anbefalte videre at landene velger et tilsvarende nordisk samarbeid også ved tolkning og implementering av relevante direktiver senere. Gruppen ferdigstilte sitt arbeid i juni 1999.

2.1.2 Norges Banks Oppgjørssystem (NBO)

Sentralbanken er bankenes bank og har dermed en viktig oppgave som oppgjørsbank, det vil si som formidler av betalinger mellom banker. Et oppgjør mellom to banker gjøres ved at den betalende banks konto i oppgjørsbanken debiteres like mye som den mottakende banks konto krediteres. Rutiner og systemer for utveksling av, kontroll med og oppgjør av transaksjoner kan sies å utgjøre et oppgjørssystem.

Som et resultat av de transaksjonene kundene initierer i betalingsformidlingen, opparbeider bankene store posisjoner mot hverandre. Hvis et oppgjør av disse posisjonene blir utsatt eller blir avvist, vil mottakende bank ikke få beløpene den venter på. En slik situasjon kan oppstå fordi en bank blir illikvid eller insolvent (satt under offentlig administrasjon). Dersom utsettelsen skyldes at en bank er insolvent, kan de overlevende bankene bli påført et tap. Skyldes utsettelsen at en bank er illikvid, vil de andre bankene bli påført en likviditetssvikt. Betalingssystemet kan

³ SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications) er et elektronisk nettverkssystem for overføring av meldinger og betalingsinformasjon.

altså være en kanal for spredning av både likviditets- og solvensproblemer mellom banker.

De viktigste risikotypene i forbindelse med betalingsoppgjør er kredittrisiko, likviditetsrisiko, operasjonell risiko og systemrisiko. *Kredittrisiko* er risiko for tap som følge av at en motpart ikke oppfyller sine forpliktelser. Ved såkalt tidlig kreditering påtar banken til mottakende kunde seg en forpliktelse ved å godskrive kundes konto før midler er mottatt fra avsenderbank i oppgjøret. Hvis en bank som skylder penger i oppgjøret blir insolvent vil banken som har godskrevet kunder stå overfor et potensielt tap tilsvarende tilgodehavende overfor denne banken. *Likviditetsrisiko* er risiko for at betaler ikke kan betale, helt eller delvis, på det tidspunktet som er avtalt. Bortfallet av likviditet må erstattes og de betingelser som knytter seg til slik likviditetstilførsel kan være forverret i forhold til de opprinnelige betingelser (replacement risk som da er avhengig av volatilitet i fundingkostnader). Dette kan potensielt gi solvensproblemer ved volatile markedsforhold. "Ren" likviditetsrisiko kan forsinke eller føre til annullering av oppgjør og kundekreditering og redusere tilliten til kontopenger generelt. Risikoen for at datamaskiner eller telekommunikasjon skal bryte sammen kalles *operasjonell risiko*.

Systemrisiko er risikoen for at kreditt- og likviditetsproblemer i en bank skal smitte over på andre banker slik at heller ikke de klarer å innfri sine forpliktelser. I et slikt tilfelle kan den finansielle stabiliteten bli truet. Det er hensynet til systemrisiko og finansiell stabilitet som ligger bak sentralbankens engasjement i utformingen av denne delen av den finansielle infrastruktur.

De siste årene er det gjennomført store endringer i det norske avregnings- og oppgjørssystemet. Formålet har vært å redusere sannsynligheten for at systemene skal gi opphav til risiko eller bli en kanal for spredning av risiko. Et viktig tiltak i denne sammenheng var innføringen av Norges Banks oppgjørssystem (NBO). Dette innebar blant annet overgang fra ett daglig nettooppgjør til bruttooppgjør og hyppigere nettooppgjør. Bruttooppgjør innebærer at transaksjonene gjøres opp for seg etter hvert som forpliktelsene oppstår, mens et nettooppgjør utføres på bakgrunn av en avregning av flere transaksjoner mellom bankene. 39 banker deltar daglig i brutto- og nettooppgjør i NBO. Et viktig prinsipp i NBO er at

bankene som skal debiteres, må ha dekning på konto i Norges Bank før oppgjøret kan gjennomføres.

Omsetningen i NBO

Omsetningen i NBO er fordelt på ulike typer oppgjør, som overordnet kan kategoriseres som følger:

Bruttooppgjøret er et bilateralt oppgjør mellom banker og brukes særlig i forbindelse med store betalinger (f.eks. store kortsiktige lån mellom banker), men også mindre transaksjoner kan gjøres opp brutto. Bankene kan sende bruttotransaksjoner direkte til Norges Bank eller via NICS. Alle SWIFT-transaksjoner i NICS over 100 millioner kanaliseres automatisk til bruttooppgjøret. Alle banker har i prinsippet adgang til å sende bruttotransaksjoner til Norges Bank.

NICS-SWIFT-oppgjør er multilaterale nettooppgjør basert på resultatet fra SWIFT-avregningene i NICS og omfatter i dag mellomstore interbankbetalinger (under 100 millioner kroner), for eksempel i forbindelse med valutahandel. Det foretas 7 slike oppgjør per dag, og i 1999 deltok 22 banker i dette oppgjøret.

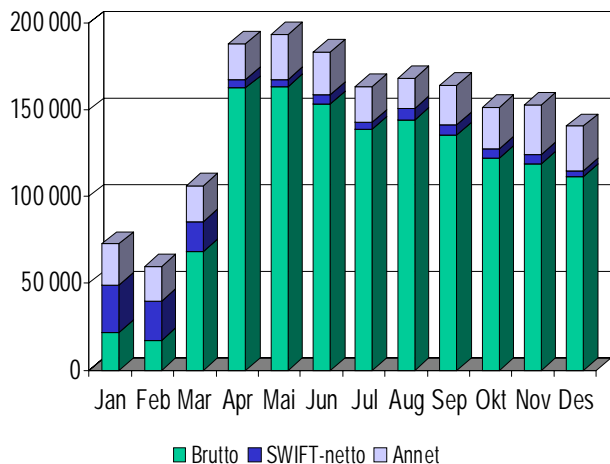
NICS-masseoppgjøret er et multilateralt nettooppgjør basert på resultatet fra masseavregningen i NICS. I denne avregningen blir bankenes nettoposisjoner i forbindelse med massebetalinger (for eksempel gireringer og kortbetalinger) beregnet. I 1999 deltok 36 banker i dette oppgjøret i Norges Bank. I tillegg til et daglig masseoppgjør i NBO foregår det også masseoppgjør på nivå-2 (jf figur 2.1) der banker gjør opp i privat oppgjørsbank.

Verdipapir- og derivatoppgjør (VPS/NOS). Norges Bank står for pengesiden av oppgjør for handel med verdipapirer og derivater gjennom henholdsvis Verdipapirsentralen (VPS) og Norsk Oppgjørssentral (NOS). I 1999 deltok 19 banker i Verdipapir- og derivatoppgjøret mens 15 deltok i derivatoppgjørene.

Norges Bank/Stat. Her inngår overføringer til og fra statens konsernkonto og diverse overføringer som er forbundet med Norges Banks pengepolitiske operasjoner (som for eksempel F-lån, F-innskudd og valutahandel).

Kontanter. Norges Bank forsyner private banker med kontanter (sedler og mynt) og mottar brukte kontanter for omfordeling, kvalitetskontroll og sortering. Oppgjør for utleverte og mottatte kontanter skjer via bankenes konti i NBO.

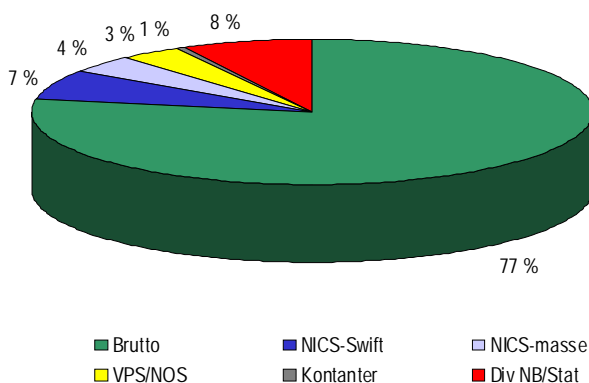
Figur 2.1.1 Gjennomsnittlig daglig omsetning per måned i NBO i 1999. Millioner kroner

Kilde: Norges Bank

Figur 2.1.1 illustrerer hvordan den totale omsetningen i NBO i 1999 fordelte seg på brutto- og nettooppgjør gjennom 1999. Den gjennomsnittlige daglig omsetning over bankenes conti i Norges Bank var 145,9 milliarder. Det er et klart skifte i mars/april 1999. Dette skyldes at det i mars ble innført funksjonalitet der bankene kunne melde bruttooppgjør elektronisk via NICS for automatisk registrering i NBO mens bruttotransaksjoner tidligere ble registrert manuelt. I mars ble det også innført en beløpsgrense på 100 millioner kroner for hvor store betalinger som kan tas med ved SWIFT-nettoavregningene. I perioden før disse endringene var gjennomsnittlig omsetning 64,5 milliarder mens det etter omleggingene økte til 164,2 milliarder. Sett i forhold til året før økte bruttooppgjørens andel fra 32 prosent til 77 prosent i 1999. Denne utviklingen har redusert kredittrisikoen i forbindelse med oppgjøret.

Figur 2.1.2 Fordeling av omsetning i NBO i 1999 fordelt på oppgjørstype

Kilde: Norges Bank

For året sett under ett utgjorde SWIFT-nettoavregningene 7 prosent av omsetningen mens NICS-masseavregningen stod for 4 prosent. Penge-

oppgjørene i forbindelse med verdipapir- og derivatoppgjørene i VPS og NOS utgjorde vel 3 prosent mens diverse transaksjoner i forbindelse med likviditetsstyringen og statens conti i Norges Bank stod for 8 prosent. Kontantoppgjørene lå på rundt 1 prosent.

Rammevilkår

I mars 1999 ble det gjennomført en omlegging av brutto- og SWIFT-oppgjørene i NBO. Tidligere ble bruttooppgjør meldt til Norges Bank med faks eller SWIFT-meldinger, og deretter registrert manuelt inn i NBO. Fra og med 12. mars 1999 kunne bruttooppgjør også meldes elektronisk via NICS. Det ble også innført en grense for hvor store betalinger som kan tas med ved SWIFT-nettoavregningene på 100 millioner kroner. Større betalinger enn dette blir automatisk meldt inn i NBO og tatt enkeltvis til bruttooppgjør.

Kontinuerlig oppgjør gjør det nødvendig for bankene å styre sin posisjon i Norges Bank gjennom dagen, mot tidligere bare fra døgn til døgn. Bankene trenger kontinuerlig informasjon om sine posisjoner i Norges Bank for å kunne drive slik intradag likviditetsstyring. Dessuten trenger bankene løpende elektronisk tilbakemelding fra Norges Bank om oppgjør som er gjennomført. Disse forholdene er innarbeidet i det nye transaksjonsgrensesnittet mellom NICS og NBO.

Prinsippet i NBO er som nevnt at bankene må ha dekning på konto i Norges Bank før oppgjøret kan gjennomføres. Dekning oppnås gjennom saldi på konto og adgang til lån i løpet av dagen mot sikkerhet i pantsatte verdipapirer. I rundskriv nr. 6 av 30. juli 1999 ble bankenes adgang til lån og innskudd i Norges Bank endret. Muligheten til å stille verdipapir som sikkerhet i Norges Bank ble utvidet ved at flere typer verdipapir ble akseptert. Både enkelte private og utenlandske verdipapir godtas nå som sikkerhet. Det følger videre av rundskrivet at bankene nå også må stille full sikkerhet for F-lån (på samme måte som for D-lån), noe som gjør at de totalt må deponere en større mengde verdipapir til fordel for Norges Bank. I samme rundskriv ble driftsmønsteret i NBO endret. Endringene trådte i kraft 1. september.

Rammevilkår og driftsmønster for oppgjør i NBO er beskrevet i avtaler og rundskriv. Bankene ble informert om rammevilkårene og driftsmønsteret slik de var da systemet ble etablert, i rundskriv nr. 5/17. november 1997. I løpet av 1999 ble vilkårene endret fire ganger, gjennom rundskriv nr. 1/23. februar 1999, nr. 2/29. mars 1999, nr. 6/30. juli 1999 (med presiseringer i nr. 8/30. august 1999) og nr. 9/9. september 1999.

NBO ble innført i november 1997 og erfaringene fra de to første årene med det nye oppgjørssystemet er i all hovedsak bra. Tilpasningene fra bankenes side har

skjedd uten større problemer, og det har derfor sjelden vært omfattende kødannelser eller store gebyrer som følge av brudd på rammevilkårene for oppgjørene.

Etter at det nye transaksjonsgrensesnitt mellom NICS og NBO ble satt i ordinær drift er NBO et fullverdig system for bruttooppgjør i sanntid, såkalt RTGS. Vi er dermed på linje med fullverdige RTGS-systemer i land vi naturlig sammenligner oss med.

2.1.3 Verdipapiroppgjøret

Norges Bank er oppgjørsbank for pengeoppgjøret knyttet til verdipapirtransaksjonene som avregnes i Verdipapirsentralen (VPS). Norges Bank ønsker blant annet ut fra hensynet til finansiell stabilitet å bidra til lav risiko og høy effektivitet i verdipapiroppgjøret. For å styrke kontakten mellom de to institusjonene ble det i 1999 besluttet å holde regelmessige kontaktmøter for gjensidig orientering og utveksling av informasjon.

Til nå har det vært juridisk uklarhet med hensyn til når et oppgjør er endelig og ugjenkallelig. Oppgjørsdirektivet som ble innført gjennom lov om betalingssystemer sikrer at avregning og oppgjør mellom deltakerne i systemet skal kunne gjennomføres også ved konkurs hos en av deltakerne. Dette sikrer oppgjøret fra avregningen er foretatt til oppgjøret er gjennomført, og reduserer dermed den juridiske risikoen.

Norges Bank og VPS gjennomførte i 1995-96 hver for seg og i fellesskap utredningsarbeider for hvordan verdipapiroppgjøret burde utvikles videre både med sikte på risikoreduksjon og effektivisering. I fellesskap kom man frem til at systemet burde utvikles i retning av hyppige nettooppgjør, innføring av brutto-funksjonalitet samt integrert dekningskontroll både på verdipapir- og pengesiden for å redusere problemet med falte handler og gule lys. Opplegget for det nye verdipapiroppgjørssystemet fikk betegnelsen VPO.

VPS startet, som en oppfølging av dette, arbeidet med et VPO-prosjekt i 1997. Arbeidet ble lagt til side høsten 1998 på grunn av at VPS innledet et samarbeid med verdipapirsentralene i Sverige og Danmark om et felles forprosjekt, kalt S4, for utredning av en eventuell felles avregnings- og oppgjørssentral for de tre land. Våren 1999 besluttet styrene i de tre verdipapirsentralene at det ikke var grunnlag for videre arbeid med prosjektet. VPS har derfor fortsatt utviklingen av sine egne systemer.

Verdipapiroppgjøret i Norge har hatt en høy andel falte (ikke-sluttførte) handler på grunn av at selger ikke har verdipapiret på den innmeldte VPS-kontoen. VPS har utviklet en ny oppgjørprosedyre som søker å optimere verdien av handler som blir gjort opp med hensyn til tidsprioritering og verdipapirdekning. Den ble innført i mai 1999. Prosedyren har bidratt til å

redusere antall falte handler som ikke slutføres med 50 prosent, slik at andelen falte handler er redusert fra 20 til 10 prosent. Det var imidlertid ønskelig med ytterligere reduksjoner slik at oppgjøret kan gjennomføres med størst mulig grad av sikkerhet. VPS har sammen med Norsk Oppgjørssentral (NOS) utviklet en automatisk låneordning som ble implementert i september 1999. Deltakerne i verdipapiroppgjøret har mulighet til å knytte seg opp mot denne ordningen, slik at det ved manglende verdipapirdekning automatisk opprettes et innlån av verdipapirer på vegne av deltakeren. Dette har redusert antall falte handler med ca. 50 prosent for de meglerne som er med i låneordningen. Ordningen er basert på at det finnes aktører som slutter seg til ordningen som mulige utlånere av verdipapirer. Det har imidlertid vist seg vanskelig å få tilslutning fra et tilstrekkelig antall utlånere, siden utlån etter skatteloven i de fleste sammenhenger regnes som realisasjon og dermed utløser gevinstbeskatning. Videre er det i 2000 implementert en funksjon for forskyvning av oppgjørsdato for handler som ikke blir gjennomført som avtalt. Handler vil da ikke falle, men vil bli liggende på vent og tatt med i et senere oppgjør.

Et ledd i arbeidet med nytt VPO er å vurdere nye løsninger for pengesiden av oppgjøret. Den 17. november 1999 besluttet Norges Bank og VPS å opprette en arbeidsgruppe som raskt skulle utrede hvilke tekniske løsninger det skal arbeides videre med, og samtidig utrede hvilke tilpasninger som må gjøres. Gruppen tok utgangspunkt i VPS' prosjektrapport fra 1997 og S4-rapporten fra 1999. Arbeidsgruppen leverte sin rapport ved årsskiftet.

I tråd med arbeidsgruppens anbefalinger arbeides det nå videre med tekniske løsninger for innføring av intradag pant, flere nettooppgjør per døgn og på litt sikt et brutto oppgjør. Intradag pant gjør det mulig med oppgjør samme dag. Dette vil være en effektivisering av sikkerhetsstillelsen for pengedelen av VPO og for D- og F-lån. Intradag pant forutsetter en endring i Verdipapirsentralloven slik at rettsvern oppnås umiddelbart. I dag må papirer pantsatt til fordel for Norges Bank meldes inn dagen i forveien for å få rettsvern. Ved å ha flere nettooppgjør per døgn kan ett av oppgjørene legges til natten slik at man kan dra fordel av penger og pant som ellers ligger uvirksomme. Handler som faller i nattoppgjøret vil kunne fanges opp av nettooppgjør om dagen. Et bruttooppgjør kan også brukes til å fange opp falte handler fra nattoppgjøret. Bruttooppgjør fører også til større forutsigbarhet for deltakerne ved at oppgjør blir gjort til avtalt tid.

Den viktigste kilde til risiko i verdipapiroppgjøret har hittil vært såkalt "rødt lys". Rødt lys oppstår dersom en deltaker fortsatt mangler dekning for sine debetposisjoner kl.10:30 på oppgjørsdag. Norges Bank

foretar ikke noe pengeoppgjør før det er full dekning og vil derfor avvise avregningen. Avregningsresultatet vil i en slik situasjon bli sendt tilbake til VPS som lager en ny avregning. Det foreligger i dag en uavklart situasjon med hensyn til hvordan VPS skal prioritere hvilke handler som skal tas ut ved en oppnøsting, samt de mer generelle og tekniske prosedyrer for å gjennomføre dette. Norges Bank har samarbeidet med VPS og Kredittilsynet for å få klargjort forhold knyttet til behandling av avregninger som blir avvist i Norges Bank.

"Gult lys" i verdipapiroppgjøret oppstår dersom en megler har stilt tilleggsgaranti senere enn kl. 1500 dagen før oppgjør. Det har den siste tiden vært en økning i antall gule lys, noe som øker muligheten for rødt lys. Dersom det blir integrert dekningskontroll både på verdipapirsiden og pengesiden, vil problemet med gule og røde lys falle bort da VPS alltid vil ha sjekket pengedekning hos deltakerne før oversendelsen av avregningen til Norges Bank.

2.1.4 Sårbarhet og beredskap i finansiell infrastruktur

Bank- og finanssektoren er svært avhengig av IT-systemer som igjen er basert på tilgang til telekommunikasjon og strømforsyning. Betalingsoppdrag og finansielle transaksjoner passerer gjennom systemene til flere aktører i finansiell sektor. Et moderne betalingssystem skal kunne behandle store transaksjonsmengder på kort tid og med høy grad av sikkerhet for betalere, betalingsmottakere og banker. Funksjonsdyktigheten til det norske betalingssystemet er således avhengig av at den finansielle infrastrukturen fungerer, og at deltakerne i systemet utfører sine oppgaver og innfrir sine forpliktelser som forutsatt.

I lys av utviklingen i moderne betalingsformidling har myndigheter og aktører lagt større vekt på å gjennomføre tiltak for å redusere sårbarheten i systemene for avregning og oppgjør av betalingstransaksjoner. Hver enkelt aktør har et selvstendig ansvar for driften av egen virksomhet, herunder beredskap for å håndtere avvikssituasjoner. Dette kan innebære etablering av reserveløsninger ved eventuelle driftsavbrudd, alternativ strømforsyning, alternative telekommunikasjonslinjer og andre beredskapstiltak. Videre har hver deltaker i betalingssystemet et ansvar for å håndtere egen operasjonell risiko i betalingsoppgjørene i form av kreditt-, likviditets- og markedsrisiko.

For å ivareta hensynet til helheten i betalingssystemet er det, i et samarbeid mellom myndigheter og finansnæringen, utredet mulige tiltak for å redusere sårbarheten i de felles systemene i finansiell infrastruktur. En arbeidsgruppe med ledelse fra Norges Bank og med representanter fra banknæringen og Posten Norge

BA, la i januar 1998 frem en rapport med forslag til sårbarhetsreducerende tiltak. De to høyest prioriterte forslagene var å etablere et sentralt beredskapsråd for betalingsformidlingen og å utvikle beredskapsplaner for alternative betalingsmåter i krisesituasjoner, jf nærmere omtale i årsrapport for betalingsformidling 1998, avsnitt 2.1.6.

Det førstnevnte forslaget er fulgt opp ved at det i juni 1999, i samråd med Finansdepartementet og sentrale aktører i finansiell infrastruktur, ble etablert et sentralt beredskapsorgan for kontinuitet i den finansielle infrastruktur. Dette kontinuitetsorganet, som har ledelse og sekretariat fra Norges Bank og medlemmer fra aktørene i finansiell infrastruktur og Kredittilsynet, ble opprettet som et nytt operativt beredskapsorgan i betalingssystemet. Kontinuitetsorganet har ansvaret for å komme frem til og koordinere tiltak for å løse krisesituasjoner og andre situasjoner som kan resultere i store forstyrrelser i finansiell infrastruktur. I en krisesituasjon skal kontinuitetsorganet varsle og informere berørte aktører og myndigheter om hvilke problemer som har oppstått og hvilke tiltak som settes i verk for å løse problemene.

Kontinuitetsorganet skulle i første omgang være forberedt på å håndtere eventuelle problemer i forbindelse med overgangen til år 2000. Etter årsskiftet arbeides det med et forslag om å videreføre kontinuitetsorganet med utvidet mandat og endret sammensetning. Det tenkes videre å endre navnet på kontinuitetsorganet til "Beredskapsutvalg for finansiell infrastruktur". Det tas sikte på at det nye beredskapsutvalget vil erstatte andre eksisterende beredskapsorganer i finansiell sektor.

Som oppfølging av det andre forslaget til sårbarhetsreducerende tiltak ble det i august 1998 oppnevnt en arbeidsgruppe for alternative betalingsmåter med oppgave å utarbeide forslag til beredskapsplaner for å gjennomføre betalingsformidlingen dersom krisesituasjoner rammer de ordinære betalingssystemene. Arbeidsgruppen har hatt ledelse og sekretariat fra Norges Bank og har for øvrig bestått av medlemmer fra banknæringen, Posten Norge BA og Norges Bank. Arbeidet i denne gruppen ble midlertidig innstilt i april 1999 på grunn av prioriteringen av arbeidet med år 2000-beredskap.

Beredskap ved overgangen til år 2000

Som følge av sitt ansvar for å bidra til et robust og effektivt betalingssystem hadde Norges Bank en oppgave med å følge opp forberedelsene av overgangen til år 2000 i den felles infrastrukturen i betalingssystemet. For å bidra til en best mulig overgang til år 2000 i elektronisk betalingsformidling, etablerte Norges Bank våren 1999 en egen arbeidsgruppe for år 2000-beredskap i elektronisk

betalingsformidling med deltakelse fra myndighetsorganer, banknæringen og datasentraler.

Arbeidsgruppen hadde til oppgave å skaffe oversikt over og vurdere behovet for ytterligere felles tester, beredskapsplaner og informasjonstiltak i betalingsformidlingen. Etter arbeidsgruppens vurdering hadde år 2000-testene dekket de viktigste fellessystemene i betalingsformidlingen. Arbeidsgruppen viste i den forbindelse til at de fremlagte testrapportene konkluderte med at testene hadde vært vellykkete, og at de feil som ble funnet var rettet opp. På dette grunnlag anså arbeidsgruppen at det ikke var behov for ytterligere testing i den felles infrastrukturen i elektronisk betalingsformidling. Videre anså arbeidsgruppen at planene for det felles arbeidet med publikumsrettet informasjon om år 2000 spørsmål i banknæringen, og planene for det felles informasjonsarbeidet på verdipapirsiden, for å være godt tilpasset foreliggende behov. Felles beredskapsplaner ble utarbeidet i samarbeid med kontinuitetsorganet.

I forberedelsene av overgangen til år 2000 ble det i regi av kontinuitetsorganet etablert særlige rutiner for varsling og behandling av og informasjon om eventuelle problemer som kunne oppstå i finansiell infrastruktur. Disse rutinene lå til grunn for en øvelse i kontinuitetsorganet i første del av desember 1999. I forbindelse med nyttårshelgen ble det gjennomført et særlig beredskapsopplegg i tiden fra 28. desember 1999 til 4. januar 2000. I denne beredskapsperioden var det skjerpede krav til tilgjengelighet for medlemmene av kontinuitetsorganet, særlige rutiner for varsling av eventuelle problemer og en plan for statusrapportering på fastsatte tidspunkter 1-2 ganger daglig 1., 2. og 3. januar 2000.

De rapportene som Norges Bank mottok gjennom nyttårshelgen viste at overgangen til år 2000 ikke medførte større problemer i den finansielle infrastrukturen i Norge. Enkelte mindre driftsproblemer som ble avdekket i nyttårshelgen, ble løst i løpet av kort tid. Et fåtall av disse problemene var direkte relatert til overgangen til år 2000.

Som et ledd i Norges Banks beredskapstiltak ble det i forbindelse med overgangen til år 2000 tilført betydelig likviditet til bankene i form av fastrentelån og valutaswapper. Videre gjennomførte Norges Bank, i likhet med andre sentralbanker, en betydelig oppbygging av lagerbeholdningen av kontante betalingsmidler. I desember 1999 var nettouttaket av kontante betalingsmidler om lag 3 milliarder kroner høyere enn i desember 1998. Det ble imidlertid ikke meldt om unormal etterspørsel etter kontante betalingsmidler ved noen av Norges Banks distriktsavdelinger.

På grunn av en noe større forventet sårbarhet enn ellers i forbindelse med skuddårsdagen 29. februar 2000 ble det også i den forbindelse besluttet å gjennomføre et beredskapsopplegg i finansiell infrastruktur innenfor kontinuitetsorganet. Det ble fastsatt en særskilt beredskapsperiode i dagene 29. februar og 1. mars. For disse dagene ble det etablert særlige rutiner for varsling og håndtering av og informasjon om eventuelle problemer som måtte oppstå. Det ble ikke rapportert om problemer i det norske betalingssystemet i forbindelse med skuddårsdagen.

De grundige forberedelsene og samarbeidet mellom aktørene i finansiell infrastruktur bidro i avgjørende grad til at overgangen til år 2000 foregikk uten større problemer i betalingsformidlingen.

2.1.5 Ny interbankstandard for betalingsmeldinger – NIBE⁴

Etter et utredningsarbeid gjennomført i regi av Bankenes Standardiseringskontor, besluttet spare- og forretningsbankene i 1994 å erstatte den norske interbankstandard, BOLS⁵, med en ny interbankstandard basert på EDIFACT-meldingen FINPAY (Financial Payment). For å forberede dette ble det høsten 1994 etablert et eget prosjekt for å arbeide med ny standard, kalt NIBE. Den nye nasjonale EDIFACT-standard ble tatt i bruk av bankene fra sommeren 1998. Flere av de store bankene tok relativt raskt i bruk NIBE for sine transaksjoner. Som ledd i sikringen av overgangen til år 2000, bestemte Kredittilsynet at nye dataløsninger ikke skulle implementeres i perioden fra 1. juli 1999 til 1. mars 2000. Det var derfor ikke mulig for alle bankene å gå over til NIBE i løpet av 1999.

2.2 Betalingsmidler og systemer for - betalingstjenester

Det ble vedtatt to lover som berører betalingsmidler og systemer for betalingstjenester i 1999. I Lov om betalingstjenester mv. (se kap. 2.1.1) ble det innført meldeplikt overfor Kredittilsynet ved etablering av systemer for betalingstjenester. Systemer for betalingstjenester er i loven definert som systemer basert på standardvilkår for overføring av penger fra eller mellom kundekonti i banker og finansieringsforetak når overføringene bygger på bruk av betalingskort, tallkoder eller annen form for selvstendig brukerlegitimasjon utstedt til en ubestemt krets. Dersom Kredittilsynet finner at et slikt system ikke innrettes eller drives i samsvar med lovens bestemmelser, kan det gi den institusjon som driver systemet de pålegg som er nødvendige for å rette på forholdet.

⁴ Norsk interbankstandard basert på EDIFACT.

⁵ Bankenes on-line standard.

Finansavtaleloven, som trer i kraft 1. juli 2000, regulerer en rekke forhold knyttet til betalingsformidling og avtaleforholdet mellom kunde og bank. Systemer for betalingstjenester blir berørt blant annet ved at loven i prinsippet fjerner float i betalingsformidlingen, samt innfører klare regler for ansvarsforhold ved bruk av betalingsinstrumenter som f.eks. giro og betalingskort.

Prosjektet Smartkort Norge ble igangsatt av fire store banker i samarbeid med BBS i 1999. Hensikten med prosjektet er å forberede overgangen fra magnetstripe-teknologi til smartkort-teknologi for norske betalingskort og betalingsterminaler. Smartkort-teknologien vil være basert på den internasjonale EMV-standard⁶, og omstillingen skal etter planen være gjennomført innen utgangen av 2004. Som et ledd i dette prosjektet har bankene også planer om å realisere nye løsninger for småbetalinger med smartkort (elektroniske penger). Områdene seddel og mynt, betalingsformidling på Internett og elektroniske penger er nærmere omtalt i egne kapitler nedenfor.

2.2.1 Seddel- og myntrekken

Norges Bank lanserte den siste valøren i den nye myntrekken, en ny 5 kronemynt, den 15. september 1998. Den gamle 5-kronemynten ble trukket tilbake som tvungent betalingsmiddel ved kunngjøring 9. juli 1999. Gamle 5-kronemynter kan innløses i Norges Bank frem til 9. juli 2010. Med tilbaketrekking av den gamle 5-kronemynten er tilbaketrekking av den gamle myntrekken fullført.

En ny 500-kroneseddel ble satt i sirkulasjon 7. juni 1999. Dette er den fjerde valøren som lanseres i utgave VII av norske sedler. Forsiden er utformet av 1. grafiker Sverre Morken og bærer et portrett av den unge Sigrid Undset. Baksiden, som er utført av 2. grafiker Arild Yttri, har en krans av hveteaks og villrosen som dominerende motiv med referanse til Kransen, den første boken om Kristin Lavransdatter. Ved siden av de vanlige sikkerhetselementene i norske sedler, introduseres dessuten et bredt register av sikkerhetselementer som til nå ikke har vært vanlig i Norge. Både størrelsen og fargebruken skiller den nye 500-kroneseddelen klart fra de andre sedlene i utgave VII.

Etter forskrift kunngjort i Norsk Lovtidend 13. juli 1988 er følgende sedler og mynter ikke lenger gyldige betalingsmiddel i Norge etter 13. juli 1999: Sedler av 3. utgave, produsert i årene 1945 til 1954 og 4. utgave produsert i årene 1949 til 1976, alle valører og 100-, 50- og 10-kronesedler av 5. utgave produsert i årene

1962 til 1985, samt skillemyntsedler fra 2. verdenskrig i valørene 1- og 2-kroner.

2.2.2 Internett og betalingsformidling

Internett blir en stadig viktigere distribusjons- og informasjonskanal for bank-, finans- og betalingstjenester. Nye tjenester og ny informasjon blir stadig lagt ut på bankenes internettsider. I løpet av 1999 ble nettbanktjenestene videreutviklet, i tillegg til at flere banker og meglerhus kunne tilby aksje- og fondshandel over Internett. Løsninger for elektronisk regningsbetaling (E-faktura) og banktjenester for mobiltelefon er også under utvikling.

Ved utgangen av 1999 hadde de fleste banker i Norge, med unntak av noen få små sparebanker, etablert såkalte "nettbanker". Den første nettbanken i Norge ble lansert høsten 1996 og drøyt tre år senere er tjenesten innarbeidet i den norske banknæring. Utviklingen i bruk av nettbanktjenester var formidabel i 1999. Ved inngangen til 2000 var det anslagsvis 400 000 nettbankkunder i Norge, og antallet er raskt økende. Veksten i nettbanktjenesten vil ventes å fortsette i tiden som kommer. Via nettbankene kan kundene bl.a. registrere, kontrollere og betale regninger (med giro over Internett), samt se kontoutskrifter. Det er også mulig å foreta overføringer mellom egne konti. I noen tilfeller er det også mulig å sende inn lånesøknader mv. Etter hvert vil flere tjenester bli tilføyd. I slutten av april 2000 ble Norges første rene nettbank, dvs. uten filialer eller calling-sentre, etablert. Det er svenske Skandia som står bak etableringen.

Flere banker, bankdatasentraler og kortselskaper er dessuten involvert i arbeid med løsninger for elektronisk handel med tilhørende betalingstjenester. Det fantes anslagsvis flere hundre norske bedrifter som brukte Internett som kanal for salg av ulike varer i 1999 (f.eks. blomster, CDer, dagligvarer, flyreiser, kino- og teaterbilletter, nyheter og programvare). Det finnes ikke gode tall for samlet omsetning gjennom disse "nett-butikkene". Selv om denne type handel er raskt økende, er den elektroniske handelen fortsatt liten i forhold til tradisjonell handel. Det finnes ikke gode tall for omsetningen i elektronisk handel i Norge. Dessuten er det klart at en stor del av den elektroniske handelen blir foretatt fra utenlandske nettsted. Når det gjelder betalingsmåter ved internett-handel, er det en klar økning i bruk av fakturering. Av andre vanlige betalingsformer kan nevnes bruk av postoppkrav og kredittkort. Det finnes også flere "nye" on-line betalingsmåter for internett-handel.

Secure Electronic Transactions (SET) er en industristandard (definert av ledende aktører i bransjen) for sikker datautveksling og samvirke mellom datasystemer ved elektronisk handel innenlands og over landegrensene. Viktige deltakere i

⁶ EMV (Europay/Mastercard/Visa)-standard er en åpen, internasjonal bransje-standard for å migrere betalingskort fra magnetstripe-teknologi til smartkort-teknologi.

arbeidet med SET er de internasjonale kortselskapene og en rekke programvareleverandører. BBS har tilbudt SET gjennom hele 1999, men løsningen har så langt vært lite benyttet i markedet. For å kunne bruke SET må både kjøper og selger ha et såkalt SET-sertifikat, utstedt av f.eks. et kortselskap eller en bank. BBS har nylig tatt initiativ til tjenesten BBS ePay, en forenklet SET-løsning for kortbetalinger på Internett. Det kan dessuten bli etablert løsninger basert på såkalte "e-penger", se neste avsnitt.

2.2.3 Elektroniske penger

Elektroniske penger (e-penger) kan defineres som lokalt, elektronisk lagret kjøpekraft med vid anvendelse. Når det gjelder regulering av elektroniske penger arbeidet EU i 1999 videre med EU-kommisjonens direktivforslag om regulering av institusjoner som utsteder e-penger. Direktivet er til sluttbehandling i Europaparlamentet og ventes å bli vedtatt sommeren 2000. Ifølge direktivforslaget blir e-engeinstitusjoner (dvs. ikke-banker som utsteder e-penger) definert som kredittinstitusjoner, og de er dermed underkastet bestemmelsene i First and Second Banking Co-ordination Directives, noe som gir dem såkalt "European Passport"⁷. Siden e-engeinstitusjoner driver en begrenset virksomhet, er det noen av bestemmelsene i bankdirektivene som ikke blir anvendt eller blir anvendt i begrenset grad. Forslaget gir muligheter til å gjøre unntak for visse bestemmelser når det gjelder små systemer, og disse systemene vil ikke nyte godt av passportbestemmelsene. Elektroniske penger er ikke særskilt regulert av lovgivning i Norge. Lov om betalingssystemer mv., som trådte i kraft 14. april 2000, regulerer bare elektroniske pengekortsystemer hvor det er bakenforliggende kundekonti i banker og finansforetak.

Så langt er ingen e-pengesystemer satt i full drift i Norge. Posten SDS kjøpte i 1998 rettighetene til e-pengesystemet Mondex, og gjennomførte to mindre pilotprosjekter basert på dette konseptet i 1999. I september 1999 offentliggjorde Kreditkassen, Den norske Bank/Postbanken, Sparebank 1 og Sparebanken Nor at de har satt i gang et samarbeidsprosjekt for å gjennomføre utprøving av smartkort. Bankene tar sikte på å lansere et småpengekort basert på smartkort-teknologi for bruk på digitalt betalings-TV i løpet av oktober 2000. Intensjonen er videre å utvikle flere anvendelser av løsningen og på sikt legge grunnlaget for en felles infrastruktur for betaling med smartkort-baserte bankkort i Norge. Bankenes Betalingssentral (BBS) er koordinator for prosjektet og vil stå for utvikling og drift. Det er inngått avtale med selskapet Proton World

om bruk av Protons teknologiske løsninger som er basert på åpne, internasjonale standarder. Prosjektet inngår som et ledd i et større prosjekt for å overføre alle norske bankkort til smartkort-teknologi basert på den internasjonale EMV-standard innen utgangen av 2004.

3. INTERNASJONAL UTVIKLING

Betalingsformidling til og fra utlandet skiller seg vesentlig fra den innenlandske betalingsformidlingen, både med hensyn til de forskjellige betalingsinstrumenter og rollefordelingen mellom ulike aktører. Grensekryssende betalinger er ofte mer kompliserte, fordi de ulike lands betalingssystemer ikke er samordnet.

I forhold til innenlandsk betalingsformidling er det ikke like enkelt for en norsk bank å kreditere mottaker i en utenlandsk bank direkte. I stedet må norske banker benytte konti i utenlandske banker (korrespondentbanker). Betalingene blir formidlet ved hjelp av korrespondentbanker og kommer så inn de nasjonale betalingssystemene på vanlig måte (jf. figur 2.1). For å redusere likviditetskostnader og risiko forbundet med grensekryssende betalinger, er en rekke internasjonale avregnings- og oppgjørssystemer etablert eller under etablering. Disse omtales nærmere i kapitlene nedenfor.

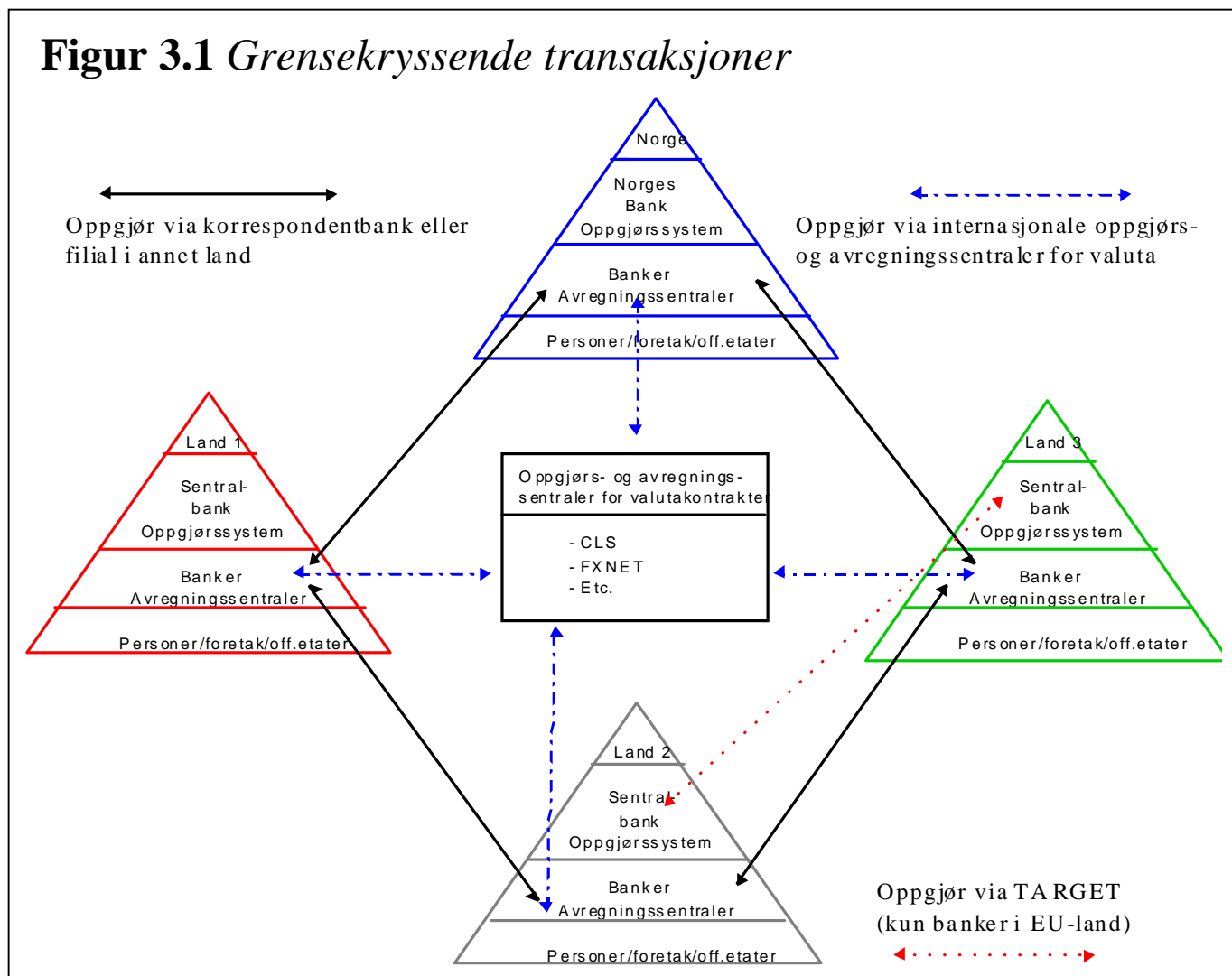
Figur 3.1 illustrerer i grove trekk gangen for større grensekryssende betalingstransaksjoner. Den heltrukne streken viser betalinger ved hjelp av korrespondentbank. Det er basert på at bankene har konti hos hverandre. Banker som sender penger, gir sin korrespondentbank beskjed om å kreditere mottakers konto. Melding om overføring blir som regel sendt via SWIFT-systemet, som er et elektronisk meldingsnettverk. Dersom mottaker har konto i korrespondentbanken, blir transaksjonen gjort opp i denne banken. Har mottaker konto i en annen bank, må transaksjonen gjennom det innenlandske betalingssystemet (se figur 2.1) før den blir gjort opp. Oppgjør ved bruk av egen filial i annet land følger tilsvarende mønster som ved bruk av korrespondentbank.

Den blå-stiplede streken illustrerer betalingsoppgjør via internasjonale avregnings- og oppgjørssystemer. Slike systemer er etablert for å bidra til å gjøre betalingsoppgjørene sikrere og mer effektive ved å redusere antall mellomledd og beløpene som går til oppgjør. For oppgjør av valutakontrakter eksisterer det allerede slike systemer, f.eks. FXNET (se kapittel 3.5). Den rød-prikkede streken illustrerer TARGET-systemet.⁸ Fra 4. januar 1999 tok banker i EU-land i

⁷ European passport innebærer at hvis en virksomhet tilfredstiller tilsynsmyndighetene i ett EU/EØS-land, kan den etablere seg i andre EU/EØS-land.

⁸ Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer.

Figur 3.1 Grensekryssende transaksjoner

bruk oppgjørssystemet TARGET for å gjøre opp betalinger seg i mellom i euro (se kapittel 3.3).

Mange av betalingsinstrumentene som brukes for mindre innenlandske transaksjoner kan også brukes for transaksjoner i utlandet. Det mest brukte betalingsinstrumentet er internasjonale betalingskort, men også ordinære bankkort, nasjonale kredittkort og oljeselskapenes kort har adgang til internasjonale nettverk og kan brukes i andre land. Internasjonale betalingskort kan også brukes til kontantuttak i minibanker i utlandet.

3.1 EU-kommisjonens arbeid

EU-kommisjonen fulgte nøye med på utviklingen i betalinger med euro innen ØMU i 1999. Kommisjonen foretok flere undersøkelser for å kartlegge bruken av euro, og hovedtrekkene var at euro ble lite brukt av offentlige myndigheter og privatpersoner. Bruken var også begrenset for bedrifters innenlandske betalinger. Bruken av euro i finansmarkedene og i internasjonale betalinger til/fra bedrifter var imidlertid betydelig.⁹ For å bidra til økt bruk av euro la EU-kommisjonen

blant annet press på bankene for å redusere gebyrer i forbindelse med omregning mellom nasjonal valuta og euro.¹⁰

Sommeren 1998 foreslo EU-kommisjonen et direktiv om regulering av elektroniske penger (e-penger). I 1999 er arbeidet med direktivet videreført, og det ventes å bli vedtatt innen utgangen av 2000. Siktemålet med direktivet er et oversiktlig lovverk med klart definerte minimumsstandarder for å sikre like vilkår for ulike typer utstedere av elektroniske penger (se også kapittel 2.2.3).

3.2 Arbeid i Den europeiske sentralbanken (ESB)

European Monetary Institute (EMI) ble opprettet i januar 1994 i henhold til Maastricht-traktaten. EMIs hovedoppgave skulle være å forberede tredje fase av EUs Økonomiske og Monetære Union (ØMU). 1. juni 1998 ble EMI formelt omdannet til euro-landenes sentralbank, ESB, og fra 1. januar 1999 var alle de nasjonale valutaene etablert i et fast kursforhold til denominasjoner av den felles valutaen euro. De nasjo-

⁹ European Commission, Quarterly review on the use of the euro, 10 December 1999.

¹⁰ European Commission, Bank charges – ongoing action after introduction of the euro, 5 February 1999.

nale sentralbankene er nå organisert i Det europeiske sentralbanksystemet (ESBS) som ledes av ESB.

Innenfor sentralbanksystemet har ESB et overordnet ansvar for å følge opp felles standarder og koordinere medlemslandenes politikk vedrørende betalings-systemer. Utforming og drift av euro-oppgjørssystemet TARGET er ESBs ansvar. TARGET er et såkalt brutto realtids oppgjørssystem etter samme prinsipp som NBO (se kap. 2.1.2), og er nærmere omtalt i kapittel 3.3. TARGET ble satt i drift 4. januar 1999, og etter en del innkjøringsproblemer har systemet etablert seg som en dominerende kanal for store grensekryssende betalinger. I tillegg til ansvaret for TARGET har ESB også en overordnet godkjennelsesmyndighet i forbindelse med etableringen av alle avregnings- og oppgjørssystemer for betalinger og verdipapirer i euro (se kapittel 3.3). For en samlet oversikt over ESBs virksomhet og publikasjoner vises det til internett-adressen <http://www.ecb.int/>.

3.3. Systemer for avregning og oppgjør av transaksjoner i euro

Tradisjonelt har betalinger over landegrensene gått gjennom bankenes nettverk av korrespondentbanker. Denne trafikken kan være både ineffektiv og uoversiktlig. Innføringen av felles valuta i ØMU åpner for strukturendringer på dette området. For å legge til rette for felles pengepolitiske operasjoner i hele euro-området, har ESB etablert TARGET. Dette knytter alle EU-sentralbankenes nasjonale betalings-systemer sammen til et felles system for bruttobetaling med umiddelbart oppgjør. Betalinger mellom landene kan således gjennomføres i løpet av sekunder eller høyst noen få minutter, noe som er både raskere og sikrere enn gjennom dagens systemer. TARGET vil også effektivisere infrastrukturen for det ordinære betalingsoppgjøret i euro mellom banker i de EU-landene som står utenfor eurosone. Norges Bank er ikke gitt adgang til å knytte seg til systemet. Norske banker med filialer innen EU vil ha tilgang til TARGET gjennom disse, mens andre norske banker i hovedsak vil måtte fortsette å benytte korrespondentbanker. Gjennomsnittlig dagsomsetning i TARGET i 1999 var på 925 milliarder euro totalt, og 360 milliarder euro for grensekryssende transaksjoner. Gjennomsnittlig transaksjonsbeløp for grensekryssende betalinger i TARGET var i 1999 på 12,5 millioner euro.

Grensekryssende transaksjoner i euro kan også avregnes før oppgjør. Det største systemet på dette feltet er Euro 1, drevet av *Euro Banking Association* (EBA). Nettoposisjonen mellom deltakerne ved dagens slutt går til oppgjør gjennom TARGET. Alle banker av tilstrekkelig størrelse som har filial i EU kan delta i EBAs system. Avregning av grensekryssende

euro-transaksjoner kan også skje ved at banker er oppgjørspartnere i flere land uten å være fysisk representert (distansedeltakelse), samt eksistensen av utstrakte filialnett. Bankene kan dermed delta i ulike nasjonale avregningssystemer med oppgjør i de nasjonale sentralbankene, slik som blant annet EAF i Frankfurt og PNS i Paris. Gjennomsnittlig dagsomsetning i EBAs system var i 1999 på 171 milliarder euro, med en gjennomsnittlig transaksjonsstørrelse på 2,5 millioner euro. Til sammenligning håndterte EAF betalinger for 151 milliarder euro daglig, og PNS hadde 93 milliarder.

Målt i antall transaksjoner er det nettingsystemet EBA som tar hånd om flest grensekryssende betalinger, men disse er ofte relativt små. EBA er spesielt egnet for grensekryssende betalinger, siden deltakerne kan være lokalisert i et hvilket som helst EU-land. I forhold til EBA er TARGET-transaksjoner over landegrensene relativt begrenset. Til gjengjeld er denne typen transaksjoner i TARGET vesentlig større beløpsmessig enn i EBA. Dette gjenspeiler at TARGET først og fremst er en sikker kanal for store og ofte tidskritiske betalinger.

3.4 Arbeid i Bank for International Settlements (BIS)

BIS er sekretariat for G10-landenes¹¹ *Committee on Payment and Settlement Systems* (CPSS). BIS/CPSS har i lengre tid arbeidet med å komme frem til generelle standarder og prinsipper for betalings- og oppgjørssystemer. Tidlig på 1990-tallet kom den såkalte Lamfalussy-rapporten med en rekke tiltak og anbefalinger for å redusere risikoen i oppgjørssystemene. Blant de viktigste tiltakene var å sørge for at risikoen knyttet til oppgjørssystemene er kjent og forstått av deltakerne, at de juridiske spørsmål er avklart med sikte på å gi rettsvern for en avregning og at et oppgjør skal kunne gjennomføres selv om den største deltakeren i systemet ikke kan gjøre opp for seg.

Mot slutten av 1999 forelå et første utkast av den såkalte Trundle-rapporten¹², oppkalt etter formannen for arbeidsgruppen, John Trundle fra Bank of England. Rapporten har hatt som hovedformål å utvikle standarder som skal redusere systemrisiko i betalingssystemene samtidig som effektiviteten i systemene blir ivaretatt. Fokus for rapporten er de betalingssystemer som utgjør kjernen i den finansielle

¹¹ Sentralbankene i Belgia, Canada, Frankrike, Italia, Japan, Nederland, Storbritannia, Sveits, Sverige, Tyskland og USA.

¹² Core Principles for Systemically Important Payment Systems. Report of the Task Force on Payment System Principles and Practices, Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS), Bank for International Settlements (BIS).

infrastruktur – Systemically Important Payment Systems (SIPS) – og den foretar en oppdatering av de prinsipper som bør ligge til grunn for slike systemer. I tillegg foreslår rapporten fire nye prinsipper for hvordan sentralbanker bør utøve sitt tilsynsansvar med betalingssystemene. Utgangspunktet for tiltakene som Trundle-rapporten anbefaler er i) å få arbeidet med å styrke infrastrukturen i betalingsformidlingen inn i en bredere sammenheng, ii) å åpne for kombinasjoner av ulike risikoreduserende tiltak (hybridløsninger), iii) å ikke ensidig fokusere på bruttosystemer og, sist men ikke minst, iv) å videreføre eksisterende standarder og krav som fulgte av Lamfalussy-rapporten.

Valutaoppgjørssrisiko er et annet område som BIS har vært opptatt av. Oppgjør av valutakontrakter innebærer to ulike pengeoppgjør i forskjellige land og på ulike tidspunkt. Oppgjør skjer vanligvis to dager etter at handelen er avtalt. Det går dermed som oftest to-tre virkedager fra en bank har sendt fra seg solgt valuta til den med sikkerhet vet at kjøpt valuta er mottatt. I denne perioden risikerer banken å tape hele beløpet dersom motparten har gått konkurs. Denne spesielle risikoen kalles valutaoppgjørssrisiko. Den samlede eksponeringen i slik handel viser seg å være svært høy, ofte overstiger den bankenes ansvarlige kapital. BIS' egne undersøkelser tyder på at det daglig gjøres opp valutakontrakter for mer enn 1500 milliarder dollar, noe som påfører finansiell sektor globalt en svært høy risiko.

En undergruppe av CPSS arbeider med spørsmål knyttet til valutaoppgjørssrisiko, og Norges Bank har siden høsten 1998 vært medlem av denne undergruppen. Arbeidet har blant annet bestått i å publisere to markedsundersøkelser av valutaoppgjørssrisiko i G10-landene som har bidratt til økt internasjonalt fokus på denne type risiko.¹³ I den senere tid har undergruppen konsentrert seg om å følge opp private tiltak som skal redusere valutaoppgjørssrisiko (se kapittel 3.5).

Oppgjørssrisiko generelt og valutaoppgjørssrisiko spesielt er en risikotype som tradisjonelt ikke har vært behandlet på lik linje med annen kreditteksponering i bankene. På denne bakgrunnen ble valutaoppgjørssrisiko i 1999 også tatt opp av Basel-komiteen (*Basel Committee on Banking Supervision*) i BIS. Rapporten *Supervisory Guidance for Managing Foreign Exchange Settlement Risk* skisserer hvordan nasjonale tilsynsorganer kan ta hensyn til valutaoppgjørssrisiko inn i rutinene for banktilsyn.

BIS ga i tillegg ut en rapport som satte søkelyset på massebetalingssystemene i utvalgte land i et komparativt perspektiv i 1999.¹⁴

3.5 Systemer for avregning og oppgjør av valutahandler

Et system som er under utvikling, og som skal sikre at begge valutaene i en handel gjøres opp samtidig og med full sikkerhet, er *Continuous Linked Settlement* (CLS). Mer presist skal systemet sikre såkalt "betaling mot betaling" eller *Payment versus Payment*, hvilket innebærer at en valuta utbetales hvis og bare hvis motytelsen også finner sted. Basert på innbetalinger til en spesiell bank, fra deltakere med netto debetposisjon i de ulike valutaer, vil deltakerne få gjort opp sine innbyrdes kontrakter som forfaller den dagen. Det endelige oppgjøret består av simultane kontooverføringer i denne banken, slik at "betaling mot betaling" er sikret. Etter hvert som handlene gjøres opp vil likviditeten slippes ut igjen til deltakerne og de nasjonale markedene.

Undergruppen av CPSS har i det senere konsentrert mye av sin virksomhet omkring CLS. Gruppen vurderer blant annet ulike risikoaspekt ved systemet og konsekvenser for likviditetssituasjonen i de ulike valutaene. Sett fra myndighetenes synspunkt er det også viktig at flest mulig valutaer og banker omfattes av CLS, slik at mulighetene for risikoreduksjon også omfatter disse. Dette må imidlertid avveies mot blant annet muligheten for økt operasjonell risiko.

Et annet prosjekt i privat regi tar sikte på å innføre et derivat som kan erstatte enkeltstående valutahandler i de tilfeller hvor aktørene kun har til hensikt å ta posisjoner mot kurssvingninger. Derivatet, eller metoden, kalles for *Contract for Difference* (CFD) og innebærer at det kun er tap/gevinst over en periode i forhold til en referanseindeks som går til oppgjør. På den måten reduseres beløpene som gjøres opp, og valutaoppgjørssrisikoen blir lavere. Markedsdata tyder på at over 90 prosent av alle ordinære valuta-transaksjoner potensielt kan erstattes av CFD fordi det ikke er nødvendig at hele kontraktsbeløpet leveres. Det var liten fremdrift i dette initiativet i 1999, delvis fordi markedets oppmerksomhet i stor grad er rettet mot CLS.

En mer tradisjonell metode for å redusere oppgjørsbeløp på er bilateral motregning (netting). Dette innebærer at to parter blir enige om å regne ut netto fordringer og tilgodehavende i hver valuta basert på et antall ulike valutakontrakter. Det finnes flere typer internasjonale standardavtaler for motregning mellom to parter, dessuten opererer den private

¹³ Settlement Risk in Foreign Exchange Transactions (1996) og Reducing Foreign Exchange Settlement Risk: A Progress Report (1998), Bank for International Settlements (BIS).

¹⁴ Retail payments in selected countries: a comparative study, BIS, september 1999.

amerikanske motregningsentralen FXNET i dette markedet.

I 1999 ble det også arbeidet videre med planene om å opprette en global avregningsentral for små, elektroniske, grensekryssende betalinger, kalt WATCH (World Automated Transaction Clearing House). Flere av verdens største finansinstitusjoner står bak dette initiativet. Gjensidige NOR er så langt eneste norske deltager.

4. TRANSAKSJONER OG OMSETNING I BETALINGSFORMIDLINGEN

Norges Bank har siden 1987 utgitt statistikk om viktige utviklingstrekk i betalingsformidlingen. Hovedtrekkene i utviklingen er illustrert ved hjelp av tekst og figurer. Mer detaljerte opplysninger finnes i tabellene i vedlegget.

Statistikken er basert på opplysninger fra bankene, datasentraler, Bankenes Betalingsentral (BBS), Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH), Sparebankforeningen i Norge, Sparebank-Kort, kortselskapene og oljeselskapene. Tallene omfatter i prinsippet alle aktører i den norske betalingsformidlingen. Enkelte tall mangler og foreligger derfor som anslag. I tillegg er det fortatt enkelte revideringer av tallmaterialet i forhold til tidligere års rapporter. Spesielt vil vi peke på at tallene for 1998 er justert.

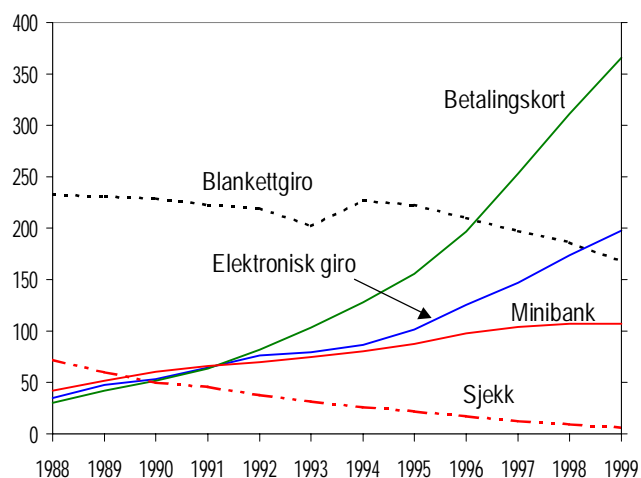
Postbanken samordnet sitt betalingssystem med de øvrige bankene i 1995 og fusjonerte med DnB i 1999. Det fusjonerte DnB tilbyr Postbankens gamle produktspekter parallelt med DnBs egne betalingstjenester. I statistikken er Postbankens produkter slått sammen med de øvrige bankenes produkter og betegnet med deres produktnavn. Postbankens tall for totalt beløp overført med giro er beheftet med stor usikkerhet for årene t.o.m. 1995, og er ikke tatt med. Det er derfor brudd i kurvene for en av figurene og i tallrekken for to av tabellene, noe som er markert i notene til den aktuelle figuren og de aktuelle tabellene. Også antall transaksjoner med postgiro for årene t.o.m. 1995 er beheftet med usikkerhet. Her er ikke usikkerheten like stor, og tallene er derfor tatt med.

Som følge av at bankene innførte en ny EDIFACT-basert interbankstandard, NIBE, høsten 1998, har det vært enkelte problemer med å identifisere elektroniske girotjenester på samme måte som tidligere. Norges Bank har derfor endret sine rutiner for innsamling av opplysninger om elektroniske girotjenester. Endringene gjelder tall f.o.m. 1999. Oversiktene i årets statistikk over utviklingen i elektroniske girotjenester fra 1998 til 1999 er derfor i noen grad beheftet med usikkerhet.

4.1 Hovedtrekk i utviklingen

Figur 4.1.1 viser utviklingen målt i antall transaksjoner i bruk av giro, betalingskort og sjekk, samt minibankuttak i Norge i perioden 1988-99. Når en ser bort fra betalinger som blir gjort opp med sedler og mynt, som det ikke finnes tall for, ble det i 1999 utført totalt 738 millioner betalingstransaksjoner i Norge. 366 millioner transaksjoner ble utført med giro, 366 millioner med betalingskort og 6 millioner med sjekk. Totalt økte antallet betalingstransaksjoner med 7 prosent fra 681 millioner i 1998. I tillegg ble det foretatt om lag like mange uttak fra minibanker i 1999 som i 1998, dvs. 107 millioner.

Figur 4.1.1 Antall transaksjoner i hovedgrupper betalinger 1988-99. Millioner

Kilde: Norges Bank

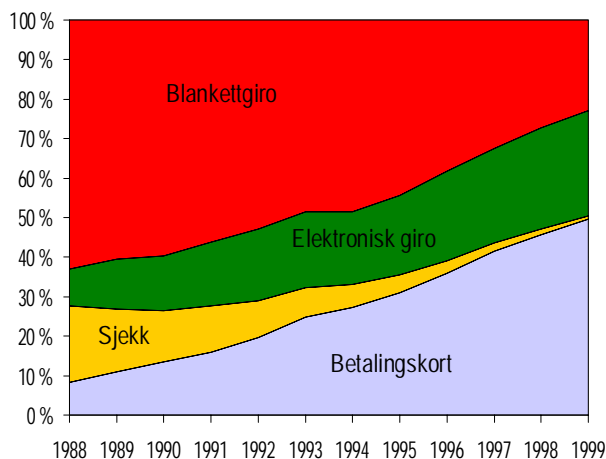
Bruken av betalingskort har økt kraftig gjennom hele perioden. Samtidig er sjekkbruken blitt kraftig redusert. I 1999 var bruken av sjekker blitt redusert til en tidel av bruken ti år tidligere, mens betalingskort ble benyttet ni ganger så ofte som i 1989. Nedgangen i bruken av sjekk har vært sterk de siste årene, mens veksten i bruk av kort har avtatt noe. Antall sjekker gikk ned med 33 prosent fra 1998 til 1999, mens antall transaksjoner med betalingskort økte med 17 prosent.

Det har vært en vekst i bruk av elektroniske girotjenester på bekostning av de blankettbaserte girotjenestene. Fra 1988 til 1999 ble antallet blankettbaserte girotransaksjoner redusert med 28 prosent. I samme periode økte antall elektroniske girotransaksjoner med 464 prosent. Veksten i bruk av elektronisk giro skyldes bl.a. at masseutbetalinger som utbetaling av lønn, skatt og trygd i stadig større grad blir gjort elektronisk. En særlig vridning mot bruk av elektroniske framfor blankettbaserte girotjenester de senere år skyldes også at veksten i antall betalinger per brev ser ut til å stagnere samtidig som det har vært sterk vekst i bruken av nye elektroniske girotjenester rettet mot privatmarkedet. Samlet sett økte antall girotransaksjoner kun ubetydelig fra 1998 til 1999 (1,6 prosent). Antall transaksjoner med elektroniske

girotjenester økte med 13 prosent fra 1998 til 1999. Blankettbaserte tjenester ble redusert med 10 prosent til 169 millioner transaksjoner i 1999.

Antall minibankuttak har økt gjennom hele 1990-tallet. Fra 1998 til 1999 var imidlertid antall uttak i minibanker tilnærmet uendret på om lag 107 millioner. Tegnene man har sett til stagnasjon i bruk av minibank de senere årene synes dermed forsterket. Dette har bl.a. sammenheng med økte priser på uttak fra minibanker samt økt tilgang på kontanter ved bruk av kort i betalingsterminal, såkalt cash-back.

Figur 4.1.2 Prosentvis fordeling av antall betalingstransaksjoner fordelt på produkttype 1988-99

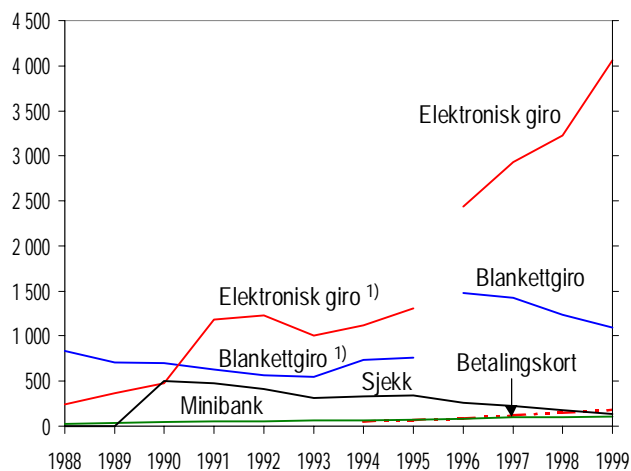
Kilde: Norges Bank

Figur 4.1.2 viser den prosentvise fordelingen av antall betalingstransaksjoner fordelt på produkttype. Fram til 1988 var betalingskort relativt lite benyttet som betalingsinstrument. Betalingskortenes andel har imidlertid økt kraftig, og siden 1997 har de utgjort den største enkeltgruppe av betalingsinstrumenter målt i antall transaksjoner. I 1999 ble det foretatt like mange betalinger med kort som med elektronisk og blankettbasert giro til sammen. Nesten halvparten av alle betalingstransaksjoner (eksklusive kontanter) ble foretatt ved bruk av betalingskort i 1999. Bruk av sjekk utgjorde bare en ubetydelig del av alle betalingstransaksjonene, dvs. under 1 prosent. I 1999 var dessuten antall blankettbaserte girotransaksjoner for første gang lavere enn antall elektroniske girotransaksjoner. Om lag 27 prosent av betalingstransaksjonene ble foretatt ved hjelp av elektroniske girotjenester og 23 prosent ved bruk av blankettbaserte girotjenester i 1999.

Figur 4.1.3. viser at det var en sterk vekst i den samlede omsetningen ved bruk av de elektroniske girotjenestene fra 1998 til 1999. Veksten var på om lag 26 prosent, og dermed klart sterkere enn veksten fra 1997 til 1998. I 1999 var det totale beløpet overført med elektronisk giro hele 3,7 ganger så stort som beløpet som ble overført med blankettbaserte tjenester. Omsetningen som følger med både minibankuttak og

kortbetalinger har økt hvert år på hele 1990-tallet, men veksten har avtatt noe i forhold til tidligere år (se tabell 4.1.2 for mer detaljerte opplysninger).

Figur 4.1.3 Totalt beløp i betalingsformidlingen 1988-99. Milliarder kroner

¹⁾ Eksklusive Postbankens girotall

Kilde: Norges Bank

Til tross for et stort antall transaksjoner med betalingskort er kortenes andel av totalt overført beløp forholdsvis lav. Andelen av den totale omsetningen lå på rundt 3,4 prosent for betalingskortene i 1999. Sjekk utgjør ca. 2,5 prosent av samlet omsetning i betalingsformidlingen. Dette er en betydelig andel tatt i betraktning at sjekk utgjør mindre enn 1 prosent av transaksjonene og at det blir foretatt nesten 60 ganger så mange transaksjoner med betalingskort som med sjekk. Den dominerende andel av omsetningen kommer fra bruk av girotjenester, og særlig de elektroniske girotjenestene. Andelen av totalt beløp som ble overført med elektroniske girotjenester steg fra 67 prosent i 1998 til vel 74 prosent i 1999, mens andelen til blankettbaserte girotjenester ble redusert fra 26 prosent i 1998 til i underkant av 20 prosent i 1999.

Hovedtrekkene i utviklingen på 1990-tallet fortsatte i 1999. Papirbaserte tjenester som blankettgiro og sjekk blir fortsatt redusert både målt i antall transaksjoner og overført beløp. Det er fortsatt vekst i bruk av elektroniske tjenester som elektronisk giro og særlig betalingskort. Det er imidlertid tegn som tyder på at veksten er i ferd med å flate ut både i bruken av elektroniske girotjenester og betalingskort. Det kan bl.a. ha sammenheng med at disse tjenestene har oppnådd stor utbredelse i løpet av 1990-årene og markedet for disse tjenestene vokser derfor ikke like raskt som tidligere.

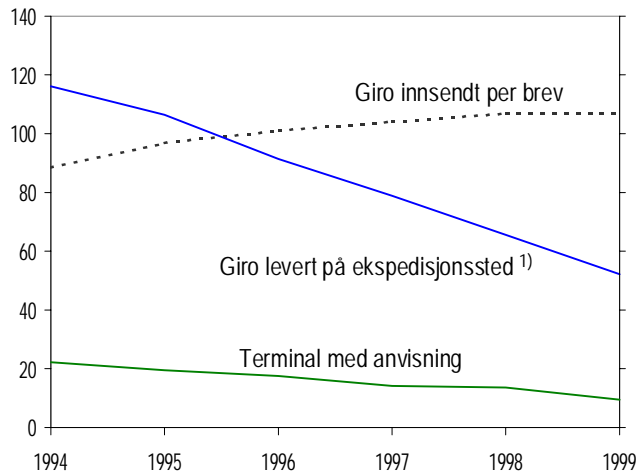
4.2 Giro

Blankettbaserte girotjenester

Målt i antall transaksjoner har andelen giroblanketter som leveres til betaling per brev økt og andelen giroer levert på ekspedisjonssteder gått markert ned de siste

årene. Siden 1996 har de fleste giroblanketter vært sendt per brev. Dette skyldes først og fremst tjenesten Brevgiro som har hatt en sterk vekst siden den ble introdusert av BBS i 1992. Veksten i antallet giroforsendelser per brev ser imidlertid ut til å ha stagnert. Samlet antall betalinger per brev i 1999 var omtrent uendret i forhold til i 1998, dvs. 107 millioner. Dette er imidlertid mer enn dobbelt så mange som de 52,2 millioner blanketter som ble innlevert på ekspedisjonssteder i 1999. For 1999 er samtlige giroer levert på ekspedisjonssted fordelt på kontante innbetalinger og kontobelastninger, mens enkelte rapportører tidligere ikke har kunne foreta en slik fordeling. Når en trekker ut betalingene hos slike rapportører, viser det seg at det har vært størst nedgang i antall betalinger med anvisninger ved bruk av terminal og kontante innbetalinger, henholdsvis 31 og 24 prosent fra 1998 til 1999. Tidligere utgjorde de kontante innbetalingene en stor andel av betalingene på ekspedisjonssteder, men i 1999 ble det foretatt flere kontobelastninger enn kontante innbetalinger. Av giroblankettene som ble levert på ekspedisjonssteder i 1999, sto kontobelastningene for 56 prosent og de kontante innbetalingene for 44 prosent. Betalingene via terminal med anvisninger utgjorde i underkant av 6 prosent av de blankettbaserte girotransaksjonene i 1999, mens de utgjorde vel 7 prosent i 1998.

Figur 4.2.1 Blankettbaserte girotjenester 1994-99. Antall transaksjoner (millioner)

¹⁾ Giro levert i skranke (både kontante innbetalinger og kontobelastninger)

Kilde: Norges Bank

Stagnasjonen i veksten for giro per brev og det reduserte antallet innleveringer av blanketter på ekspedisjonssteder har ført til at bruken av giroblanketter har gått ned i perioden sett under ett. Nedgangen var på nesten 10 prosent fra 1998 til 1999, noe som er sterkere enn tidligere. Den negative trenden i bruken av de blankettbaserte tjenestene skyldes bl.a. økt bruk av elektroniske girotjenester i bedriftsmarkedet til masseutbetalinger som lønns-, skatte- og trygdeutbetalinger. I de siste par årene har reduksjonen også hatt bakgrunn i økt bruk av

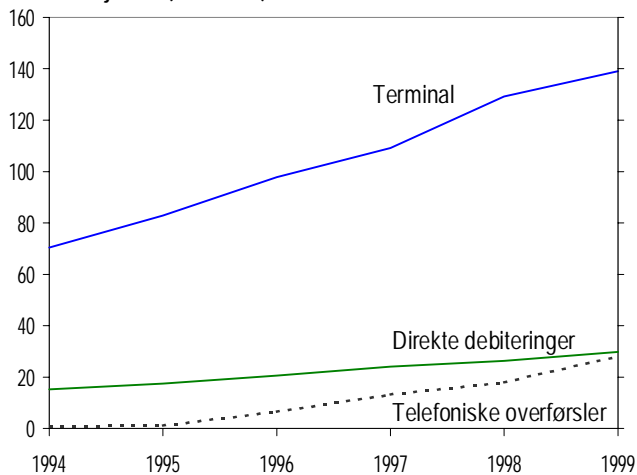
elektroniske tjenester rettet primært mot regningsbetaling på personkundemarkedet, f.eks. betaling ved bruk av telefon (telegiro) og betaling over Internett (nettbank).

Når beløp som enkelte rapportører tidligere ikke har kunnet fordele på kontante innbetalinger og kontobelastninger, trekkes ut, viser det seg at *omsetningen* gikk ned for alle grupper blankettbaserte tjenester fra 1998 til 1999. Nedgangen i omsetningen var størst for betalinger med anvisninger ved bruk av terminal, 41 prosent, og kontante innbetalinger, 36 prosent. Samlet ble omsetningen med blankettgiro redusert med 151,9 milliarder kroner fra året før og endte på 1089,5 milliarder i 1999. Betalingene på ekspedisjonssteder er gjennomgående større enn de beløp som sendes per brev. Selv om antallet betalinger per brev er det dobbelte av antallet betalinger med giro på ekspedisjonssteder, er derfor ikke omsetningen per brev så mye større. I 1999 utgjorde giro levert per brev 55 prosent av den samlede omsetningen med blankettbaserte girotjenester, mens giro levert på ekspedisjonssteder (kontant og kontobelastning) og betalinger med anvisninger ved bruk av terminal utgjorde henholdsvis 43 og 2 prosent.

Elektroniske girotjenester

Elektroniske girotjenester er basert på bruk av terminaler i bedrifter, institusjoner og husholdninger (betalinger over Internett eller ved hjelp av telefon) samt direkte belastninger (debiteringer). Bruken av de elektroniske girotjenestene økte også i 1999, men det var en noe lavere vekst i samlet bruk av tjenestene fra 1998 til 1999 (14 prosent) enn fra 1997 til 1998 (19 prosent). I alt ble det registrert vel 197 millioner transaksjoner ved bruk av elektroniske girotjenester i 1999. Figur 4.2.2 viser at den mer moderate veksten i bruk av elektroniske tjenester har sammenheng med at antallet betalinger ved bruk av terminaler bare steg med moderate 7,6 prosent fra 1998 til 139,1 millioner i 1999, mens veksten var på 19 prosent fra 1997 til 1998. Veksten i betalinger ved bruk av terminal skriver seg i sin helhet fra en kraftig vekst i antall betalinger over Internett. Bruken av terminaler til andre typer betalinger (massebetalinger mv.) endret seg bare marginalt fra 1998 til 1999. Siden gode data mangler for 1997, er ikke betalinger over Internett eksplisitt med i figuren. Antall betalinger over Internett økte med 359 prosent fra 1998 til 14,5 millioner transaksjoner i 1999. Bruken av girobetaling over Internett passerte dermed antallet betalinger med telefon fra 1997. For hver betaling over Internett ble det foretatt to direkte debiteringer og 10 betalinger med blankettgiro i 1999. Omsetningen økte fra vel 7 milliarder kroner i 1998 til nesten 40 milliarder kroner i 1999. Den kraftige veksten i bruken av gireringer over Internett fra 1998 til 1999 indikerer en betraktelig økning også i tiden fremover.

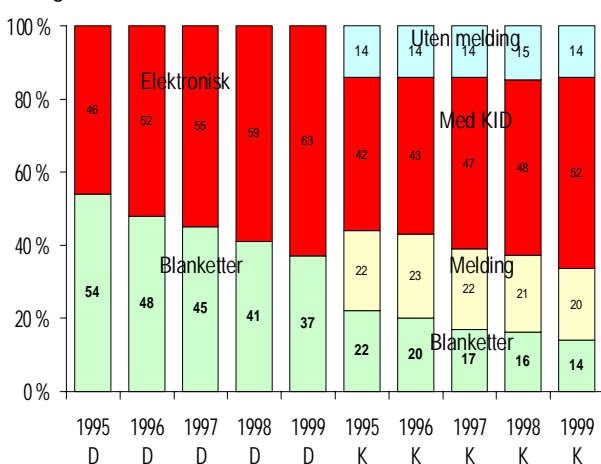
Figur 4.2.2 Elektroniske girotjenester 1994-98. Antall transaksjoner (millions)

Kilde: Norges Bank

Det var også en sterk vekst i antallet betalinger ved hjelp av telefon, dvs. på vel 55 prosent, fra 1998 til 1999. I alt ble det utført 28 millioner betalinger med telefon i 1999. Antall direkte debiteringer økte med vel 13 prosent fra 1998 til nesten 30 millioner 1999. De direkte debiteringstjenestene utgjør fortsatt den største andelen av elektroniske girotjenester som benyttes til andre typer betalinger enn bedriftens masseutbetalinger. Samlet har andelen elektroniske tjenester til annet enn massebetalinger mv. i bedriftsmarkedet vært økende. I 1997 ble de elektroniske tjenestene benyttet i 17 prosent av tilfellene (regnet som andelen giro pr. Internett, giro pr. telefon og debiteringer), mens de elektroniske tjenestene ble benyttet i 32 prosent av tilfellene i 1999.

Figur 4.2.3 Prosentvis fordeling av inn- og utbetalinger på gireringsmetode 1995-99 ¹⁾

¹⁾ Med forklaringene i figurene menes følgende:
 Uten melding: Betalinger som sendes elektronisk og som mottas elektronisk uten melding
 Med KID: Betalinger som sendes elektronisk eller som blankett og som mottas elektronisk med kundeidentifikasjon
 Melding: Betalinger som sendes elektronisk og som mottas med papirbasert melding
 Blanketter: Betalinger som sendes og mottas som blankett (bankgiro, utbetalingskort, anvisninger etc.)

Kilde: Norges Bank

Dette indikerer at de elektroniske girotjenestene er i ferd med å innta personkundemarkedet i en langt større utstrekning enn tidligere.

Av de elektroniske tjenestene har bruken av terminaler klart størst omfang målt i totalt beløp. Dette skyldes bl.a. at det overføres forholdsvis store beløp per transaksjon (i gjennomsnitt ca. kr 27 600). Terminalgiro utgjør 95 prosent av det totale beløp som blir overført elektronisk. Omsetningen med giro over Internett er foreløpig lav, dvs. ca. 1 prosent av omsetningen ved bruk av terminaler. De direkte debiteringene utgjør som tidligere om lag 4 prosent av det beløp som sendes elektronisk, mens overførselene per telefon utgjør om lag 1 prosent.

Inn- og utbetalinger fordelt på gireringsmetode.

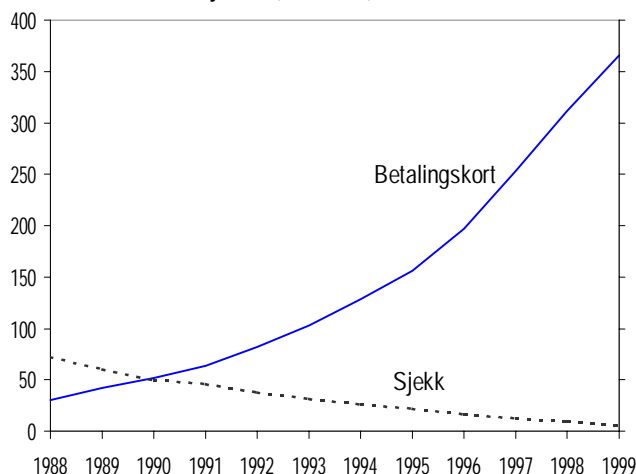
Figur 4.2.3 viser fordelingen av blankett- og elektronisk initierte innbetalinger (forsendelser). I tillegg viser figuren hvordan betalingene er blitt mottatt (mottak). Betalinger som mottas på papir blir enten mottatt som *blanketter* eller *meldinger* i posten. Betalinger som mottas elektronisk blir enten mottatt *uten melding* eller med *kundeidentifikasjon (KID)*. Andelen elektronisk initierte innbetalinger har økt hvert år og var i 1999 på 63 prosent. På mottakersiden økte andelen elektronisk registrerte betalingsmottak fra 56 prosent i 1995 til 66 prosent i 1999. Det er i første rekke betalinger som mottas elektronisk med kundeidentifikasjon (KID) som har bidratt til økningen. Andelen betalinger som både sendes og mottas som blankett, blir stadig mindre. I 1999 var den på 14 prosent.

4.3. Betalingskort, sjekk og minibank

Betalingskort og sjekk

Figur 4.3.1 gir en oversikt over bruken av betalingskort og sjekk. Bruken av betalingskort har økt kraftig mens sjekkbruken har gått kraftig ned. Dette

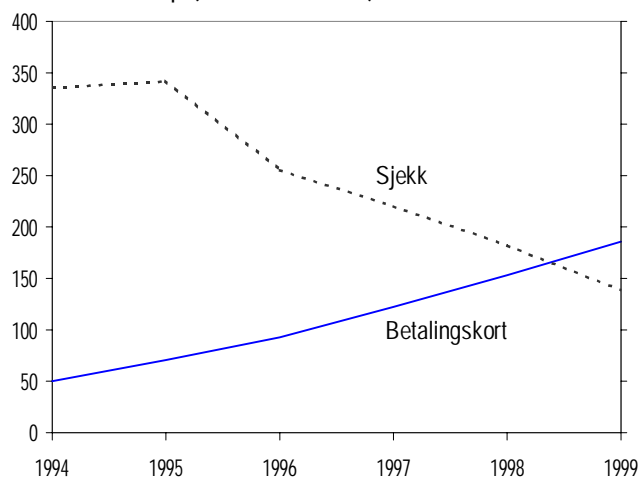
Figur 4.3.1 Samlet bruk av betalingskort og sjekk 1988-99. Antall transaksjoner (millions)

Kilde: Norges Bank

skyldes bl.a. en sterk økning i antall betalings-terminaler og etter hvert en samordnet infrastruktur for kortbetalinger, samt høyere priser på bruken av sjekk. I alt ble det utført 366 millioner betalinger med kort i 1999, dvs. nesten 9 ganger så mange som i 1989. Antallet utstedte sjekker er redusert til en tidel, dvs. fra 60,3 millioner i 1989 til 6,3 millioner i 1999. For hver betaling med sjekk ble det foretatt 58 betalinger med kort i 1999.

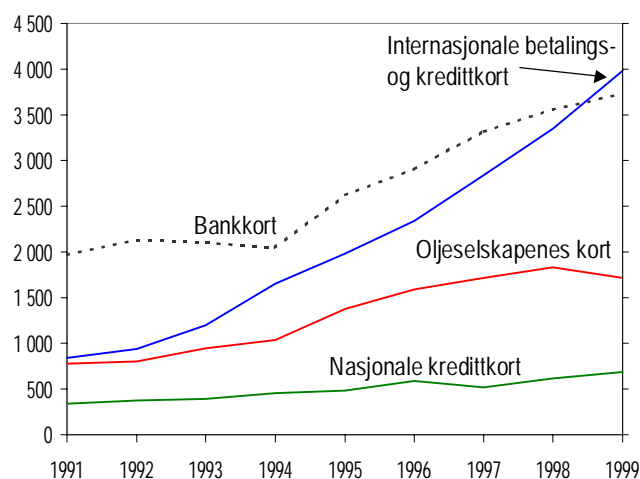
Figur 4.3.2 Samlet bruk av betalingskort og sjekk 1994-99. Totalt beløp (milliarder kroner)

Kilde: Norges Bank

Beløpene som blir skrevet ut med sjekker er store i forhold til de enkelte betalingene som blir foretatt med kort. Målt i kroner ble det til og med 1998 skrevet ut større beløp med sjekker enn det ble handlet for med betalingskort, men i 1999 passerte omsetningen ved bruk av betalingskort omsetningen med sjekk. I 1999 ble det kjøpt varer og tjenester med betalingskort for totalt 185 milliarder kroner (inkludert uttak av kontanter i betalingsterminaler, såkalt cash-back) mens det ble utstedt sjekker for i alt 139 milliarder kroner.

Figur 4.3.3 Antall betalingskort utstedt per 31.12. 1991-99. Tusen

Kilde: Norges Bank

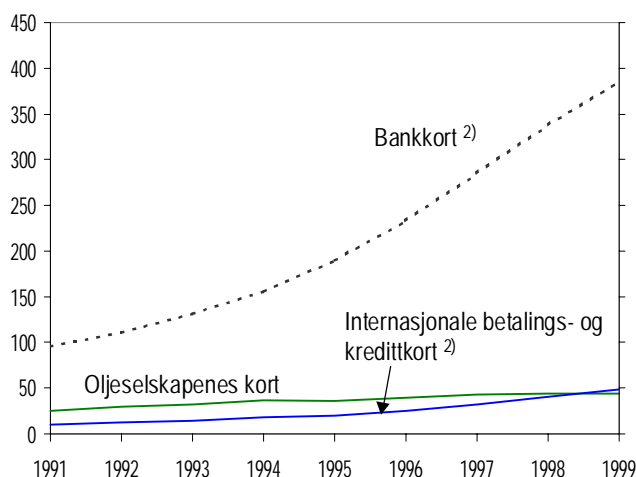
Figur 4.3.3 viser antall betalingskort utstedt av bankene, kortselskapene og oljeselskapene. Det har vært en sterk vekst i antall utstedte kort for alle korttyper siden 1991. Veksten har vært størst for internasjonale betalings- og kredittkort gjennom perioden, og denne kortgruppen økte også mest, dvs. med 19 prosent, fra 1998 til 1999. I 1999 var det for første gang flere internasjonale betalings- og kredittkort enn bankkort. Antall bankkort og innenlandske kredittkort økte med henholdsvis 5 og 11 prosent, mens antallet kort utstedt av oljeselskaper gikk ned med 8 prosent. Dette skyldes i noen grad opprydding av inaktive kort.

Inndelingen i figur 4.3.3 tar ikke hensyn til at mange (fysiske) kort kan være kombinasjoner av de enkelte kortgruppene som presenteres i figuren. Kombinerte betalingskort er ikke med i figuren, men det har vært en sterk vekst i antallet slike kort. Ved utgangen av 1999 var det utstedt til sammen 3,2 millioner kombinerte kort i Norge, dvs. nesten tre ganger så mange som ved utgangen av 1994. Et kombinert kort gir adgang til flere betalingssystemer. Det økte antallet slike kort har derfor ført til at nordmenn har fått bedre tilgang til betalingssystemene enn tidligere. Kombinasjonen av bankkort og internasjonale betalingskort er fortsatt den klart vanligste, selv om andre kombinasjoner av kort benyttes i større utstrekning enn tidligere.

Det fantes om lag 6,9 millioner (fysiske) betalingskort i Norge ved utgangen av 1999. Dette er en økning på vel 305 000 kort i fra 1998 og en økning på nesten 2,8 millioner kort i forhold til utgangen av 1994.

Figur 4.3.4 viser at den største andelen korttransaksjoner er bankkorttransaksjoner. De utgjorde 77 prosent av alle transaksjoner med betalingskort

Figur 4.3.4 Antall transaksjoner fra ulike korttyper 1991-99. Millioner ¹⁾

¹⁾ Bruk av kombinasjonskort er fordelt på de ulike korttypene etter hvilken del av kortet som er benyttet.

²⁾ Inklusive minibankuttak.

Kilde: Norges Bank

(eksklusive minibankuttak) i Norge i 1999. 12 prosent av transaksjonene skjedde ved bruk av oljeselskapenes kort, mens andelen internasjonale betalings- og kredittkorttransaksjoner var på 11 prosent. Transaksjoner med nasjonale kredittkort utgjør en svært liten andel (0,2 prosent), og er derfor ikke tatt med i figuren. Andelen bankkorttransaksjoner har økt hvert eneste år siden 1995, mens andelen transaksjoner med oljeselskapenes kort er redusert. Andelen transaksjoner med internasjonale betalings- og kredittkort, har vært omtrent uendret gjennom perioden. Stadig flere slike kort er imidlertid kombinerte kort som også benyttes som bankkort. I gjennomsnitt ble det foretatt 103 bankkorttransaksjoner (inkludert minibankuttak) per bankkort (inklusive kombinerte kort) i 1999 mot 95 året før. Det gjennomsnittlige antallet transaksjoner per bensinkort i 1999 var 27, mens det gjennomsnittlige antallet transaksjoner for internasjonale betalings- og kredittkort var 11. Tallene gjelder transaksjoner både i Norge og utlandet med kort som er utstedt innenlands.

Når det gjelder *omsetningen* med betalingskort er denne fordelt med om lag 73 prosent på bruk av bankkort (eksklusive minibankuttak), 17 prosent på internasjonale betalings- og kredittkort, 7 prosent på bensinkort og 3 prosent på nasjonale kredittkort.

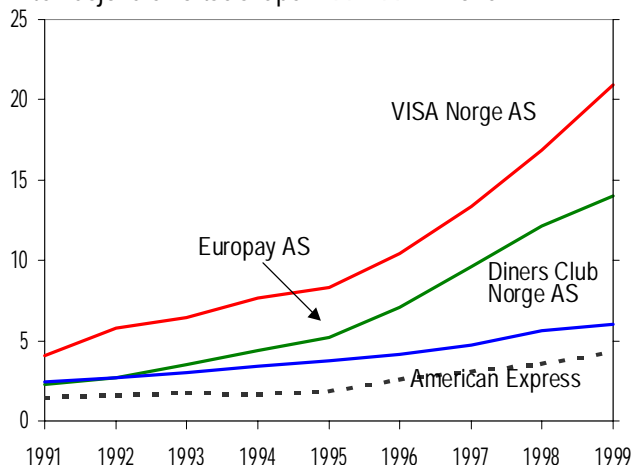
Bensinkortene har den laveste andelen av omsetningen, til tross for at det blir registrert flere transaksjoner med bensinkort enn internasjonale betalings- og kredittkort. Dette skyldes at bensinkortene blir benyttet til forholdsvis små varekjøp, mens de internasjonale betalings- og kredittkortene benyttes oftere til større varekjøp.

Hver transaksjon med bankkort i betalingsterminaler (EFTPOS) var i gjennomsnitt på 471 kroner i 1999, mens gjennomsnittet ved kjøp av varer og tjenester med internasjonale betalingskort og bensinkort var på henholdsvis 805 kroner og 299 kroner. Hvert kontantuttak fra minibank med bankkort var på 969 kroner i gjennomsnitt, mens kontantuttakene med de internasjonale betalingskortene var på 1483 kroner.

Internasjonale kortselskaper

Det norske markedet for internasjonale betalings- og kredittkort er delt mellom de fire kortselskapene, Diners Club Norge AS, Europay Norge AS, VISA Norge AS og DnB Kort AS som utsteder American Express-kort. Figur 4.3.5 viser at VISA har vært mest benyttet helt siden 1991. Europays kort har vært nest mest benyttet, etterfulgt av Diners Club og American Express. Antall transaksjoner med internasjonale betalingskort har økt i hele perioden. Totalt sett økte antall transaksjoner med internasjonale betalings- og kredittkort med 20 prosent fra 1998 til 1999. Bruken ble nesten femdoblet i løpet av 1990-årene. Om lag 19 prosent av transaksjonene og 30 prosent av totalt beløp

Figur 4.3.5 Utvikling i antall korttransaksjoner for internasjonale kortselskaper 1991-99. Millioner

Kilde: Norges Bank

gjaldt kontantuttak. I 1999 ble 23 prosent av transaksjonene med de internasjonale kortene registrert manuelt, mot 25 prosent i 1998.

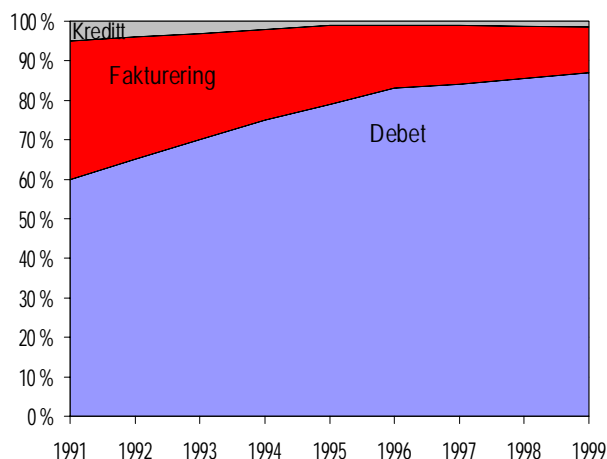
Nasjonale kredittkort

Markedet for nasjonale kredittkort er i all hovedsak delt mellom GE Capital Bank (som tilbyr Her & Nå, Kjøpekort og X-tra kapital), DnB Kort AS (Multikort) og Sparebanken Nor Divisjon Kredittkort (Kjøpekort, Reserve Konto, Cresco Card, YS Card, NAF Card og Acceptance Card). Sparebanken NOR (inkludert kortvirksomheten til tidligere Gjensidige Bank) har hatt den største andelen av omsetningen i kredittkortmarkedet hvert år siden 1994. I 1999 sto Sparebanken Nor sine kredittkort for 55 prosent av det totale beløpet overført med nasjonale kredittkort, mens GE Kapital Finans og DnB Kort AS sto for henholdsvis 37 prosent og 8 prosent. Tabell 4.3.4 i vedlegget viser utviklingen til de ulike kortselskapene. Nasjonale kredittkort behandles fortsatt i relativt stort omfang manuelt. Andelen manuelt behandlede transaksjoner var på 32 prosent i 1999 mot 42 prosent året før.

Oljeselskapenes kort

AS Norske Shell, som kjøpte Norske FINA AS 4.3.99, Conoco JET Norge AS, Esso Norge AS, Hydro Texaco AS og Statoil Norge AS utsteder bensinkort for betaling i egne terminaler på bensinstasjonene. Selv om bruken av oljeselskapenes kort samlet sett har økt kraftig siden 1991, har veksten stagnert de siste årene, og antall transaksjoner var omtrent uendret fra 1998 til 1999. Omsetningen har imidlertid økt gjennom hele perioden, selv om økningen har vært beskjeden de siste to årene. I gjennomsnitt ble hvert bensinkort brukt til 27 transaksjoner i 1999. Utnyttelsen av kortene økte dermed noe i forhold til de to foregående årene. Gjennomsnittsbeløpet per korttransaksjon økte også noe i forhold til fjoråret, og var på 299 kroner i 1999. Det er også mulig å bruke andre kort, som f.eks. bankkort, i oljeselskapenes terminaler.

Figur 4.3.6 Prosentvis fordeling av korttransaksjoner etter kortenes betalingssegenskap 1991-99

Kilde: Norges Bank

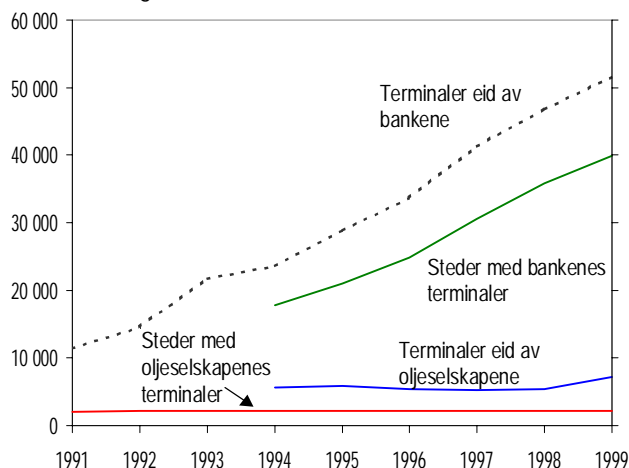
Oppgjørsmåte

Figur 4.3.6 viser totalt antall korttransaksjoner inndelt etter betalerens oppgjørsmåte, dvs. etter hvorvidt betalerens bankkonto belastes fortløpende (debit), det mottas faktura som betales etter et visst antall uker eller om det er kreditt opp til et visst beløp på kortet som kan betales ned i rater. Debetkort benyttes i flest tilfeller ved betalinger, og andelen transaksjoner med debetkort har vokst gjennom hele perioden, fra 60 prosent i 1991 til 87 prosent i 1999. Veksten har først og fremst skjedd på bekostning av bruken av faktureringskort, men også i noen grad på bekostning av bruk av kredittkort. Kredittkorttransaksjonene (rate) utgjør en liten andel, dvs. bare 1 prosent av transaksjonene.

Betalingsterminaler (EFTPOS – Electronic Funds Transfer at Point of Sale)

Bankenes betalingsterminaler er utplassert blant annet i kiosker, butikker, handlesentre og på postkontorer, mens oljeselskapenes terminaler befinner seg på

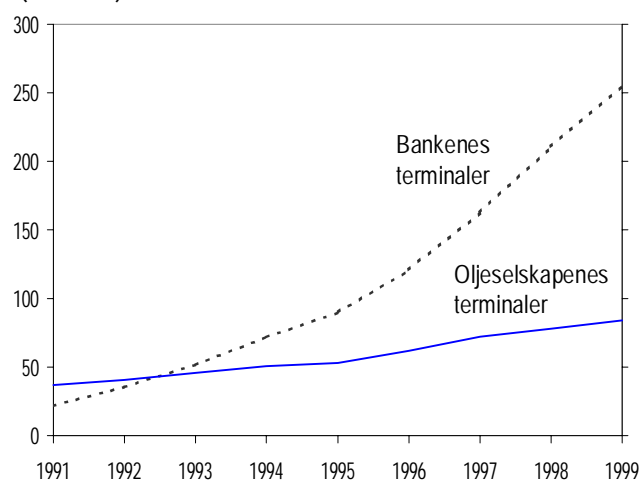
Figur 4.3.7 Antall betalingsterminaler og antall steder med betalingsterminaler 1991-99

Kilde: Norges Bank

bensinstasjoner. Figur 4.3.7 viser utviklingen i antall terminaler eid av bankene og oljeselskapene og utviklingen i antall steder med bankenes og oljeselskapenes terminaler. Ved utgangen av 1999 var det 58 734 betalingsterminaler fordelt på 42 164 brukersteder i Norge, dvs. om lag dobbelt så mange terminaler og brukersteder som det var ved utgangen av 1994. Det er bankene som har stått for den klart største økningen i antall betalingsterminaler de siste årene. Ved utgangen av 1999 var det 51 618 bankeide terminaler fordelt på 39 978 brukersteder i Norge. Oljeselskapene var tidligere ute, og den største økningen kom på 1980-tallet. Antall bensinstasjoner med kortterminaler har vært forholdsvis stabilt siden 1991.

Figur 4.3.8 Bruk av bankenes og oljeselskapenes betalingsterminaler 1991-99. Antall transaksjoner (millioner)

Kilde: Norges Bank

Figur 4.3.8 viser at det har vært en sterk vekst i bruken av betalingsterminalene. Antall transaksjoner i betalingsterminaler er nesten seksdoblet fra 1991 til 1999. I alt ble det registrert 338,8 millioner betalinger med kort i betalingsterminaler i 1999. Det har vært sterkest vekst i bruken av bankenes terminaler. Bruken av disse terminalene var 11 ganger så høy i 1999 som i 1991, og utgjorde 75 prosent av all kortbruk i betalingsterminaler.

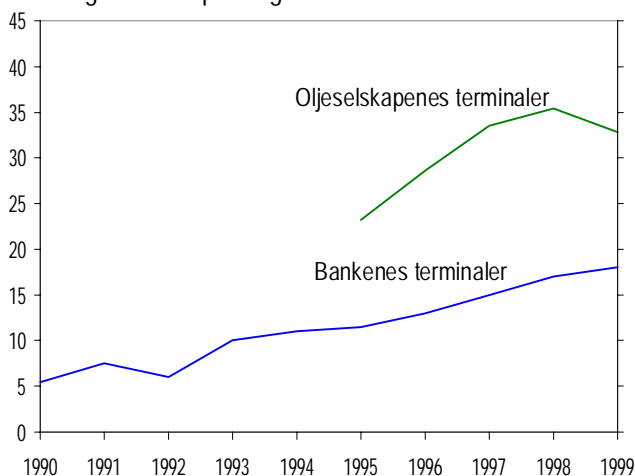
Bankenes terminaler aksepterer internasjonale betalings- og kredittkort og innenlandske kredittkort i tillegg til bankkort. Vel 96 prosent av kortbruken i bankenes terminaler skjedde ved bruk av bankkort i 1996.

Det har også vært en klar vekst i bruken av oljeselskapenes terminaler gjennom 1990-årene. Antall betalinger med kort på bensinstasjoner var over dobbelt så høy i 1999 som i 1991. Antall korttransaksjoner var imidlertid omtrent uendret i forhold til i 1998, dvs. 43,8 millioner. Oljeselskapenes terminaler aksepterer bankkort og internasjonale betalings- og kredittkort i tillegg til egne kort.

Bankkort har gjort seg gjeldende i økende grad ved betalinger på bensinstasjoner i de senere år. 45 prosent av transaksjonene skjedde ved bruk av bankkort i 1999 mot 32 prosent i 1995, mens 52 prosent av betalingene skjedde ved bruk av oljeselskapenes egne kort.

Figur 4.3.9 viser utnyttelsesgraden av bankenes og oljeselskapenes betalingsterminaler. Etter en tidligere jevn oppgang, ble utnyttelsen av oljeselskapenes terminaler noe redusert i 1999. I gjennomsnitt ble oljeselskapenes terminaler benyttet 33 ganger per dag i 1999 mot 35 ganger i 1998. Utnyttelsen av bankenes terminaler har økt gjennom hele perioden, og hver bankeide terminal ble i gjennomsnitt benyttet 18 ganger per dag i 1999.¹⁵

Figur 4.3.9 Gjennomsnittlig antall transaksjoner per betalingsterminal per dag 1990-99

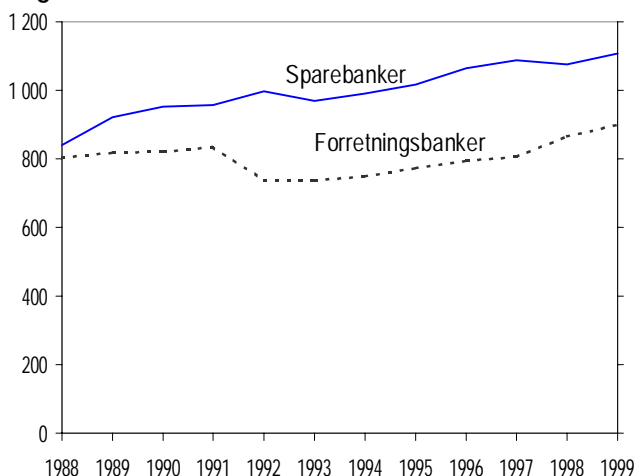

Kilde: Norges Bank

Minibank

Den største økningen i antall minibanker fant sted på midten av 1980-tallet. Gjennom 1990-årene har veksten i antallet minibanker vært beskjeden. Ved

Figur 4.3.10 Antall minibanker 1991-99

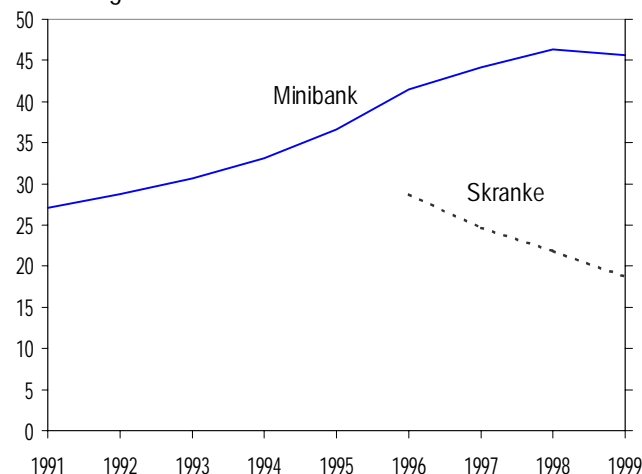
Kilde: Norges Bank

utgangen av 1999 fantes det totalt 2007 minibanker i Norge. Figur 4.3.10 viser utviklingen i antall minibanker fordelt på forretningsbankene og sparebankene. Forretningsbankene har gjennom en rekke år hatt utplassert et stabilt antall minibanker, men antallet har gått opp med 93 siden 1997 slik at det var på 900 ved utgangen av 1999. Sparebankene har på sin side økt antall minibanker med 32 prosent siden 1998. Utviklingen i antall minibanker i denne perioden må ses i sammenheng med strukturelle endringer i banksektoren og framveksten av betalingsterminaler med muligheter for kontantuttak (cash-back).

Antall minibanktransaksjoner har økt med 62 prosent siden 1991, men veksten har stagnert de siste par år og antallet uttak i 1999 var omtrent uendret i forhold til 1998, dvs. 107 millioner. 57 prosent av uttakene skjedde gjennom sparebankene, som også har flest minibanker. Det var en svak nedgang i bruken av forretningsbankenes minibanker mens det var en mindre oppgang i bruken av sparebankenes minibanker i forhold til i 1998.

Figur 4.3.11 viser antall uttak fra minibanker og over skranke i forretningsbankene. Antall uttak av kontanter over skranke er redusert med 35 prosent siden 1996 og var på ca. 19 millioner i 1999. I samme periode har antall kontantuttak fra forretningsbankenes minibanker økt med 10 prosent til ca. 46 millioner. Samlet har antallet kontantuttak fra forretningsbanker blitt redusert med 8 prosent fra 1996.

Figur 4.3.11 Antall kontantuttak i minibank og skranke i forretningsbankene 1991-99. Millioner

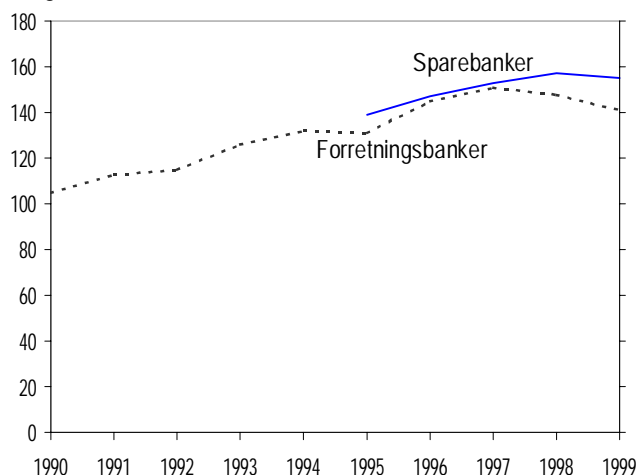
Kilde: Norges Bank

I alt ble det tatt ut over 105 milliarder kroner fra minibankene i 1999. Dette er en økning på bare 3 prosent fra 1998, men en fordobling i forhold til i 1991. Økningene har gjennomgående vært noe større i forretningsbankene enn sparebankene. Til tross for nedgangen i antallet transaksjoner i forretningsbankenes minibanker, økte omsetningen noe både i forretningsbankenes og sparebankenes minibanker fra 1998 til 1999. Hvert minibankuttak var i gjennomsnitt

¹⁵ Disse tallene er beregnet ut i fra 270 åpne dager for butikker og 360 åpne dager for bensinstasjoner.

på 983 kroner i 1999, mot 954 kroner i 1998. I 1991 var hvert uttak på 781 kroner. Figur 4.3.12 viser utviklingen i utnyttelsen av minibankene gjennom 1990-årene. Sparebankenes minibanker har gjennomgående vært noe mer benyttet enn forretningsbankenes minibanker gjennom hele perioden. I 1999 ble det i gjennomsnitt foretatt 155 kontantuttak per dag fra sparebankenes minibanker mot 141 uttak fra forretningsbankenes minibanker.

Figur 4.3.12 Gjennomsnittlig antall uttak per minibank per dag 1990-99

Kilde: Norges Bank

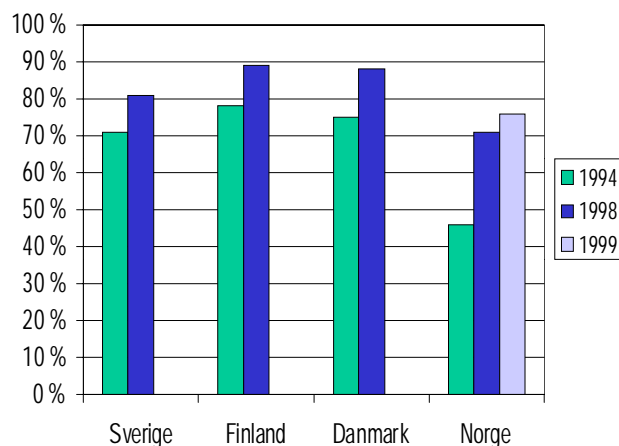
Bankenes minibanker aksepterer både bankkort, internasjonale betalings- og kredittkort og nasjonale kredittkort. Det har vært en sterk vekst i bruken av andre kort enn bankkort, men andelen av denne kortbruken er likevel lav. 95 prosent av uttakene ble foretatt ved bruk av bankkort i 1999. De internasjonale betalings- og kredittkortene og de nasjonale kredittkortene ble benyttet i hhv. 4 prosent og 1 prosent av tilfellene.

Bankkort kan også brukes til kontantuttak (cash-back). Grunnet ulike registreringsrutiner i betalings-terminalene har det vist seg vanskelig å få tall for antall kontantuttak og beløp i betalingsterminaler. Det er imidlertid grunn til å anta at antall kontantuttak i betalingsterminaler har økt merkbart de siste årene og at dette kan ha hatt betydning for utviklingen for kontantuttak fra minibanker og skranke.

Effektivitet i betalingsformidlingen i Norden

Andelen elektroniske betalinger av totalt antall ikke-kontante betalinger kan brukes som ett av flere mål på effektiviteten i massebetalingssystemene. Figur 4.3.13 viser utviklingen av andelen elektroniske betalinger i ulike nordiske land. Som det går frem av figuren lå Norge et stykke etter de andre nordiske landene i 1994. Figuren viser imidlertid at utviklingen mot flere elektroniske betalinger har gått raskere i Norge enn i de andre nordiske landene de siste årene. Selv om Norge har hentet inn en stor del av forspranget disse

Figur 4.3.13 Andel elektroniske betalinger av totalt antall ikke-kontante betalinger i Norden

Kilde: Norges Bank, BIS, ECB

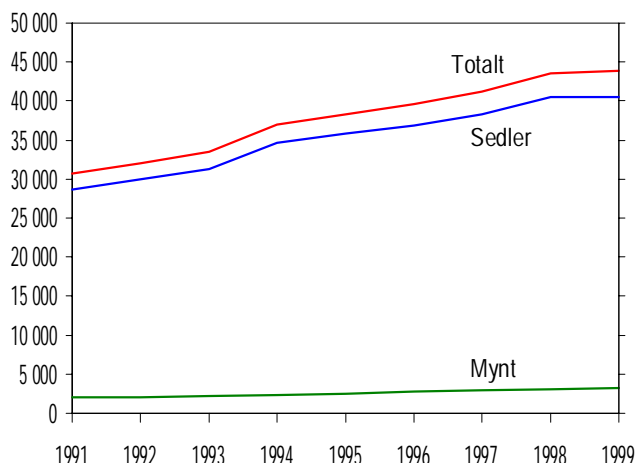
landene hadde i 1994, har Norge fortsatt en lavere andel elektroniske betalinger enn Sverige, Finland og Danmark.

4.4 Sedler og mynt

Kontantomløpet

Norges Bank utsteder sedler og mynt i det omfang som er nødvendig for å dekke etterspørselen, og for å erstatte det som trekkes tilbake og destrueres på grunn av slitasje. Sedler og mynt etterspørres for å gjennomføre betalingstransaksjoner og til oppbevaring av formue. Det er i første rekke husholdningene som benytter kontanter som betalingsmiddel. Det er rimelig å anta at veksten i både den transaksjons- og formuesrelaterte etterspørselen etter kontanter er positivt korrelert med produksjons- og etterspørselsutviklingen i norsk økonomi. Tilgjengelighet og kostnader ved kontanter i forhold til alternative betalingsmidler, samt endringer i folks holdninger og betalingsvaner er andre viktige faktorer som kan forklare utviklingen i kontantbruken og kontantomløpet.

Figur 4.4.1 Kontantomløpet 1991-99. Årsgjennomsnitt i millioner kroner

Kilde: Norges Bank

Teksttabell 4.1 Kontanter i omløp i forhold til andre størrelser 1991-99

	1991	1993	1995	1997	1998	1999	91-99 % - endring
Kontanter i omløp (mrd. kr)	30,7	33,4	38,4	41,2	43,6	43,8	43 %
Privat konsum i Norge (mrd. kr)	350	380	435	495	524	535	53 %
Kontanter i omløp, % av privat konsum	8,8 %	8,8 %	8,8 %	8,3 %	8,3 %	8,1 %	
Nominell innskuddsrente, bankene	8,0 %	5,1 %	3,5 %	2,2 %	4,2 %	4,5 %	
Konsumprisindeksen, endring i %	3,4 %	2,3 %	2,4 %	1,3 %	2,6 %	2,3 %	

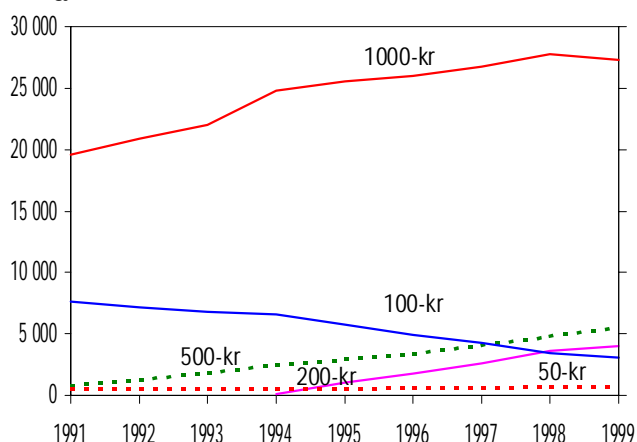
I 1999 var det i gjennomsnitt sedler og mynt for 43,8 milliarder kroner i omløp. Verdien var fordelt med nær 93 prosent på sedler og i overkant av 7 prosent på mynt. Verdien av kontanter i omløp har økt på 1990-tallet, men synes nå å flate ut. Sett i forhold til utviklingen i privat konsum har det vært en svak nedgang i perioden 1991-99 (jf. teksttabell 4.1). Innskuddsrentene i bankene har siden 1998 ligget høyere enn i årene 1995-97, og alternativkostnaden ved å holde kontanter har dermed økt etter å ha vært lav i flere år. Sammen med veksten i giro- og kortbetalinger kan dette tyde på at disse betalingsformene i økende grad overtar for kontanter.

Sedler

Gjennomsnittsverdien av sedler i sirkulasjon var 40,6 milliarder kroner, noe som bare var 0,2 prosent over gjennomsnittet i 1998. Tallene for inngang til Norges Bank peker i en annen retning enn de øvrige størrelsene. Bankene og postkontorene leverte inn 6,2 prosent flere sedler til Norges Bank i 1999 enn året før, og den beløpsmessige veksten utgjorde hele 8,9 prosent. I alt ble det levert inn 525 millioner sedler. Dette kan tyde på et endret sirkulasjonsmønster, men kildene gir ikke et fullstendig bilde av publikums bruk av kontanter.

Figur 4.4.2 Seddelomløpets sammensetning 1991-99.

Årsgjennomsnitt i millioner kroner

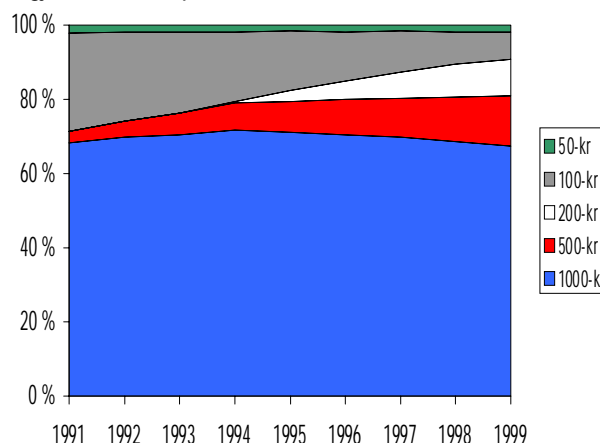
Kilde: Norges Bank

De ulike valørens andel av verdien på sedler i omløp har endret seg betydelig, og tydeligst er nedgangen for 100-kroneseddelen og økningen for valørene 500-

kroner og 200-kroner. 200-kroneseddelen ble introdusert i 1994, og i 1999 var gjennomsnittsverdien av 200-kronesedler i omløp 3 949 millioner kroner. Verdien av 500-kronesedler i omløp har økt fra 828 millioner kroner i 1991 til 5 588 millioner kroner i 1999. Norges Bank har stimulert til økt bruk av 200-krone- og 500-kronesedler i minibanker for å redusere antall sedler som må til for å dekke etterspørselen.

Figur 4.4.3 Seddelomløpets sammensetning 1991-98.

Årsgjennomsnitt i prosent av verdi

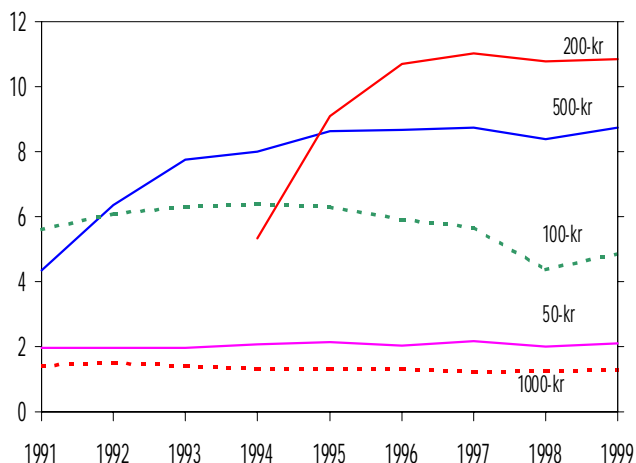

Kilde: Norges Bank

1000-kroneseddelen står fortsatt for den høyeste andelen av seddelomløpet regnet i verdi (om lag 67 prosent), selv om det har vært en viss nedgang de siste årene. Det er en vanlig oppfatning at den høye andelen for en stor del har sammenheng med at denne valøren brukes til verdioppbevaring. Figuren viser også at 100-kroneseddelen andel av seddelomløpet er synkende og var 7,5 prosent i 1999 (i gjennomsnitt). 100-kroneseddelen andel er i stor grad tatt over av 200- og 500-kronesedler. 50-kroneseddelen utgjør en liten, men stabil andel av seddelomløpet. I 1999 var den 1,8 prosent av seddelomløpet.

Omløpshastigheten for sedler (definert som antall ganger sedlene passerer gjennom Norges Bank per år) har holdt seg forholdsvis stabil de senere årene, men økte noe i 1999 (figur 4.4.4). Omløpshastigheten var 5,28 i 1999 mot 4,71 i 1998. Den forholdsvis høye omløpshastigheten på 200- og 500-kronesedler skyldes i vesentlig grad at disse valørene i stor grad har erstattet 100-kronesedler i minibanker.

Figur 4.4.4 Sedlenes omløpshastighet 1991-99¹⁾

¹⁾ Antall ganger sedlene i gjennomsnitt passerer Norges Bank per år

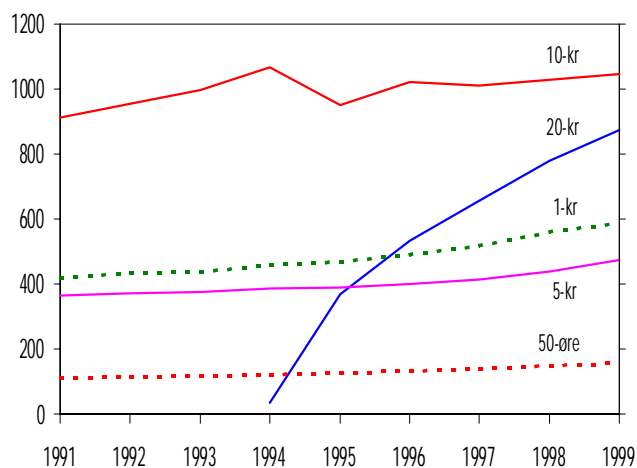
Kilde: Norges Bank

Helautomatiske seddelsorteringssystemer ved Norges Banks distriktsavdelinger teller, ekthetskontrollerer og kvalitetssorterer brukte sedler som kommer inn fra banker og postkontor. I samme prosess destrueres sedler som ikke lenger er av sirkulasjonskvalitet. Det lave antallet destruerte sedler i 1999 skyldes Norges Banks beslutning om å bygge opp en ekstra reserve fram mot årtusenskiftet.

Mynt

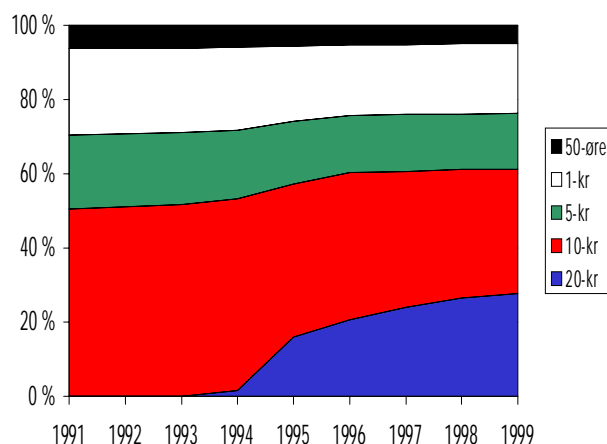
Årsgjennomsnittet for verdien av mynt i sirkulasjon var 3271 millioner kroner, noe som er en økning på 5,9 prosent i forhold til 1998. 20-kronemynten sto for en vekst på 12 prosent i forhold til verdien året før, og verdien utgjorde ved utgangen av 1999 en andel av mynt i sirkulasjon på 26,7 prosent. Veksten i myntomløpet kan ha sammenheng med utbredelsen av bompenggeordninger, spill og myntautomater etc. I tillegg har 20-kronemynten fra 1994 bidratt til at verdien av myntomløpet har økt.

Figur 4.4.5 Skillemyntomløpets sammensetning 1991-99. Årsgjennomsnitt i millioner kroner

Kilde: Norges Bank

Figur 4.4.6 Skillemyntomløpets sammensetning 1991-99. Årsgjennomsnitt i prosent av verdi

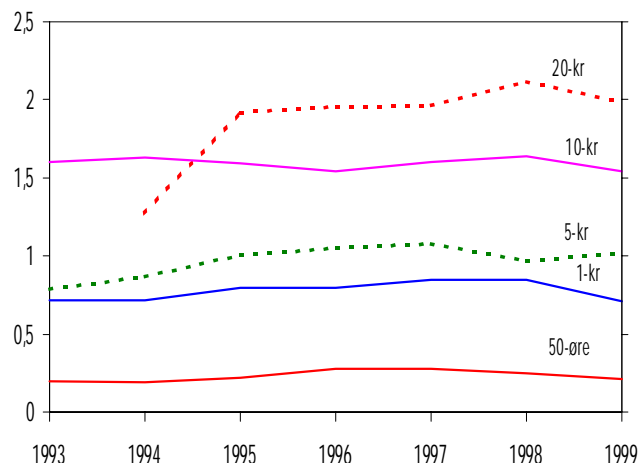

Kilde: Norges Bank

På tross av veksten for mynt i sirkulasjon falt inngangen til Norges Bank målt i antall med 6,2 prosent, til 832 millioner mynt i 1999. Målt i verdi var inngangen uendret fra året før. Også for mynt er det vanskelig å trekke konklusjoner om publikums bruk av kontanter ut fra dette materialet.

Figur 4.4.7 viser at omløpshastigheten til de ulike myntvalørene har vært forholdsvis stabil de siste årene. Omløpshastigheten er størst for de største myntvalørene.

Figur 4.4.7 Skillemyntenes omløpshastighet 1993-99¹⁾

¹⁾ Antall ganger myntene i gjennomsnitt passerer Norges Bank per år

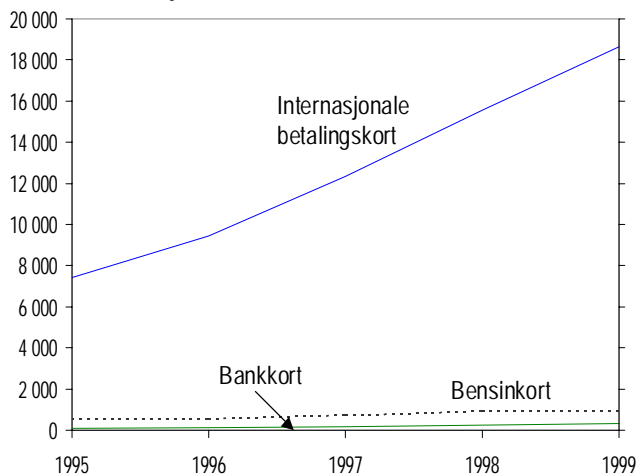
Kilde: Norges Bank

4.5 Internasjonal betalingsformidling.

Internasjonal kortbruk

Kort benyttes i stadig større utstrekning ved betalinger over landegrensene. Figur 4.5.1 viser nordmenns bruk av kort i utlandet målt i antall transaksjoner. I 1999 ble det til sammen foretatt nesten 20 millioner betalinger med norske kort i utlandet. Dette er 2 ½ ganger så

Figur 4.5.1 Nordmenns bruk av kort i utlandet 1995-99.
Antall transaksjoner (tusen)

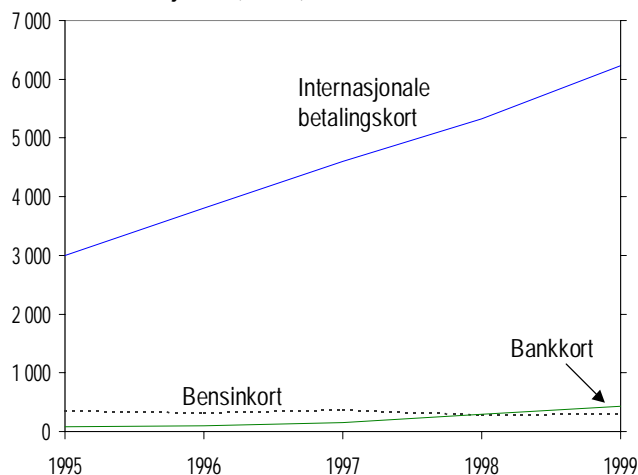

Kilde: Norges Bank

mange betalinger som i 1995. Bruken av internasjonale betalingskort og kredittkort utenlands økte med henholdsvis 20 og 27 prosent fra 1998 til 1999, mens det var en mindre nedgang i bruken av bensinkort. Den dominerende andelen betalinger med kort i utlandet skjer ved bruk av de internasjonale betalingskortene. Nordmenns bruk av internasjonale betalings- og kredittkort har økt hvert år fra 1991, målt både i antall transaksjoner og beløp. I 1999 ble disse kortene benyttet i mer enn 95 prosent av tilfellene mens bensinkort ble benyttet i underkant av 5 prosent av tilfellene.

Figur 4.5.2 viser at de internasjonale betalings- og kredittkortene også benyttes mest, dvs. i nesten 96 prosent av tilfellene, ved utlendingers bruk av betalingskort i Norge. Vel 4 prosent av kortbruken i 1999 gjaldt bruk av kort på bensinstasjoner. Utenlandske kort benyttes mindre i Norge enn hva norske kort benyttes i utlandet, og veksten i kortbruken har også vært noe lavere. For hver betaling med utenlandske kort i Norge ble det foretatt nesten tre ganger så mange betalinger med norske kort i

Figur 4.5.2 Utlendingers bruk av kort i Norge 1995-99.
Antall transaksjoner (tusen)

Kilde: Norges Bank

utlandet, og omsetningen med norske kort i utlandet var nesten fire ganger så høy som omsetningen ved bruk av utenlandske kort i Norge.

Eufiserv er et internasjonalt minibanknettverk som er opprettet av europeiske sparebanker og som kan benyttes av samtlige sparebanker i Norge. Nettverket har vært operativt siden 1991. I 1999 ble det foretatt 328 000 transaksjoner med norske betalingskort i utenlandske minibanker knyttet opp mot *Eufiserv*, mens det ble registrert 429 000 transaksjoner i norske minibanker med utenlandske kort.

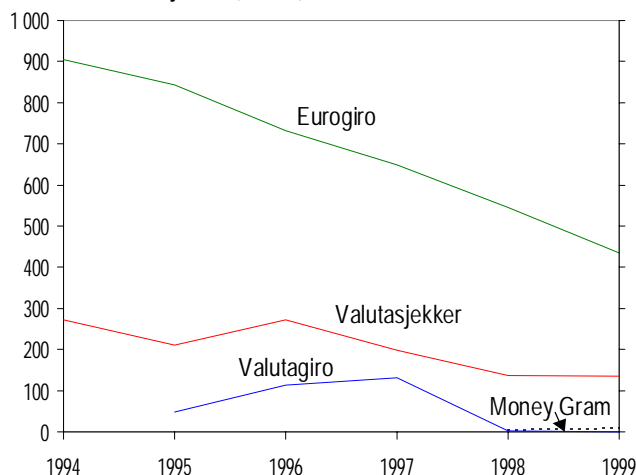
Bensinkort har vært benyttet over landegrensene siden begynnelsen av 1980-tallet. Hovedregelen er at oljeselskapenes kort bare aksepteres av utenlandske søsterselskaper, men enkelte selskaper aksepterer også andre utenlandske kort. I 1999 ble det registrert 917 000 betalinger med norske bensinkort i utlandet mens det ble registrert 293 000 transaksjoner med utenlandske betalingskort på norske bensinstasjoner.

Overførslar fra Norge til utlandet

Figur 4.5.3 viser antall overførslar fra Norge til utlandet ved bruk av valutasekker, Valutagirot og tjenestene Eurogiro og Money Gram. Det har vært en markert nedgang i bruk av både valutasekker og giro siden 1994. Tjenesten "Valutagirot" økte en del etter at den ble introdusert av BBS i 1995, men tjenestens andel av overførselene til utlandet var forholdsvis lav, og den ble tatt ut av markedet i 1998.

Money Gram er et system for raske betalinger som eies av Money Gram Payment System i USA. Overførselene skjer ved bruk av koder gjennom de banker og vekslingskontorer som er knyttet opp mot systemet. Ved årsskiftet hadde Money Gram Payment System kontorer i USA, Sør-Amerika, Europa, Israel, India, Singapore, Hong Kong, Thailand og Afrika. I Norge tilbys tjenesten av DnB/Postbanken, som ble knyttet opp mot systemet i 1997. I 1998 og 1999 ble

Figur 4.5.3 Overførslar fra Norge til utlandet 1994-99.
Antall transaksjoner (tusen)

Kilde: Norges Bank

det foretatt henholdsvis 4 000 og 9 000 Money Gram overførsler fra Norge til utlandet.

SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications)

SWIFT er et elektronisk nettverkssystem for overførsler av meldinger. Systemet har en sentral rolle i den internasjonale betalingsformidlingen og brukes til de vesentligste av de overførselene som foretas både mellom norske institusjoner og mot utlandet. Ved utgangen av 1999 var det over 3000 medlemmer av systemet som har om lag 7000 brukere over hele verden. Det er 21 norske medlemmer av SWIFT (inklusive Norges Bank). I tillegg kommer BBS som er registrert som bruker, og utenlandske banker med kontorer i Norge som har selvstendig tilknytning til SWIFT.

Antall meldinger formidlet i dette systemet er stadig økende. På verdensbasis ble det i 1999 sendt i overkant av 1 milliard meldinger, en økning på 13 prosent fra 1998. Det samlede antall norske meldinger utgjorde i 1999 ca. 8, 1 millioner. Dette er om lag uendret i forhold til 1998. En viktig årsak til at den norske vekstraten i SWIFT-meldinger er lavere enn den internasjonale, er at en norsk bank har økt volumet av SWIFT-trafikk via London. Antall SWIFT-meldinger kan ikke benyttes som direkte mål på hvor mange betalingstransaksjoner som sendes over nettet. Det er ikke uvanlig at det for hver enkelt transaksjon sendes to-tre meldinger. I tillegg kommer en rekke andre type meldinger knyttet til verdipapirer, handel, systemmeldinger etc. Antall meldinger som er relatert til betalinger er om lag 80 prosent av det totale antall SWIFT-meldinger i Norge. Det tilsvarende tallet internasjonalt er i overkant av 60 prosent.

5. PRISER I BETALINGSFORMIDLINGEN

Prisene på betalingstjenester påvirker publikums valg av slike tjenester. Det er derfor viktig å følge opp utviklingen i priser i betalingsformidlingen. Fra 1989 har Norges Bank samlet inn statistikk om prisutviklingen i betalingsformidlingen. Etter 1995 har statistikken blitt gitt ut årlig, og fra 1999 har Norges Bank publisert et eget statistikkhefte om priser i betalingsformidlingen som danner grunnlaget for analysen i dette avsnittet. Prisstatistikken omfatter 8 forretningsbanker og 18 sparebanker. De utgjør henholdsvis 91 og 71 prosent av bankgruppens markedsandeler målt etter innskudd på anfordring. Prisene er innhentet ved årsskiftet. Prisene for 2000 er innhentet 1. januar 2000.

De to bankgruppens gjennomsnittspriser er beregnet ved å veie pris per transaksjon i den enkelte bank med den enkelte banks andel av innskudd på anfordring. For DnB og Postbanken er prisen på privat-

kundemarkedet veiet sammen, mens kun DnBs priser er benyttet på bedriftsmarkedet. Gjennomsnittspriser for alle bankene i undersøkelsen er beregnet ved å veie de to bankgruppens priser med bankgruppens faktiske markedsandeler målt etter antall transaksjoner i løpet av 1999.

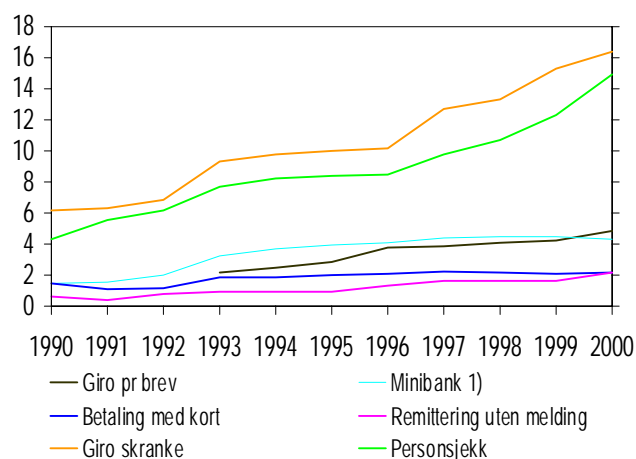
Alle bankene i undersøkelsen opererer med reduserte priser eller prisfritak for spesielle konto- eller kunde grupper på tjenester som i utgangspunktet er prisbelagt. Den vanligste kunde gruppen med reduserte priser eller prisfritak er honnørkontokunder. Det er ikke tatt hensyn til slike rabatter for spesielle kunder/konti i beregningen av gjennomsnittsprisene. De reelle gjennomsnittsprisene for disse tjenestene er derfor noe lavere enn det som er vist i figurene og tabellene.

5.1 Innenlandsk betalingsformidling

Prisene på de fleste betalingstjenester har økt i 2000 sammenlignet med 1999. Denne økningen er en fortsettelse av en langvarig utvikling gjennom 1990-årene i retning av mer kostnadsbasert prising for betalingstjenester. Prisene i dag gjenspeiler dermed i større grad enn tidligere de reelle kostnadene bankene har i forbindelse med betalingsformidlingen. Tendensen mot dyrere og mer kostnadsbaserte priser i betalingsformidling har bl.a. en sammenheng med økt konkurranse i banknæringen som igjen har ført til en gradvis reduksjon av differansen mellom bankenes utlånsrente og innskuddsrente (rentemargin). Det er i så måte en sammenheng mellom reduksjonen av rentemarginen og bankenes grad av subsidiering av sine betalingstjenester gjennom lave priser.

Figur 5.1.1 viser gjennomsnittsprisene på noen av de vanligste tjenestene. For perioden sett under ett har prisene økt mest for de blankettbaserte tjenester, som giro levert i skranke og personsjekk. For de

Figur 5.1.1 Priser på sentrale betalingstjenester og minibankuttak 1990-2000. Gjennomsnitt for alle banker. Kroner

1) Uttak i andre bankers minibank utenom åpningstid

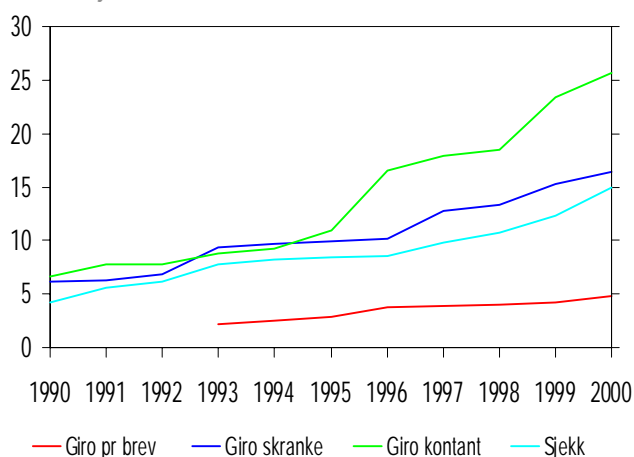
Kilde: Norges Bank

elektronisk tjenestene (i figuren representert ved remittering uten melding og korttjenestene) har det imidlertid også vært en prisøkning på 1990-tallet. Også gjennomsnittsprisene for minibankuttak har økt for hele perioden sett under ett. Prisene på de elektroniske tjenestene er gjennomgående betydelig lavere enn prisene på de blankettbaserte tjenestene. Dette har sammenheng med at de blankettbaserte tjenestene gjennomgående er mer kostnadstunge, og bankene har ved sin prispolitikk søkt å vri etterspørselen i favør av de mer kostnadseffektive elektroniske tjenestene. Det bør imidlertid understrekes at det er faste gebyr for brukerne knyttet til flere av de elektroniske betalingstjenestene. Disse gebyrene er ikke tatt med i undersøkelsen.

Blankettbaserte girotjenester

Figur 5.1.2 viser prisutviklingen for blankettbaserte girotjenester i perioden 1990-2000. Sammenlignet med 1999 viser statistikken en mindre prisoppgang i 2000 på giro betalt kontant i skranke og giro belastet konto i skranke. Begge disse tjenestene krever imidlertid stor grad av manuell behandling og er derfor kostnadstunge. Prisen på sjekker har i likhet med tidligere år steget betydelig også i 2000 (om lag 20 prosent). For giro innsendt per brev har det vært enn større prisoppgang i 2000 enn i de foregående år (ca. 14 prosent). Giro innsendt per brev er den mest kostnadseffektive av de blankettbaserte tjenestene, men antas likevel å være dyrere å produsere enn elektroniske girotjenester.

Figur 5.1.2 Priser på blankettbaserte girotjenester 1990-2000. Gjennomsnitt for alle banker. Kroner

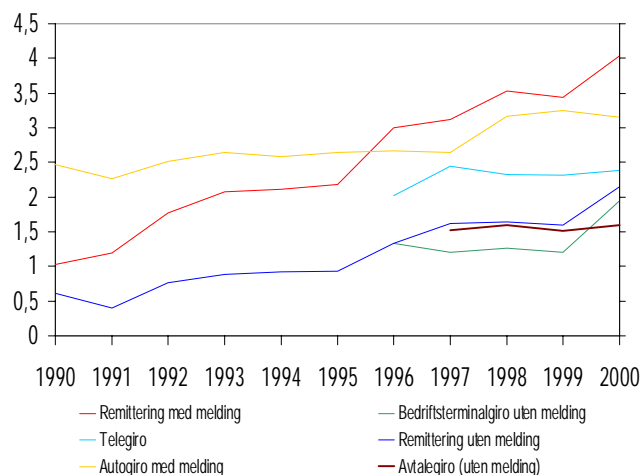

Kilde: Norges Bank

Elektroniske girotjenester

Figur 5.1.3 viser gjennomsnittsprisene på noen av de mest brukte elektroniske girotjenestene. Prisnivået for elektroniske girotjenester er gjennomgående lavere enn for de blankettbaserte tjenestene. For eksempel var prisen på telegiro og giro over Internett ved inngangen til 2000 henholdsvis 2,38 kroner og 2,31 kroner. Det er betydelig lavere enn for "konkurrenten" giro innsendt per brev, hvor prisen er 4,84 kroner (se

Figur 5.1.3 Priser på utvalgte elektroniske girotjenester 1990-2000. Gjennomsnitt for alle banker. Kroner

Kilde: Norges Bank

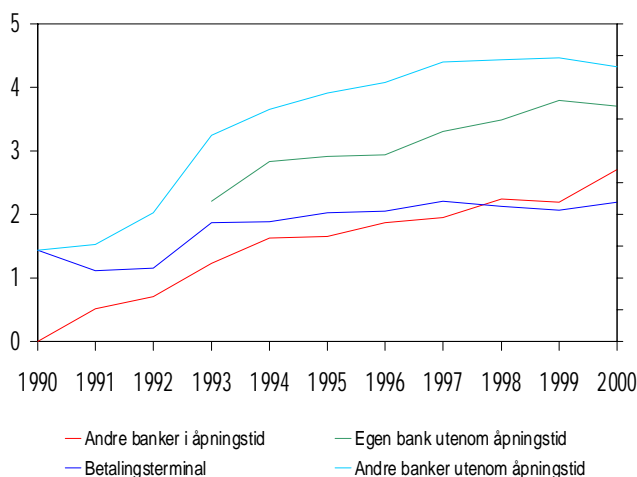
figur 5.1.2). Hovedbildet ved inngangen til år 2000 er imidlertid at prisen på nesten alle elektroniske tjenester har økt i inneværende år. For noen av de elektroniske girotjenestene var økningen ubetydelig, mens andre er blitt betydelig dyrere. Autogiro med melding og bedriftsterminalgiro med kundeidentifikasjon er de eneste av de elektroniske girotjenestene som har blitt noe billigere siden 1999. Prisen på betalingstjenester som remittering uten melding, remittering med melding og bedriftsterminalgiro uten melding har økt mest. Særlig prisen på bedriftsterminalgiro uten melding har økt betraktelig. Gjennomsnittsprisen gikk opp fra 1,20 kroner per transaksjon i 1999 til 1,95 kroner i 2000, noe som er en økning på over 60 prosent. Prisen på remittering uten melding har tilsvarende økt med 35 prosent, mens remittering med melding har blitt 17 prosent dyrere siden i fjor. Disse prisøkningene er større enn det som har vært vanlig for elektroniske tjenester de siste årene.

Minibank og betalingsterminal

I de fleste av bankene i undersøkelsen avhenger prisen på minibankuttak av om uttaket skjer i egen eller andre bankers minibank. Med uttak i andre bankers minibank menes uttak fra minibanker som ikke eies av den banken hvor kunden har konto.

Figur 5.1.4 viser gjennomsnittsprisene på minibankuttak i perioden 1990-2000. Prisene på ulike typer minibankuttak økte betydelig gjennom første halvdel av 1990-tallet, mens de har vært nokså stabile etter 1996. Gjennomgående kostet det mest å ta ut kontanter i andre bankers minibank utenom åpningstid. Ved inngangen til 2000 kostet dette i gjennomsnitt 4,32 kroner. Uttak i egen banks minibank utenom åpningstid kostet tilsvarende 3,71 kroner i gjennomsnitt. Uttak i andre bankers minibank i åpningstid kostet i gjennomsnitt 2,71 kroner ved inngangen til 2000. Dette utgjør en økning på 24 prosent fra året før. Uttak i egen banks minibank i åpningstiden er fortsatt gratis i

Figur 5.1.4 Priser på bruk av kort i minibank og betalingsterminal 1990-2000. Gjennomsnitt for alle banker. Kroner

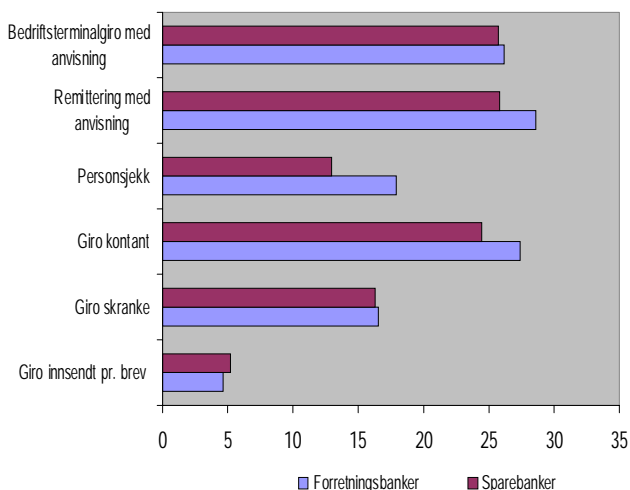
Kilde: Norges Bank

de fleste bankene og derfor ikke tatt med i figuren. Gjennomsnittsprisen på bruk av kort i betalings-terminal har vært stort sett stabil siden 1993. Ved inngangen til 2000 kostet denne tjenesten i gjennomsnitt 2,19 kroner. Det har ikke til nå vært vanlig med særskilt gebyr for kontantuttak i forbindelse med varekjøp i betalingsterminal (cash back).

Forretningsbankene og sparebankene

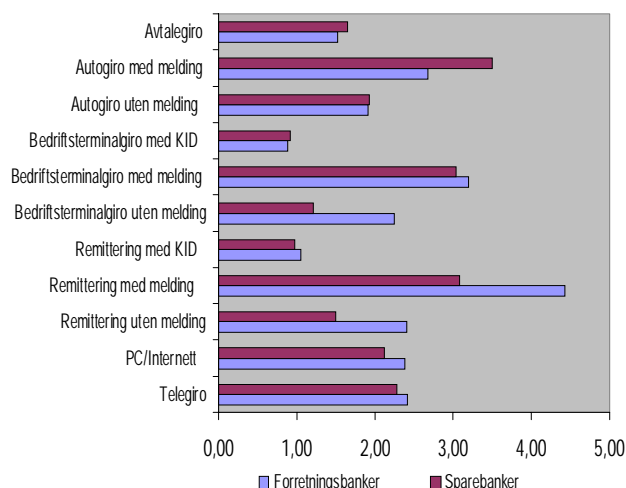
Figur 5.1.5, 5.1.6 og 5.1.7 (se også tabell 5.1.2 og 5.1.3 i vedlegget) sammenligner gjennomsnittsprisene på betalingstjenester mellom forretningsbanker og sparebanker. Hovedtendensen er at begge bankgruppene fastsetter høyere pris på kostnadsstunge tjenester som involverer stor grad av manuelt arbeid. Figurene viser imidlertid betydelige forskjeller mellom de to bankgruppene når det gjelder prisnivå på enkelte betalingstjenester. Når det gjelder de blankettbaserte tjenestene, var det størst forskjell i prisen på bruk av sjekk, giro betalt kontant i skranke, og remittering med anvisning. Forretningsbankene var

Figur 5.1.5 Priser for forretningsbanker og sparebanker på blankettbaserte tjenester i 2000. Kroner

Kilde: Norges Bank

Figur 5.1.6 Priser for forretningsbanker og sparebanker på elektroniske tjenester i 2000. Kroner

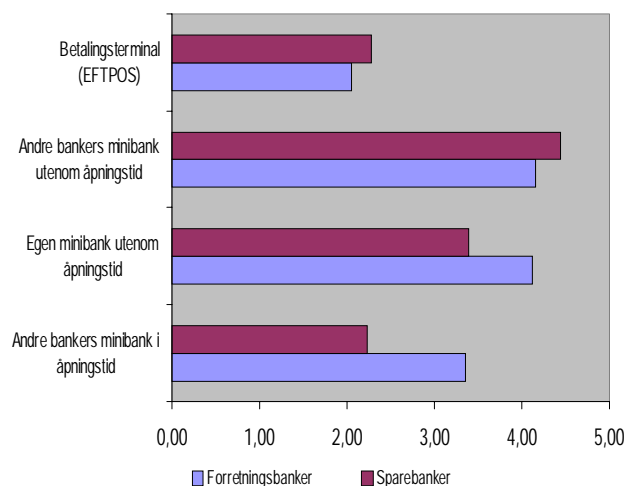

Kilde: Norges Bank

i gjennomsnitt dyrere enn sparebankene på alle disse tre tjenestene. Til gjengjeld opererte sparebankene med en høyere gjennomsnittspris på giro innsendt per brev enn forretningsbankene (prisene på brevgiro var i gjennomsnitt hhv. 5,19 kroner og 4,62 kroner).

Forretningsbankene hadde også høyere priser på de fleste elektroniske betalingstjenester. Størst prisforskjell var det på bruk av bedriftsterminalgiro uten melding, remittering uten melding, og remittering med melding. Gjennomsnittsprisen på giro over Internett var også noe høyere i forretningsbankene enn i sparebankene. Sparebankene var imidlertid dyrere på autogiro med melding og, i mindre grad, bruk av kort i betalingsterminal (EFTPOS). Når det gjelder minibanktjenester, var forretningsbankene dyrere på kontantuttak i andre bankers minibank i åpningstid og i egen minibank utenom åpningstid, mens sparebankene var dyrere på kontantuttak i andre bankers minibank utenom åpningstid.

Figur 5.1.7 Priser for forretningsbanker og sparebanker på minibankuttak og bruk av kort betalingsterminaler (EFTPOS) i 2000. Kroner

Kilde: Norges Bank

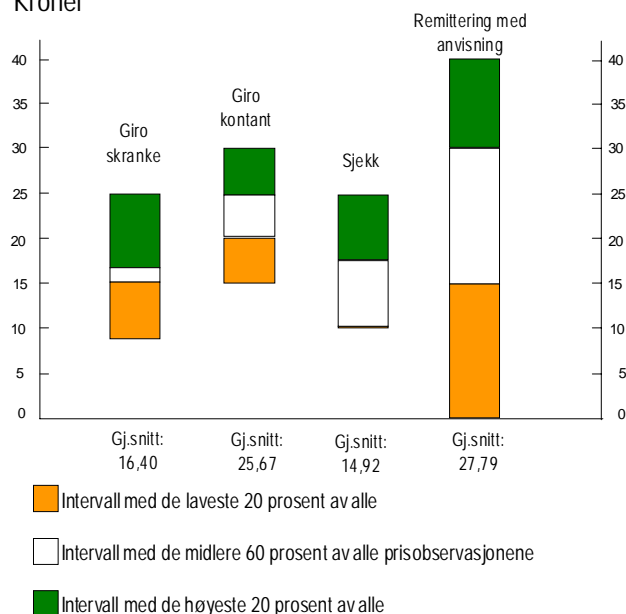
En prissammenligning mellom de to bankgrupperinger for perioden 1990-2000 sett under ett gir ikke noe entydig bilde. Prisstatistikken viser at forretningsbankene var dyrest på flest betalingstjenester. Det finnes imidlertid noen viktige unntak: bruk av kort i betalingsterminal (betalingsterminal), giro innsendt per brev og autogiro har vært dyrere tjenester i sparebankene enn i forretningsbankene, særlig etter 1996.

Spredning i prisene

Figurene 5.1.8 – 5.1.10 viser spredningen i de 27 bankenes priser på ulike betalingstjenester. Den vertikale aksene indikerer prisene i kroner, mens de trefargete boksene indikerer prisintervallene fra den laveste til den høyeste prisobservasjon for en bestemt betalingstjeneste. For hver av de tolv betalings-tjenestene som vises i figurene er prisobservasjonene gruppert i tre intervaller: et prisintervall med de laveste 20 prosent av prisobservasjonene, et intervall med de midlere 60 prosent av prisobservasjonene, og et prisintervall med de høyeste 20 prosent av observasjonene for de enkelte tjenestene. Stor spredning i prisen på en tjeneste indikeres i figurene med lange prisintervaller. Korte intervaller indikerer lite prisspredning enten i den laveste, i den midlere eller i den høyere delen av prisobservasjonene. For noen betalingstjenester er den minste eller største prisobservasjon lik prisobservasjonen som danner grensen for 20 prosent nedre eller øvre prisintervall. Dette betyr at det er minst 4 banker som har den samme minste eller største prisen på den aktuelle tjenesten.

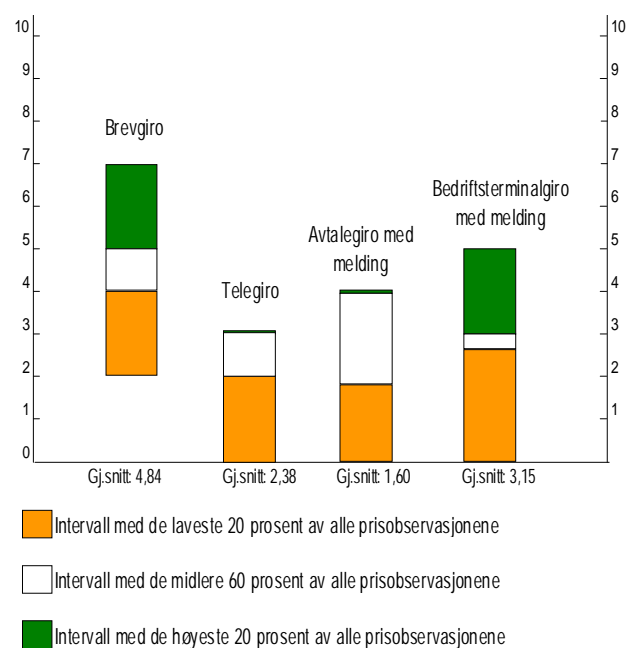
Generelt kan man si at det fortsatt er relativt stor prisspredning for mange av tjenestene. Spredningen i de blankettbaserte tjenestene (målt som prosentvis avvik fra gjennomsnittet) er betydelig mindre sammenlignet med spredningen i de elektroniske betalingstjenestene. Alle banker opererer jevnt over med høye priser for girobetalinger i skranken, giro kontant i skranke, sjekker og remittering med anvisning (se figur 5.18). Remittering med anvisning er tjenesten med størst spredning blant de blankettbaserte tjenestene. Prisen på denne tjenesten varierer fra 0 til 40 kroner, men her er det bare en bank som tilbyr denne tjenesten gratis og to banker som belaster 40 kroner for denne tjenesten. De andre bankene belaster kundene sine mellom 10 og 30 kroner for remittering med anvisning. Blant de blankettbaserte tjenestene er spredningen minst for kontant giroinnbetaling i skranke. Utenom en bank som tar seg betalt 15 kroner belaster alle andre bankene mellom 20 og 30 kroner for denne tjenesten. Spredning for giro innsendt per brev er lav, særlig i forhold til de fleste elektroniske tjenestene (se figur 5.1.9). En bank tar 7 kroner, en annen bank 2 kroner, mens de øvrige bankene belaster enten 4 eller 5 kroner for denne tjenesten.

Figur 5.1.8 Prisspredning i 2000 for utvalgte blankettbaserte tjenester fordelt på tre prisintervaller. Kroner

Kilde: Norges Bank

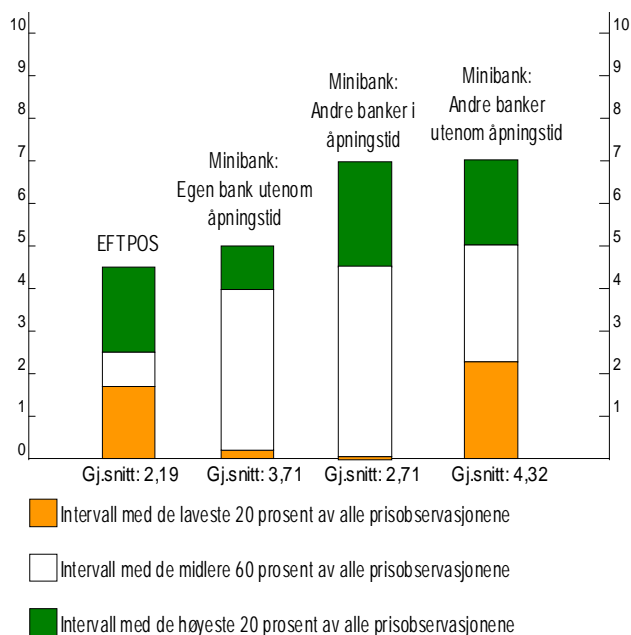
Figur 5.1.9 Prisspredning i 2000 for utvalgte lavt prisete girotjenester fordelt på tre prisintervaller. Kroner

Kilde: Norges Bank

Målt i kroner er prisforskjellene for elektroniske tjenester mellom banker små. Men det er fordi elektroniske tjenester koster lite i utgangspunktet. Dersom man ser på de prosentvise avvik fra gjennomsnittet (som ikke er vist i figurene) viser det seg at prisforskjellene mellom bankene er ganske store. Av de elektroniske girotjenestene observerer vi minst prosentvis spredning i prisene på bedriftsterminalgiro med melding, autogiro uten melding og avtalegiro med og uten melding og telegiro. Remittering med melding er den tjenesten som har størst prisspredning. En bank belaster 10

Figur 5.1.10 Prisspredning i 2000 for minibankuttak og bruk av kort i betalingsterminal (EFTPOS) fordelt på tre prisintervaller. Kroner

Kilde: Norges Bank

kroner for denne tjenesten, en annen bank tilbyr tjenesten gratis, mens de øvrige bankene belaster mellom 2 og 4 kroner. Prisene på bruk av kort i betalingsterminaler (EFTPOS) varierer også betydelig. En bank tilbyr EFTPOS-tjenesten gratis, en annen bank belaster 4 kroner, mens for de øvrige bankene varierer prisene mellom 1 og 3 kroner.

Kontantuttak i andre bankers minibank utenom åpningstid er den minibanktjenesten med størst prisspredning (både i absolutte tall og prosentvis). Mens 10 banker tilbyr denne tjenesten gratis, belaster de øvrige 17 bankene mellom 2 og 7 kroner for denne tjenesten. Prisene på minibankuttak i egen bank utenom åpningstid varierer betydelig. Syv banker tilbyr denne tjenesten uten å ta seg betalt, mens de øvrige tar mellom 2 og 5 kroner for denne tjenesten.

Hovedinntrykket er at bankenes prisprofiler varierer relativt mye for de elektroniske betalingstjenestene, mens variasjonen er mindre markant for de blankettbaserte tjenestene. Det er vanskelig å observere noen forskjell på prisspredningen for sparebanker og forretningsbanker.

5.2 Overførsel til utlandet

Tabell 5.2.1 i vedlegget viser bankenes gjennomsnittspriser ved inngangen til 1999 på overførslar til utlandet.¹⁶ Papirbaserte betalingsoppdrag til utlandet koster gjennomgående noe mer enn elektroniske

¹⁶ Datamaterialet med prisene for 1.1.2000 er mangelfullt, og presenteres derfor ikke. Norges Bank vil, om mulig, presentere tallene i neste årsrapport om betalingsformidling.

tjenester. Prisforskjellen er minst på SWIFT-hasteoverførslar.

Prisene på overførslar til utlandet avhenger av størrelsen på beløpet som overføres. De fleste bankene i undersøkelsen opererer i tillegg med pristillegg ved forsendelser av bekreftelser til betalingsmottaker. I en rekke banker belastes også kundene for kontante innbetalinger og omvekslinger i tredjelands valuta. Kundernes reelle overførselskostnader kan derfor være høyere enn de prisene som er oppgitt i tabell 5.2.1.

6. NORGES BANKS OPPGAVER I BETALINGSFORMIDLINGEN

6.1 Ansvar og oppgaver i betalingsformidlingen

Norges Banks oppgaver i betalingsformidlingen kan deles i følgende kategorier:

- ansvar for å fremme stabile og effektive betalingssystemer
- avregning og oppgjør mellom bankene
- produksjon og distribusjon av sedler og mynt

Norges Bank er delt i områder etter oppgave. Område II har ansvaret for de politikkrettede oppgavene forbundet med å fremme effektiviteten i betalings- og oppgjørssystemene, og for de operative sidene ved oppgjørsfunksjonen. Fra 2000 overtar dessuten Område II overordnede oppgaver i kontantforsyningen, mens Område III har ansvaret for de operative sidene ved produksjon, distribusjon og destruksjon av sedler og mynt. Betalingsformidlingsstatistikken blir innhentet og bearbeidet av Statistikkavdelingen i Område I.

Statens konsernkonto

Norges Banks rolle i statens konsernkontosystem er definert i avtale med Finansdepartementet. Betalingsformidlingen under konsernkontoordningen har i 1999 blitt utført av de fire kontoførerne Postbanken (DnB), Den norske Bank, Kreditkassen og Sparebanken NOR. Det er nå ca. 1500 statlige oppgjørskonti for inn- eller utbetalinger i Norges Bank. De fleste statsetatene er nå under konsernkontoordningen, men det vil fortsatt være etater som har fått utsettelse med å gå over til ordningen.

Norges Banks tjenesteyting i forbindelse med Statens Konsernkontoordning omfatter to hovedområder:

- 1) kontohold, overføringer til/fra konti hos kontoførere (banker):

Kontostrukturen i Norges Bank består av 4 nivåer, hvor det laveste nivået er oppgjørskonti for

transaksjoner fra kontoførerne. Alle statlige inn- og utbetalinger skjer via arbeidskonti hos disse. Norges Bank fører oversikt over hvilke arbeidskonti som er knyttet til hvilke oppgjørskonti for de enkelte virksomheter. Kontoførerne skal på daglig basis tømme arbeidskontiene mot oppgjørskonti i Norges Bank.

2) tilsynsoppgaver overfor kontoførere:

Norges Bank skal på vegne av staten føre tilsyn med at kontoførernes tjenesteyting skjer i henhold til avtaler de har inngått med Finansdepartementet.

Bankenes oppgjør i Norges Bank

Norges Bank startet i 1992 et prosjekt for å få et nytt og bedre system for endelig oppgjør av betalingstransaksjoner. Det nye systemet ble satt i drift i november 1997, og ble et fullverdig sanntids bruttooppgjørssystem i mars 1999. Hovedsiktemålet med Norges Banks oppgjørssystem – NBO – er å redusere risikoen i betalingsoppgjøret. Utviklingen av NBO er omtalt i tidligere års rapporter og i kapittel 2.1 i årets rapport.

Produksjon og distribusjon av sedler og mynt

Norges Bank har ansvar for å utstede sedler og mynt, og å fremme et effektivt betalingssystem i Norge og overfor utlandet. Som et ledd i dette arbeidet tilbyr banken ulike tjenester og produkter på området kontante betalingsmidler.

Norges Bank har videre ansvaret for produksjon, utstedelse, behandling og resirkulering av norske sedler og mynt. Seddelproduksjonen skjer i Norges Banks Seddeltrykkeri ved hovedkontoret i Oslo, og myntproduksjonen foregår ved Den Kongelige Mynt på Kongsberg. Begge produksjonsbedriftene er en del av Norges Bank. De øvrige tjenestene utføres ved Norges Banks 13 distriktsavdelinger og ett kassekontor.

Avdelingene utfører tjenester for post og bank, basert på et prinsipp om full kostnadsdekning. Dette gjelder bl.a. telling og oppgjør av nattsafe, pakking av sedler og mynt direkte til bankfilialer og postkontor, oppgjør og fylling av minibankkassetter, myntsortering og automatoppgjør for bl.a. Telenor, kollektivtrafikk, bomstasjoner og parkering.

Norges Banks engasjement i pengebehandlingen gir grunnlag for utvikling av systemer som sikrer kostnadseffektiv produksjon, distribusjon og behandling av sedler og mynt. Norges Bank har bidratt til effektivitet og sikkerhet også i bankenes kontanthåndtering. Norges Banks egen virksomhet på kontantområdet er preget av strenge krav til sikkerhet, prosedyrer, regler, instruksjoner og rutiner. Kravene til kompetanse og produktivitet på området øker i takt med økt utnyttelse av tilgjengelig teknologi i planlegging og i det daglige arbeidet.

I kapittel 2.2.4 omtales endringer i seddel- og myntrekken i 1999, mens kapittel 4.4 gir en oversikt over utviklingen i seddel- og myntomløpet de siste årene.

6.2 Kontaktorganer

Kontaktutvalget for betalingsformidling

Utvalget ble etablert i januar 1986. Bakgrunnen for etableringen var det ansvaret Norges Bank fikk for å fremme et effektivt betalingssystem i den nye sentralbankloven. Det ble ikke avholdt møter i 1999.

Forum for pengekort

Formålet med Forum for pengekort er å bidra til samordning av tiltak knyttet til fremtidige pengekortsystemer i Norge ut fra hensynet til effektivitet, standardisering og trygghet. Forumet ble etablert i 1995 med medlemmer fra samferdselssektoren og de to bankforeningene. Forumet ledes av Norges Bank. Det ble ikke avholdt møter i 1999.

VEDLEGG 1:

Lov om betalingssystemer mv. 17.12.99 nr 0095 – konsesjonsplikt for interbank-systemer (Rundskriv nr 5/17. april 2000)

1. Innledning

Lov om betalingssystemer mv. 17.12.99 nr 95 (bsl) trådte i kraft 14. april 2000. Loven innfører generell konsesjonsplikt og tilsyn med interbank-systemer. Systemer som driver ved lovens ikrafttredelse skal sende søknad om konsesjon innen utgangen av år 2000. Virksomheten kan fortsette inntil søknaden er avgjort. Loven skal utfylle og ikke erstatte dagens selvregulering. Ansvaret for systemene vil fremdeles ligge hos konsesjonsinnehaver, og en godkjenning innebærer ikke at myndighetene innestår for egenskaper ved systemenes drift eller lignende. Lovens kapittel 4 om rettsvern og sikkerhet for avregnings- og oppgjørsavtaler gjennomfører R.dir 98/26/EF av 19.5.98 om endeleg oppgjør i betalingssystem og i oppgjørssystem for verdipapir i norsk rett ("oppgjørssystemet").

2. Konsesjonsplikt for interbank-systemer, mv

Loven gir Norges Bank konsesjons- og tilsynsmyndighet over interbank-systemene i Norge. Som interbank-systemer regnes systemer basert på felles regler for avregning, oppgjør eller overføring av penger mellom kredittinstitusjoner, jf bsl §§ 1-1 og 1-3. Norges Bank kan gjøre unntak fra konsesjonsplikten for systemer som har et så begrenset omfang at de ikke antas å ville ha betydning for den finansielle stabiliteten, jf bsl § 2-3. Systemer som unntas fra konsesjonsplikten, vil ikke underlegges tilsyn etter bsl. Også interbank-systemer som ønsker unntak fra konsesjonsplikten skal sende søknad. I vurderingen av om det skal gis unntak, vil det bli lagt vekt på det normale og det potensielle risikonivået i systemet, antallet deltakere og omsetningen i systemet, systemets tilknytning til andre systemer, samt systemets betydning for effektiviteten i og tilliten til det norske betalingssystemet.

Etter bsl § 2-7 har kredittinstitusjoner som hovedregel rett til å delta i interbank-systemer i samsvar med vedtatte vilkår. Systemene skal opplyse om hvem som faktisk deltar. Et interbank-system kan omfatte både en avregnings-sentral og en oppgjørsbank, i tillegg til deltakende banker. Også systemer som bare utfører enten avregning eller oppgjør, regnes som interbank-system i lovens forstand, bsl § 1-1. Ved konsesjonsbehandling av et system som bare utfører for eksempel avregningsfunksjonen, vil det legges vekt på at systemet har tilfredsstillende avtaler, rutiner mv for tilknytning til oppgjørsbanken. Norges Banks Oppgjørssystem (NBO) regnes etter loven som et eget interbank-system. NBO skal ikke ha konsesjon, men

omfattes av lovens kapittel 4 om rettsvern og sikkerhet for avregnings- og oppgjørsavtaler, jf bsl §§ 2-2 og 4-1.

Lovens kapittel 4 om rettsvern og sikkerhet for avregnings- og oppgjørsavtaler gjelder for interbank-systemer med konsesjon fra Norges Bank. Dette forutsetter at det er avtalt at norsk rett skal gjelde for systemet, og at systemet har minst tre deltakere, bsl §§ 4-1 og 4-3. Dersom systemet får rettsvern for sine avregnings- og oppgjørsavtaler, kan det gjennomføres avregning og oppgjør selv om det er åpnet offentlig administrasjon hos en deltaker. Dette gjelder bare for oppdrag som er lagt inn i systemet før det er innledet insolvensbehandling/åpnet offentlig administrasjon. Avregnings- og oppgjørsavtalene må blant annet fastsette tidspunktet for når et oppdrag er lagt inn i systemet og når retten til å tilbakekalle betalingsordrer er bortfalt, jf bsl § 4-2.

Videre beskytter bsl § 4-4 mot krav om omstøtelse av sikkerhet som er stilt overfor oppgjørsbanken, og bsl §§ 4-3 og 4-4 gir viktige lovvalgsregler for å klargjøre hvilket lands rett som gjelder for systemet. Disse bestemmelsene har særlig betydning for systemer der filialer av utenlandske kredittinstitusjoner deltar, og hvis det er stilt sikkerhet overfor oppgjørsbanken. Interbank-systemer som skal få rettsvern for avregnings- og oppgjørsavtaler, må meldes til EFTA's Overvåkingsorgan, jf bsl § 4-5. Norges Bank vil melde systemene når konsesjon er tildelt.

3. Operatør

Interbank-systemer skal ha en operatør som er ansvarlig for at etablering og drift av systemet skjer i samsvar med betalingssystemloven. Operatøren kan være eier av systemet, deltaker, forening, selveiende institusjon eller annet selskap. Avtalen mellom deltakerne skal angi hvem som er operatør for systemet, og avtalen skal vedlegges konsesjonssøknaden, jf bsl §§ 2-4 og 2-5.

Kun operatøren er part i konsesjonssøknader, og får de rettigheter som tilkommer parter etter forvaltningsloven. Operatøren skal søke om konsesjon på vegne av systemet, og får ansvaret for at konsesjonsvilkår og pålegg etterleves, jf bsl §§ 2-4 og 2-9. Det er også operatøren som skal suspendere deltakere fra systemet, hvis fortsatt deltakelse er i strid med lovens formål, jf bsl § 2-8. Daglig leder av operatørens virksomhet, samt styremedlemmer, skal oppfylle nødvendige krav til hederligandel og erfaring, jf bsl § 2-4. Dersom operatøren gjør seg skyldig i grov eller vedvarende overtredelse av plikter gitt i lov eller i medhold av lov, det forekommer misligheter hos operatøren eller det foreligger andre omstendigheter som gir grunn til å frykte at systemet ikke virker etter lovens formål, kan Norges Bank trekke konsesjonen tilbake, jf bsl § 2-10.

4. Innholdet i konsesjonssøknaden

Søknaden skal opplyse om de forhold som er angitt i bsl §§ 2-4, 2-5 og §§ 4-1 flg. Blant annet skal avtalene som regulerer deltakernes rettigheter og plikter overfor hverandre følge søknaden. Dette gjelder særlig avregnings- og oppgjørsvtaler. Norges Bank kan be om ytterligere opplysninger hvis dette anses nødvendig i konsesjonsbehandlingen.

Formålet med lovregulering av interbanksystemer er å bidra til at de organiseres slik at hensynet til finansiell stabilitet blir ivaretatt. Det skal særlig legges vekt på å motvirke risiki som følge av likviditets- eller soliditetssvikt hos deltakere i systemet, jf bsl § 2-1.

I konsesjonssøknaden skal operatøren derfor gi opplysninger som gir grunnlag for å vurdere risikoen i systemet og systemets betydning for den finansielle stabilitet. Videre skal de prosedyrer som sikrer at deltakerne kjenner til risikoen de er utsatt for i systemet beskrives. Søknaden skal også redegjøre for hvilke risikoreducerende tiltak som er iverksatt, herunder tiltak for å håndtere situasjoner med likviditets- og soliditetssvikt. I denne sammenheng må det opplyses om systemet har regler for å kontrollere deltakernes eksponering og om de prosedyrer som er avtalt for å sikre at betalingsoppgjør kan gjennomføres selv om en deltaker er illikvid eller insolvent. Det skal også opplyses om systemet har etablert garantiordninger mellom deltakerne og om det er rutiner for å omgjøre avregningsresultater eller trekke tilbake transaksjoner. Videre skal det opplyses om eiere og deltakere i systemet, jf bsl §§ 2-5 og 4-5. Operatøren skal gi melding til Norges Bank før det foretas endring av betydning når det gjelder eier-, organisasjons- og driftsforhold m.v., jf bsl § 2-6. Endring kan iverksettes dersom Norges Bank ikke har truffet annen beslutning innen 2 måneder etter at meldingen er mottatt.

5. Veiledning og klageadgang

Ytterligere veiledning om betalingsystemloven og om utforming av og innhold i konsesjonssøknader kan fås hos Norges Bank, Område II, Avdeling for finansiell infrastruktur og betalingsystemer. Det gjøres oppmerksom på at vedtak som fattes i medhold av loven, kan påklages til Finansdepartementet etter alminnelige saksbehandlings- og klageregler i forvaltningsloven.

VEDLEGG 2:

Oversikt over aktuell litteratur

Bergo, J. (2000): "Risiko og effektivitet i betalingsformidlingen". Foredrag av visesentralbanksjef Jarle Bergo, *Penger og Kreditt* 1/00, 13-21

Flatraaker, D.I. og G. Brufnot (1997): "Det norske oppgjørssystem for verdipapirhandel". *Penger og Kreditt* 1997/2, 245-253.

Grønvik, G. og E. Vedel (1999): "Oppgjørssystemer i et internasjonalt perspektiv". *Norges Banks skriftserie*, nr. 28, 72-89.

Grønvik, G. og L. Veggum (1999): "Pengeflytting før og nå". *Norges Bank s skriftserie*, nr. 28, 90-100.

Holvik, E. og D.I. Flatraaker (1997): "Norges Banks nye oppgjørssystem - NBO". *Penger og Kreditt* 1997/3, 379-386.

Lund, M.H. og Watne, K. (2000): "Ny lov om betalingsystemer mv.". *Penger og Kreditt* 2/00.

Larsen, K. og S.W. Skagemo (1997): "Kontanternes rolle som betalingsmiddel". *Penger og Kreditt* 1997/4, 533-539.

NOU 1994:19: *Finansavtaler og finansoppdrag. Delutredning nr. 1 fra Banklovkommisjonen*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste. Se også Ot.prp nr 41 (1998-99).

NOU 1996:24: *Betalingsystemer mv. Utredning nr. 3 fra Banklovkommisjonen*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste. Se også Ot.prp nr 96 (1998-99).

Robinson, P.E. og D.I. Flatraaker (1995): "Kostnader i betalingsformidlingen". *Penger og Kreditt* 1995/1, 11-20.

Robinson, P.E. og D.I. Flatraaker (1995): "Inntekter, kostnader og prissetting i betalingsformidlingen". *Penger og Kreditt* 1995/2, 96-107.

TABELLREGISTER

Tabell	Side
Omsetning i NBO	
2.1.1	Gjennomsnittlig daglig omsetning i NBO des. 1997 - 1999. Milliarder kroner39
Hovedtrekkene i utviklingen	
4.1.1	Antall transaksjoner i hovedgrupper betalinger 1988-99. Millioner40
4.1.2	Totalt beløp i betalingsformidlingen 1988-99. Milliarder kroner41
Giro	
4.2.1	Girotjenester 1994-99. Antall transaksjoner (millioner).....42
4.2.2	Girotjenester 1994-99. Totalt beløp (milliarder kroner).....43
Sjekk, kort og minibank	
4.3.1	Sjekk 1984-99. Antall transaksjoner (millioner)44
4.3.2	Sjekk 1988-99. Totalt beløp (milliarder kroner).....44
4.3.3	Betalings- og kredittkort 1991-99. Antall transaksjoner (millioner).....45
4.3.4	Betalings- og kredittkort 1991-99. Totalt beløp (milliarder kroner).....46
4.3.5	Antall betalingskort utstedt av bankene, kortselskapene og oljeselskapene 1991-99. Tusen47
4.3.6	Antall betalingsterminaler og antall steder med betalingsterminaler 1991-9948
4.3.7	Bankenes og oljeselskapenes betalingsterminaler (EFTPOS) 1991-99. Antall transaksjoner (millioner).....49
4.3.8	Bankenes og oljeselskapenes betalingsterminaler (EFTPOS) 1991-99. Totalt beløp (milliarder kroner)50
4.3.9	Kontantuttak i minibank 1991-99. Antall transaksjoner (millioner)51
4.3.10	Kontantuttak i minibank 1991-99. Totalt beløp (milliarder kroner).....52
4.3.11	Antall minibanker 1991-99.53
4.3.12	Kontantuttak i skranke i forretningsbanker 1996-99. Antall transaksjoner (millioner).....53
4.3.13	Kontantuttak i skranke i forretningsbanker 1996-99. Totalt beløp (milliarder kroner).....53
Sedler og mynt	
4.4.1	Kontantomløpet 1991-99. Årsgjennomsnittet i millioner kroner54
4.4.2	Seddelomløpets sammensetning 1991-99. Årsgjennomsnittet i millioner kroner54
4.4.3	Seddelomløpets sammensetning 1991-99. Årsgjennomsnittet i prosent av verdi54
4.4.4	Sedlenes omløpshastighet 1991-99.....54
4.4.5	Seddelinngang 1991-99. Antall sedler (millioner)55
4.4.6	Tilintetgjorte sedler 1991-99. Verdi i millioner kroner55
4.4.7	Levetid for sedler 1991-99. Antall år.....55
4.4.8	Skillemyntomløpets sammensetning 1991-99. Årsgjennomsnittet i millioner kroner55
4.4.9	Skillemyntomløpets sammensetning 1991-99. Årsgjennomsnittet i prosent av verdi56
4.4.10	Skillemyntenes omløpshastighet 1993-9956
4.4.11	Skillemyntinngang 1993-99. Antall mynter (millioner).....56
Internasjonal betalingsformidling	
4.5.1	Nordmenns bruk av kort i utlandet 1988-99. Antall transaksjoner (tusen)57
4.5.2	Nordmenns bruk av kort i utlandet 1988-99. Totalt beløp (milliarder kroner)58
4.5.3	Utlendingers bruk av kort i Norge 1988-99. Antall transaksjoner (millioner)58
4.5.4	Utlendingers bruk av kort i Norge 1988-99. Totalt beløp (milliarder kroner)59
4.5.5	Valutasjekk og giro overførsler fra Norge til utlandet 1994-99. Antall transaksjoner (tusen)59
4.5.6	Eurogiro overførsler fra utlandet til Norge 1994-99. Antall transaksjoner (tusen)60
Priser i betalingsformidlingen innenlands	
5.1.1	Priser på betalingstransaksjoner 1990-2000. Gjennomsnitt for alle banker (kroner)61
5.1.2	Priser på betalingstransaksjoner 1990-2000. Gjennomsnitt for forretningsbanker (kroner)62
5.1.3	Priser på betalingstransaksjoner 1990-2000. Gjennomsnitt for sparebanker (kroner)63
Priser på overførsler til utlandet	
5.2.1	Priser på overførsler til utlandet 1.1.98-1.1.99. Gjennomsnitt for alle banker (kroner).....64

TABELLER

Tabell 2.1.1 Gjennomsnittlig daglig omsetning i NBO des.1997 - 1999. Milliarder kroner ¹⁾

	des.97	1998	1999a	1999b	1999c
Brutto	30,4	19,0	19,1	135,6	113,1
NICS-SWIFT	18,6	18,3	24,9	5,7	9,4
NB/Stat	6,9	11,7	9,7	11,5	11,1
VPS/NOS	5,3	5,3	5,6	4,9	5,0
NICS-masse	5,1	4,8	5,0	5,8	5,7
Kontanter	1,4	0,9	0,9	0,9	0,9
TOTALT	67,6	59,9	65,2	164,4	145,2

Kilde/Source: Norges Bank

1) For en mer detaljert beskrivelse, se årets rapport kapittel 2.1.2

1999a: 01.01.99 - 11.03.99

1999b: 12.03.99 - 31.12.99

1999c: 01.01.99 - 31.12.99

Tabell 4.1.1 Antall transaksjoner i hovedgrupper betalinger 1988-99. Millioner ¹⁾

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	413,7	433,4	444,2	462,8	485,8	491,3	548,0	590,2	646,8	714,0	787,8	845,2
Totalt ekskl minibank	371,3	381,5	384,0	396,7	415,7	416,7	467,7	502,8	549,2	610,1	680,8	737,9
Giro totalt ²⁾	268,7	279,0	282,4	287,0	295,7	282,2	313,5	324,5	335,2	343,9	360,0	365,8
Blankettbasert giro ³⁾	233,7	231,2	229,2	223,0	219,6	202,5	226,7	222,9	210,1	197,4	186,2	168,5
Elektronisk giro ⁴⁾	35,0	47,8	53,2	64,0	76,1	79,7	86,7	101,7	125,1	146,5	173,9	197,3
Betalingskort totalt	72,8	94,1	111,8	129,6	152,0	177,5	208,2	243,3	294,5	357,2	418,4	473,0
Betalingskort ekskl minibank	30,4	42,2	51,6	63,5	81,9	102,9	127,9	155,9	196,9	253,3	311,4	365,7
Elektronisk kortbruk ⁵⁾	68,8	87,6	107,3	125,1	146,7	172,0	203,4	237,0	289,2	350,1	409,3	462,6
Herav minibank	42,4	51,9	60,2	66,1	70,1	74,6	80,3	87,4	97,6	103,9	107,1	107,3
Manuell kortbruk ⁶⁾	4,0	6,5	4,5	4,5	5,3	5,5	4,8	6,3	5,4	7,1	9,2	10,4
Sjekk	72,2	60,3	50,0	46,2	38,1	31,6	26,3	22,4	17,1	12,9	9,4	6,3

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Bankenes Betalingsentral, Fellesdata, NOVIT, forretningsbankene, sparebankene, kortselskapene og oljeselskapene.

1) Enkelte tall er reviderte i forhold til tidligere rapporter.

2) Tall t.o.m. 1994 inneholder dobbelttelling av overførsler mellom BBS og Postbanken og er eksklusive giro registrert av andre enn BBS og Postbanken. F.o.m. 1995 er dobbelttellingene luket ut mens giro registrert i andre datasentraler er med.

3) Betalingstjenester der betaleren og/eller betalingsmottakeren sender/mottar en blankett.

4) Blankettløse (elektroniske) betalinger med eller uten melding til mottaker.

5) Elektronisk kortbruk t.o.m. 1994 omfatter bruk av minibanker og bankenes og oljeselskapenes betalingsterminaler. Tall f.o.m. 1995 gjelder også elektronisk kortbruk i andre betalingsterminaler enn de som eies av bankene og oljeselskapene.

6) Tall for manuell kortbruk t.o.m. 1993 er delvis anslag fra Norges Bank og beheftet med usikkerhet.

Tabell 4.1.2 Totalt beløp i betalingsformidlingen 1988-99. Milliarder kroner ¹⁾

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	:	:	:	:	:	:	2 312,6	2 562,2	4 354,7	4 796,2	4 902,4	5 576,2
Totalt ekskl minibank	:	:	:	:	:	:	2 245,4	2 487,2	4 270,1	4 701,7	4 800,3	5 470,8
Giro totalt ²⁾	1 074,2	1 074,4	1 176,2	1 808,9	1 789,5	1 543,3	1 859,4	2 074,8	3 921,5	4 358,8	4 464,6	5 147,0
Blankettbasert giro ³⁾	830,0	709,9	696,7	626,1	564,0	543,6	737,5	765,5	1 480,9	1 423,2	1 241,4	1 089,5
Elektronisk giro ⁴⁾	244,2	364,5	479,5	1 182,8	1 225,5	999,7	1 121,9	1 309,3	2 440,6	2 935,6	3 223,2	4 057,4
Betalingskort totalt	:	:	:	:	:	:	117,3	145,4	177,6	216,9	255,1	290,3
Betalingskort ekskl minibank	:	:	:	:	:	:	50,1	70,4	93,1	122,4	153,0	184,9
Elektronisk kortbruk ⁵⁾	33,0	44,0	57,0	67,8	78,6	91,8	110,2	137,4	169,1	207,4	243,5	277,5
Herav minibank	27,7	36,2	45,9	51,6	56,2	60,2	67,2	74,9	84,6	94,5	102,1	105,5
Manuell kortbruk ⁶⁾	:	:	:	:	:	:	7,1	8,0	8,5	9,5	11,6	12,9
Sjekk	:	:	501,5	474,2	415,8	317,2	335,8	342,0	255,5	220,5	182,7	138,9

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Bankenes Betalingssentral, Fellesdata, NOVIT, forretningsbankene, sparebankene, kortselskapene og oljeselskapene.

1) Enkelte tall er reviderte i forhold til tidligere års rapporter.

2) Postbankens tall t.o.m. 1995 er beheftet med stor usikkerhet og er derfor ikke tatt med for disse årene. Tall i kursiv inkluderer ikke Postbankens tall. Tall t.o.m.1994 gjelder kun giro registrert av BBS mens tall f.o.m. 1995 gjelder giro registrert av både BBS, Postbanken (f.o.m. 1996) og andre datasentraler.

3) Betalingstjenester der betaleren og/eller betalingsmottakeren sender/mottar en blankett.

4) Blankettløse (elektroniske) betalinger med eller uten melding til mottaker.

5) Elektronisk kortbruk t.o.m. 1994 omfatter bruk av minibanker og bankenes og oljeselskapenes betalingsterminaler. Tall f.o.m. 1995 gjelder også elektronisk kortbruk i andre betalingsterminaler enn de som eies av bankene og oljeselskapene.

6) Tall for manuell kortbruk t.o.m. 1993 er delvis anslag fra Norges Bank og beheftet med usikkerhet.

Tabell 4.2.1 Girotjenester 1994-99. Antall transaksjoner (millioner) ¹⁾

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Giro totalt	313,5	324,5	335,2	343,9	360,0	365,8
Blankettbasert giro totalt ²⁾	226,7	222,9	210,1	197,4	186,2	168,5
Giro innsendt pr brev ³⁾	88,6	96,9	101,1	104,3	106,9	107,0
Giro innlevert på ekspedisjonssted totalt	116,0	106,5	91,5	78,8	65,6	52,2
Herav						
Kontante innbetalinger ⁴⁾	72,0	62,5	46,3	37,1	28,1	22,9
Kontobelastninger ⁴⁾	25,0	25,0	27,1	27,4	24,5	29,2
Diverse giro registrert i bank ⁵⁾	19,1	19,1	18,1	14,2	13,0	-
Betalinger med anvisninger ved bruk av terminal ⁶⁾	22,1	19,5	17,5	14,3	13,7	9,4
Elektronisk giro totalt ⁷⁾	86,7	101,7	125,1	146,5	173,9	197,3
Telefoniske overførslar ⁸⁾	0,9	1,3	6,7	13,4	18,2	28,3
Betalinger ved bruk av terminal ⁶⁾	70,6	83,0	97,8	109,1	129,3	139,1
Herav:						
Betalinger over Internett ⁹⁾	-	-	:	:	3,2	14,5
Direkte debiteringer ¹⁰⁾	15,3	17,4	20,6	24,0	26,3	29,9

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Bankenes Betalingssentral, Fellesdata, NOVIT, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99) og Kreditkassen.

1) Enkelte tall er revidert i forhold til tidligere års rapporter.

2) Betalingstjenester der betaleren og/eller betalingsmottakeren sender/mottar en blankett.

3) Brevgiro og Konvoluttgiro.

4) T.o.m. 1998: Blankettgiro innlevert i bank som registreres i BBS eller DnB (Postbanken). Tall for 1999 gjelder også andre datasentraler.

5) Kontante innbetalinger og kontobelastninger registrert i andre datasentraler enn DnB (Postbanken) og BBS.

6) Bruk av DnBs (Postbankens) remitteringstjeneste DataGiro, BBS sin remitteringstjeneste Direkte Remittering og diverse bedriftsterminaltjenester som tilbys av bankene. F.o.m. 1996 er også bruk av hjemmebanktjenester via Internett (PC/Internett) inkludert i tallene for elektronisk giro. Antall PC/Internetttransaksjoner antas å ha vært på mellom 0,3 - 0,5 millioner i 1997.

7) Blankettløse (elektroniske) betalinger med eller uten melding til mottaker. På grunn av nye rutiner for innsamling av opplysninger om elektronisk giro, er utviklingen fra 1998 til 1999 beheftet med noe usikkerhet.

8) Diverse betalinger ved bruk av telefon. Bruken av mobiltelefon har hittil vært ubetydelig.

9) Hjemmebanktjenester via Internett, herunder bruk av Nettbank mv.

10) Autogiro, Avtalegiro og DataGiro Direkte Trekk.

Tabell 4.2.2 Girotjenester 1994-99. Totalt beløp (milliarder kroner) ¹⁾

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Giro totalt	1859,4	2074,8	3921,5	4358,8	4464,6	5147,0
Blankettbasert giro totalt ²⁾	737,5	765,5	1480,9	1423,2	1241,4	1089,5
Giro innsendt pr brev ³⁾	181,0	214,9	858,0	830,2	649,8	597,6
Giro innlevert på ekspedisjonssted totalt	549,0	544,5	569,7	557,2	561,0	473,9
Herav						
Kontante innbetalinger ⁴⁾	183,4	175,4	188,4	179,1	126,5	143,8
Kontobelastninger ⁴⁾	175,3	175,2	206,5	247,8	308,5	330,1
Diverse giro registrert i bank ⁵⁾	190,3	194,0	174,8	130,3	126,0	-
Betalinger med anvisninger ved bruk av terminal ⁶⁾	7,5	6,1	53,2	35,8	30,6	18,1
Elektronisk giro totalt ⁷⁾	1121,9	1309,3	2440,6	2935,6	3223,2	4057,4
Telefoniske overførslser ⁸⁾	1,5	2,1	11,3	22,8	31,0	55,6
Betalinger ved bruk av terminal ⁶⁾	1051,7	1233,6	2310,6	2779,2	3048,4	3838,4
Herav:						
Betalinger over Internett ⁹⁾	-	-	:	:	7,3	39,7
Direkte debiteringer ¹⁰⁾	68,7	73,6	118,7	133,6	143,8	163,5

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Bankenes Betalingssentral, Fellesdata, NOVIT, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99) og Kreditkassen.

1) Enkelte tall er revidert i forhold til tidligere års rapporter.

2) Betalingstjenester der betaleren og/eller betalingsmottakeren sender/mottar en blankett.

3) Brevgiro og Konvoluttgiro.

4) T.o.m. 1998: Blankettgiro innlevert i bank som registreres i BBS eller DnB (Postbanken). Tall for 1999 gjelder også andre datasentraler.

5) Kontante innbetalinger og kontobelastninger registrert i andre datasentraler enn DnB (Postbanken) og BBS.

6) Bruk av DnBs (Postbankens) remitteringstjeneste DataGiro, BBS sin remitteringstjeneste Direkte Remittering og diverse bedriftsterminaltjenester som tilbys av bankene. F.o.m. 1996 er også bruk av hjemmebanktjenester via Internett (PC/Internett) inkludert i tallene for elektronisk giro. Antall PC/Internetttransaksjoner antas å ha vært på mellom 0,3 - 0,5 millioner i 1997.

7) Blankettløse (elektroniske) betalinger med eller uten melding til mottaker. På grunn av nye rutiner for innsamling av opplysninger om elektronisk giro, er utviklingen fra 1998 til 1999 beheftet med noe usikkerhet.

8) Diverse betalinger ved bruk av telefon. Bruken av mobiltelefon har hittil vært ubetydelig.

9) Hjemmebanktjenester via Internett, herunder bruk av Nettbank mv.

10) Autogiro, Avtalegiro og DataGiro Direkte Trekk.

Tabell 4.3.1 Sjekk 1984-99. Antall transaksjoner (millioner) ¹⁾

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Total sjekkbruk	101,0	86,0	70,0	76,0	72,2	60,3	50,0	46,2	38,1	31,6	26,3	22,4	17,1	12,9	9,4	6,3
Sparebanker	:	:	:	:	34,7	29,6	27,2	24,9	20,0	16,3	13,7	12,8	9,8	7,4	5,6	3,9
Forretningsbanker ²⁾	:	:	:	:	37,5	30,7	22,8	21,3	18,1	15,3	12,6	9,6	7,3	5,5	3,8	2,4

Kilde: Norges Bank
 Data innhentet fra: Bankene gjennom FNH og Sparebankforeningen i Norge (t.o.m 1994) og Fellesdata, NOVIT, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Kreditkassen, Nordlandsbanken, Romsdals Fellesbank, Voss Veksel- og Landmandsbank, Vår Bank, Storebrand Bank og Handelsbanken.

1) Tall t.o.m. 1994 er beheftet med usikkerhet.

2) Sjekker trukket på kunder i Postbanken er ikke inkludert i tallene t.o.m. 1989. Postbanken innførte sjekker i 1987.

Andelen sjekker trukket på kunder i Postbanken før 1990 var forholdsvis lav (mindre enn 4 prosent av det totale antallet).

Tabell 4.3.2 Sjekk 1984-99. Totalt beløp (milliarder kroner) ¹⁾

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Total sjekkbruk	:	:	501,5	474,2	415,8	317,2	335,8	342,0	255,5	220,5	182,7	138,9
Sparebanker	140,0	114,0	109,0	103,9	81,5	90,3	110,5	159,4	103,9	87,8	72,6	65,9
Forretningsbanker ²⁾	:	:	392,5	370,3	334,3	226,9	225,3	182,6	151,6	132,7	110,1	73,1

Kilde: Norges Bank
 Data innhentet fra: Bankene gjennom FNH og Sparebankforeningen i Norge (t.o.m 1994) og Fellesdata, NOVIT, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Kreditkassen, Nordlandsbanken, Romsdals Fellesbank, Voss Veksel- og Landmandsbank, Vår Bank, Storebrand Bank og Handelsbanken.

1) Tall t.o.m. 1994 er beheftet med usikkerhet.

2) Sjekker trukket på kunder i Postbanken er ikke inkludert i tallene t.o.m. 1989. Postbanken innførte sjekker i 1987.

Andelen sjekker trukket på kunder i Postbanken før 1990 var forholdsvis lav (mindre enn 4 prosent av det totale antallet).

Tabell 4.3.3 Bruk av betalings- og kredittkort 1991 - 1999. Antall transaksjoner (millioner) ¹⁾

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Total kortbruk ²⁾	129,6	152,0	177,5	208,2	243,3	294,5	357,2	418,4	473,0
Bankkort totalt ³⁾	95,7	111,5	132,1	156,2	189,7	232,8	285,1	337,9	385,0
Kontantuttak (minibank)	:	:	:	:	85,9	95,2	100,9	103,1	102,3
Betalingsterminaler (EFTPOS)	:	:	:	:	103,8	137,6	184,2	234,8	282,7
Innenlandske kredittkort totalt ^{3) 4)}	0,6	0,6	0,7	0,8	1,1	1,2	1,4	1,7	1,9
Kontantuttak ⁵⁾	:	:	:	:	0,6	0,8	0,9	1,0	1,1
Betalingsterminaler	:	:	:	:	0,4	0,5	0,4	0,7	0,8
GE Kapital Finans AS	:	:	:	:	:	:	:	:	:
DnB Kort AS	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Sparebanken NOR	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	10,1	12,6	14,7	17,7	19,9	25,2	32,5	40,4	48,5
Kontantuttak ⁵⁾	:	:	:	2,4	2,9	3,9	5,4	6,9	9,2
Betalingsterminaler	:	:	:	15,3	17,1	21,3	27,1	33,5	39,3
American Express ⁶⁾	1,1	1,2	1,3	1,6	1,4	1,6	2,0	2,2	2,4
Diners Club Norge AS	1,9	2,3	2,6	2,9	3,2	3,7	4,3	5,1	5,4
Europay Norge AS	2,2	2,8	3,6	4,5	5,4	7,1	9,3	11,4	13,3
VISA Norge AS	4,9	6,3	7,1	8,8	9,9	12,8	17,0	21,7	27,4
Utlandingers bruk av internasjonale betalingskort i Norge	1,6	2,0	2,4	3,0	3,0	3,8	4,6	5,3	6,2
Bruk av internasjonale betalingskort utstedt i Norge	8,5	10,6	12,3	14,7	16,9	21,4	27,9	35,0	42,3
Oljeselskapenes kort ^{3) 7)}	24,8	29,3	32,5	36,6	35,6	39,2	42,8	43,8	43,8

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: FNN, Sparebankforeningen i Norge, Bankenes Betalingssentral, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Sparebanken NOR, kortselskapene og oljeselskapene.

1) Enkelte tall er revidert i forhold til tidligere års rapporter.

2) Eksklusive utlandingers bruk av internasjonale betalings- og kredittkort i Norge.

3) Tallene er inklusive bruk av kombinerte kort (eks.: kombinerte bank/int. betalings- og kredittkort). Bruken av kombinerte kort er fordelt på de ulike kortgruppene (som bruk av hhv. bankkort, int. betalingskort osv.) avhengig av hvilken del av kortet som er benyttet.

4) "Kjøpekort", "Reserve Konto", "Multikort", "X-tra Kapital", "Her & Nå", "Cresco Card", "Plusskort", "YS Card", "NAF Card", "Acceptcard" og "Smart Club" i Norge og utlandet. Transaksjonstall for enkeltelskaper oppgis ikke da kredittkortselskapene ikke ønsker disse offentliggjort i sammenheng med omsetningstallene. Beløpet som er omsatt med kortene i utlandet har hittil vært ubetydelig (mindre enn 1 prosent av den samlede omsetningen).

5) Fordelingen på kontantuttak og varekjøp for American Express er anslag fra Norges Bank.

6) Kort som tidligere var heleiet og utstedt av American Express A/S. Utstedes nå av DnB Kort A/S, som kjøpte opp kortvirksomheten i 1999.

7) Bruk i Norge og utlandet av kort (ikke kontantkort) utstedt av Statoil, Hydro Texaco, Shell (kjøpte FINA 04.03.99), Esso og Conoco Jet. Antall transaksjoner er lik antall ganger kortet er benyttet og ikke antall varelinjer. Andelen utenlandske transaksjoner var ca. 2% i 1999.

Tabell 4.3.4 Bruk av betalings- og kredittkort 1991 - 1999. Totalt beløp (milliarder kroner) ¹⁾

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Total kortbruk ²⁾	-	-	-	117,3	145,4	177,6	216,9	255,1	290,3
Bankkort totalt ³⁾	:	:	:	92,1	116,0	141,5	173,3	204,4	232,3
Kontantuttak (minibank)	:	:	:	:	73,1	81,5	90,5	97,2	99,2
Betalingsterminaler (EFTPOS)	:	:	:	:	42,9	60,0	82,8	107,2	133,1
Innenlandske kredittkort totalt ^{3) 4)}	1,4	2,1	2,3	2,5	3,2	3,8	4,2	4,5	5,1
Kontantuttak ⁵⁾	:	:	:	1,1	1,4	1,7	2,3	1,5	1,6
Betalingsterminaler	:	:	:	1,4	1,8	2,1	1,9	3,1	3,5
GE Kapital Finans AS	:	:	:	0,8	1,1	1,4	1,5	1,7	1,9
DnB Kort AS	:	:	:	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Sparebanken NOR	:	:	:	1,5	1,9	2,1	2,2	2,4	2,8
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	10,2	12,8	14,8	17,1	19,1	24,3	30,9	38,1	45,3
Kontantuttak ⁵⁾	:	:	:	3,4	4,1	5,9	8,3	10,7	13,6
Betalingsterminaler	:	:	:	13,7	15,1	18,3	22,6	27,4	31,7
American Express ⁶⁾	1,5	1,6	1,8	1,7	1,9	2,6	3,1	3,5	4,3
Diners Club Norge AS	2,5	2,7	3,0	3,4	3,7	4,1	4,8	5,6	6,0
Europay Norge AS	2,2	2,7	3,5	4,4	5,2	7,1	9,6	12,1	14,0
VISA Norge AS	4,0	5,8	6,5	7,6	8,3	10,5	13,4	16,9	21,0
Utlandingers bruk av internasjonale betalingskort i Norge	1,4	1,8	2,1	2,5	2,5	3,2	3,8	4,4	5,5
Bruk av internasjonale betalingskort utstedt i Norge	8,8	11,0	12,8	14,6	16,6	21,1	27,1	33,7	39,8
Oljeselskapenes kort ^{3) 7)}	5,1	5,8	6,7	8,2	9,6	11,3	12,3	12,6	13,1

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: FNH, Sparebankforeningen i Norge, Bankenes Betalingsentral, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Sparebanken NOR, kortselskapene og oljeselskapene.

1) Enkelte tall er revidert i forhold til tidligere års rapporter.

2) Eksklusive utlandingers bruk av internasjonale betalings- og kredittkort i Norge.

3) Tallene er inklusive bruk av kombinerte kort (eks.: kombinerte bank/int. betalings- og kredittkort). Bruken av kombinerte kort er fordelt på de ulike kortgruppene (som bruk av hhv. bankkort, int. betalingskort osv.) avhengig av hvilken del av kortet som er benyttet.

4) "Kjøpekort", "Reserve Konto", "Multikort", "X-tra Kapital", "Her & Nå", "Cresco Card", "Plusskort", "YS Card", "NAF Card", "Acceptcard" og "Smart Club" i Norge og utlandet. Transaksjonstall for enkeltelskaper oppgis ikke da kredittkortselskapene ikke ønsker disse offentliggjort i sammenheng med omsetningstallene. Beløpet som er omsatt med kortene i utlandet har hittil vært ubetydelig (mindre enn 1 prosent av den samlede omsetningen).

5) Fordelingen på kontantuttak og varekjøp for American Express er anslag fra Norges Bank.

6) Kort som tidligere var heleiet og utstedt av American Express A/S. Utstedes nå av DnB Kort A/S, som kjøpte opp kortvirksomheten i 1999.

7) Bruk i Norge og utlandet av kort (ikke kontantkort) utstedt av Statoil, Hydro Texaco, Shell (kjøpte FINA 04.03.99), Esso og Conoco Jet. Antall transaksjoner er lik antall ganger kortet er benyttet og ikke antall varelinjer. Andelen av total omsetning i utlandet har vært ca. 4% i perioden 1997-1999.

Tabell 4.3.5 Antall betalingskort utstedt av bankene, kortselskapene og oljeselskapene 1991- 99. Tusen ¹⁾

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	3924	4239	4615	5133	6397	7358	8296	9299	10039
Bankkort	1970	2121	2082	1999	2561	2835	3227	3561	3734
Internasjonale betalings- og kredittkort ²⁾	836	938	1196	1649	1984	2343	2842	3346	3985
Innenlandske kredittkort ³⁾	342	375	389	452	480	589	514	620	687
Oljeselskapenes kort ⁴⁾	777	806	948	1033	1372	1592	1713	1772	1633
Kombinerte kort	:	:	:	1092	1614	1900	2309	2782	3217
Antall kort fratrukket dobbelttelling av kombina	:	:	:	4041	4783	5459	5987	6517	6822

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Sparebank-Kort, forretningsbankene, Sparebanken NOR, kortselskapene og oljeselskapene.

- 1) Enkelte tall er reviderte i forhold til tidligere års rapporter. En gjennomgang av kortmassen har ført til en omgruppering av enkelte kort. T.o.m. 1997 manglet opplysninger om bankkort fra 8% prosent av forretningsbankene målt etter bankenes andel av innskudd på anfordring. Andelen bankkort som ikke var med t.o.m. 1997 er trolig lavere. I 1998 og 1999 var andelen banker uten opplysninger ubetydelig (mindre enn 1%).
- 2) Kort utstedt av eller i samarbeid med VISA Norge A/S, Europay Norge A/S, Diners Club Norge A/S og DnB Kort A/S (American Express).
- 3) Kort som gir adgang til kreditt opp til et visst beløp og som er utstedt av eller i samarbeid med GE Capital Bank, DnB Kort A/S og Sparebanken NOR. Disse er: "Kjøpekort", "Reserve Konto", "Multikort", "X-tra Kapital", "Her & Nå", "Cresco Card", "Plusskort", "YS Card", "NAF Card", "Acceptcard" og "Smart Club".
- 4) Kort utstedt av Statoil, Hydro Texaco, Shell (kjøpte FINA 04.03.99), Esso og Conoco Jet.

Tabell 4.3.6 Antall betalingsterminaler og antall steder med betalingsterminaler 1991-99

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Betalingsterminaler totalt	:	:	:	29 321	34 706	39 033	46 592	52 235	58 734
Betalingsterminaler eid av banker	11 528	14 595	21 727	23 668	28 897	33 679	41 299	46 849	51 618
Betalingsterminaler eid av oljeselskaper ¹⁾	:	:	:	5 653	5 809	5 354	5 293	5 386	7 116
Steder med betalingsterminaler totalt ²⁾	:	:	:	19 996	23 239	27 048	32 761	38 029	42 164
Steder med bankenes betalingsterminaler	:	:	:	17 827	21 081	24 841	30 607	35 861	39 978
Steder med oljeselskapenes terminaler	2 028	2 137	2 136	2 169	2 158	2 207	2 154	2 168	2 186

Kilde/source: Norges Bank

Data innhentet fra: Bankenes Betalingsentral, Fellesdata, NOVIT, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99) og oljeselskapene.

1) Tall t.o.m. 1998 er eksklusive terminaler eiet av FINA (kjøpt opp av Shell 04.03.1999) mens tall for 1999 er inklusive disse terminalene.

2) Butikker, postkontorer, bensinstasjoner, etc.

Tabell 4.3.7 Bankenes og oljeselskaperenes betalingsterminaler (EFTPOS) 1991-99. Antall transaksjoner (millioner) ¹

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt ²⁾	58,9	76,6	97,4	123,1	143,4	182,5	234,7	288,6	338,8
Bankkort	:	:	:	:	103,8	137,6	184,2	234,8	282,7
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	3,7	5,3	7,0	9,0	11,0
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	:	:	:	:	0,2	0,4	0,7	1,0	1,3
Oljeselskaperenes kort ⁵⁾	24,8	29,3	32,5	36,6	35,6	39,3	42,8	43,8	43,8
Bankenes betalingsterminaler totalt	22,1	36,0	51,8	72,3	90,2	120,6	162,7	210,7	254,7
Bankkort	:	:	:	:	86,6	116,5	156,8	202,9	244,9
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	3,4	3,8	5,2	6,8	8,5
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	:	:	:	:	0,2	0,4	0,7	1,0	1,3
Oljeselskaperenes betalingsterminaler totalt	36,8	40,6	45,6	50,8	53,2	61,9	72,0	77,9	84,1
Bankkort	12,0	11,3	13,1	14,2	17,2	21,1	27,4	31,9	37,8
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	0,4	1,5	1,8	2,2	2,5
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oljeselskaperenes kort ⁵⁾	24,8	29,3	32,5	36,6	35,6	39,3	42,8	43,8	43,8

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Bankenes Betalingsentral, Fellesdata, NOVIT, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99) og oljeselskaperene.

1) Enkelte tall er revidert i forhold til tidligere års rapporter.

2) Tallene er inklusive bruk av kombinerte kort (eks.: kombinerte bank/int. betalings- og kredittkort). Bruken av kombinerte kort er fordelt på de ulike kortgruppene (som bruk av hhv. bankkort, int. betalingskort osv.) avhengig av hvilken del av kortet som er benyttet.

3) Kort utstedt av eller i samarbeid med DnB Kort A/S (American Express), Diners Club A/S, Europay Norge A/S og Visa Norge A/S, og andre kort eid av utlendinger.

4) Kort utstedt av eller i samarbeid med GE Capital Bank, DnB Kort A/S og Sparebanken NOR som gir adgang til kreditt opp til et visst beløp. Disse er: Kjøpekort, "Reserve Konto", "Multikort", "X-tra Kapital", "Her & Nå", "Cresco Card", "Plusskort", "YS Card", "NAF Card", "Acceptcard" og "Smart Club".

5) Kort utstedt av Statoil, Hydro Texaco, Shell (kjøpte FINA 04.03.99), Esso og Conoco Jet. Antall transaksjoner er lik antall ganger kortet er benyttet.

Tabell 4.3.8 Bankenes og oljeselskaperenes betalingsterminaler (EFTPOS) 1991-99. Totalt beløp (milliarder kroner) ¹⁾

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt ²⁾	16,1	22,4	31,7	43,0	55,9	75,4	100,8	127,1	155,0
Bankkort	:	:	:	:	42,9	60,0	82,8	107,2	133,1
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	3,0	3,7	5,0	6,5	7,9
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	:	:	:	:	0,4	0,5	0,8	0,8	0,9
Oljeselskaperenes kort ⁵⁾	5,1	5,8	6,7	8,2	9,6	11,3	12,3	12,6	13,1
Bankenes betalingsterminaler totalt	8,4	14,1	21,8	33,2	41,8	58,6	81,0	105,5	129,9
Bankkort	:	:	:	:	38,5	54,6	75,4	98,6	121,5
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	2,9	3,4	4,7	6,1	7,5
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	:	:	:	:	0,4	0,5	0,8	0,8	0,9
Oljeselskaperenes betalingsterminaler totalt	7,7	8,2	9,8	9,8	14,0	16,9	19,9	21,5	25,2
Bankkort	2,6	2,5	3,1	1,6	4,3	5,4	7,3	8,6	11,7
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	0,1	0,2	0,3	0,3	0,4
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	-	-	-	-					
Oljeselskaperenes kort ⁵⁾	5,1	5,8	6,7	8,2	9,6	11,3	12,3	12,6	13,1

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Bankenes Betalingssentral, Fellesdata, NOVIT, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99) og oljeselskaperene.

1) Enkelte tall er revidert i forhold til tidligere års rapporter.

2) Tallene er inklusive bruk av kombinerte kort (eks.: kombinerte bank/int. betalings- og kredittkort). Bruken av kombinerte kort er fordelt på de ulike kortgruppene (som bruk av hhv. bankkort, int. betalingskort osv.) avhengig av hvilken del av kortet som er benyttet.

3) Kort utstedt av eller i samarbeid med DnB Kort A/S (American Express), Diners Club A/S, Europay Norge A/S og Visa Norge A/S, og andre kort eid av utlendinger.

4) Kort utstedt av eller i samarbeid med GE Capital Bank, DnB Kort A/S og Sparebanken NOR som gir adgang til kreditt opp til et visst beløp. Disse er: Kjøpekort", "Reserve Konto", "Multikort", "X-tra Kapital", "Her & Nå", "Cresco Card", "Plusskort", "YS Card", "NAF Card", "Acceptcard" og "Smart Club".

5) Kort utstedt av Statoil, Hydro Texaco, Shell (kjøpte FINA 04.03.99), Esso og Conoco Jet.

Tabell 4.3.9 Kontantuttak i minibank 1991-99. Antall transaksjoner (millioner) ¹⁾

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt ²⁾	66,1	70,1	74,6	80,3	87,4	97,6	103,9	107,1	107,3
Bankkort	:	:	:	:	85,9	95,2	100,9	103,1	102,3
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	1,2	1,9	2,4	3,2	4,2
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	:	:	:	:	0,3	0,5	0,6	0,7	0,8
Uttak i egne bankers minibanker ⁵⁾	:	:	:	:	:	:	50,4	51,0	51,0
Uttak i andre bankers minibanker ⁵⁾	:	:	:	:	:	:	50,5	52,1	51,3
Forretningsbankene totalt	27,1	28,8	30,7	33,1	36,6	41,5	44,1	46,3	45,7
Bankkort	:	:	:	:	35,4	39,7	41,9	43,6	42,5
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	0,9	1,3	1,6	2,0	2,4
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	:	:	:	:	0,3	0,5	0,6	0,7	0,8
Sparebankene totalt	39,0	41,3	43,9	47,2	50,8	56,1	59,8	60,8	61,6
Bankkort	:	:	:	:	50,6	55,5	59,0	59,6	59,8
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	0,3	0,6	0,8	1,2	1,8
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Forretnings- og sparebanker gjennom Fellesdata og NOVIT, DnB , Kreditkassen, Nordlandsbanken og Romsdals Fellesbank.

1) Enkelte tall er revidert i forhold til tidligere års rapporter.

2) Tallene er inklusive bruk av kombinerte kort (eks.: kombinerte bank/int. betalings- og kredittkort). Bruken av kombinerte kort er fordelt på de ulike kortgruppene (som bruk av hhv. bankkort, int. betalingskort osv.) avhengig av hvilken del av kortet som er benyttet.

3) Kort utstedt av eller i samarbeid med DnB Kort A/S (American Express), Diners Club A/S, Europay Norge A/S og Visa Norge A/S, og andre kort eid av utlendinger.

4) Kort utstedt av eller i samarbeid med GE Capital Bank, DnB Kort A/S og Sparebanken NOR som gir adgang til kreditt opp til et visst beløp. Disse er: Kjøpekort", "Reserve Konto", "Multikort", "X-tra Kapital", "Her & Nå", "Cresco Card", "Plusskort", "YS Card", "NAF Card", "Acceptcard" og "Smart Club".

5) Fordelingen på egne og andre sparebankers minibanker er anslag fra Norges Bank og beheftet med usikkerhet.

Tabell 4.3.10 Kontantuttak i minibank 1991-99. Totalt beløp (milliarder kroner) ¹⁾

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt ²⁾	51,6	56,2	60,2	67,2	74,9	84,6	94,5	102,1	105,5
Bankkort	:	:	:	:	73,1	81,5	90,5	97,2	99,2
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	1,5	2,4	3,2	:	:
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	:	:	:	:	0,4	0,6	0,7	:	:
Uttak i egne bankers minibanker ⁵⁾	:	:	:	:	:	:	44,5	49,9	51,1
Uttak i andre bankers minibanker ⁵⁾	:	:	:	:	:	:	46,0	47,6	48,1
Forretningsbankene totalt	21,7	24,9	25,8	28,7	31,8	37,1	41,4	45,7	47,0
Bankkort	:	:	:	:	30,3	34,9	38,5	42,2	42,9
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	1,1	1,7	2,2	2,6	3,1
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	:	:	:	:	0,4	0,6	0,7	0,9	1,0
Sparebankene totalt	29,9	31,3	34,4	38,5	43,1	47,4	53,1	56,4	58,5
Bankkort	:	:	:	:	42,8	46,7	52,0	54,9	56,3
Internasjonale betalings- og kredittkort ³⁾	:	:	:	:	0,3	0,8	1,0	1,5	2,2
Innenlandske kredittkort ⁴⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Forretnings- og sparebanker gjennom Fellesdata og NOVIT, DnB, Kreditkassen, Nordlandsbanken og Romsdals Fellesbank.

1) Enkelte tall er reviderte i forhold til tidligere års rapporter.

2) Tallene er inklusive bruk av kombinerte kort (eks.: kombinerte bank/int. betalings- og kredittkort). Bruken av kombinerte kort er fordelt på de ulike kortgruppene (som bruk av hhv. bankkort, int. betalingskort osv.) avhengig av hvilken del av kortet som er benyttet.

3) Kort utstedt av eller i samarbeid med DnB Kort A/S (American Express), Diners Club A/S, Europay Norge A/S og Visa Norge A/S, og andre kort eid av utlendinger.

4) Kort utstedt av eller i samarbeid med GE Capital Bank, DnB Kort A/S og Sparebanken NOR som gir adgang til kreditt opp til et visst beløp. Disse er: Kjøpekort", "Reserve Konto", "Multikort", "X-tra Kapital", "Her & Nå", "Cresco Card", "Plusskort", "YS Card", "NAF Card", "Acceptcard" og "Smart Club".

5) Fordelingen på egne og andre sparebankers minibanker er anslag fra Norges Bank og beheftet med usikkerhet.

Tabell 4.3.11 Antall minibanker 1984-99.

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt ²⁾	385	469	802	1280	1645	1742	1775	1794	1735	1707	1741	1792	1861	1896	1944	2007
Forretningsbanker ²⁾	:	:	:	:	805	820	822	836	737	738	750	775	796	808	867	900
Sparebanker	:	:	:	:	840	922	953	958	998	969	991	1017	1065	1088	1077	1107

Kilde/Source: Norges Bank
 Data innhentet fra: Forretnings- og sparebanker gjennom Fellesdata og NOVIT, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Kreditkassen, Nordlandsbanken og Romsdals Fellesbank.

1) Tall t.o.m. 1989 omfatter ikke Postbankens minibanker. Andelen minibanker eid av Postbanken før 1990 var beskjeden (mindre enn 2 prosent av det totale antallet i 1990).

Tabell 4.3.12 Kontantuttak i skranke i forretningsbanker 1996-99. Antall transaksjoner (millioner) ¹⁾

	1996	1997	1998	1999
Totalt	28,7	24,7	21,9	18,8

Kilde/Source: Norges Bank
 Data innhentet fra: DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Kreditkassen, Nordlandsbanken, Romsdals Fellesbank, Fokus Bank, Bergensbanken og Bolig- og Næringsbanken.

1) Bankene utgjør i underkant av 90 prosent av forretningsbankmarkedet målt etter innskudd på anfordring.

Tabell 4.3.13 Kontantuttak i skranke i forretningsbanker 1996-99. Totalt beløp (milliarder kroner) ¹⁾

	1996	1997	1998	1999
Totalt	212,0	174,0	148,0	133,6

Kilde/Source: Norges Bank
 Data innhentet fra: DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Kreditkassen, Nordlandsbanken, Romsdals Fellesbank, Fokus Bank, Bergensbanken og Bolig- og Næringsbanken.

1) Bankene utgjør i underkant av 90 prosent av forretningsbankmarkedet målt etter innskudd på anfordring. Vel 45% av uttaksvolumet i 1999 er anslag fra Norges Bank og beheftet med usikkerhet.

Tabell 4.4.1 Kontantomløpet 1991-99. Årsgjennomsnitt i millioner kroner

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	30 649,6	32 028,8	33 407,2	36 952,5	38 359,1	39 588,4	41 220,8	43 577,5	43 837,2
Sedler	28 608,5	29 918,6	31 263,5	34 675,9	35 851,1	36 812,2	38 283,4	40 487,3	40 566,2
Mynt	2 041,1	2 110,2	2 143,7	2 276,6	2 508,0	2 776,2	2 937,4	3 090,2	3 271,0

Kilde/Source: Norges Bank

Tabell 4.4.2 Seddelomløpets sammensetning 1991-99. Årsgjennomsnitt i millioner kroner

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	28 608,5	29 918,6	31 263,5	34 675,9	35 851,1	36 812,2	38 283,4	40 487,3	40 566,2
1000-kr	19 571,1	20 864,3	22 009,8	24 832,6	25 522,1	25 985,4	26 711,4	27 772,9	27 290,5
500-kr	828,1	1 282,4	1 889,5	2 548,3	2 991,7	3 465,2	4 068,0	4 875,1	5 588,1
200-kr				105,5	1 025,1	1 771,2	2 629,7	3 649,5	3 949,2
100-kr	7 641,5	7 193,0	6 777,5	6 585,8	5 727,5	4 961,6	4 245,8	3 473,3	3 026,7
50-kr	567,8	578,9	586,7	603,7	584,7	628,8	628,6	716,6	711,9

Kilde/Source: Norges Bank

Tabell 4.4.3 Seddelomløpets sammensetning 1991-99. Årsgjennomsnitt i prosent av verdi

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1000-kr	68,4	69,7	70,4	71,6	71,2	70,6	69,8	68,6	67,3
500-kr	2,9	4,3	6,0	7,3	8,3	9,4	10,6	12,0	13,8
200-kr	0,0	0,0	0,0	0,3	2,9	4,8	6,9	9,0	9,7
100-kr	26,7	24,0	21,7	19,0	16,0	13,5	11,1	8,6	7,5
50-kr	2,0	1,9	1,9	1,7	1,6	1,7	1,6	1,8	1,8

Kilde/Source: Norges Bank

Tabell 4.4.4 Sedlenes omløpshastighet 1991-99 ¹⁾

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	4,47	4,77	4,87	4,84	4,93	4,90	5,17	4,71	5,28
<i>Total</i>									
1000-kr	1,44	1,50	1,43	1,32	1,35	1,33	1,24	1,25	1,30
500-kr	4,36	6,35	7,74	8,01	8,63	8,66	8,74	8,38	8,73
200-kr				5,35	9,09	10,71	11,02	10,78	10,85
100-kr	5,62	6,11	6,32	6,43	6,33	5,93	5,68	4,37	4,88
50-kr	1,96	1,97	1,98	2,06	2,13	2,04	2,19	1,99	2,09

Kilde/Source: Norges Bank

1) Antall ganger sedlene i gjennomsnitt passerer Norges Bank per år.

Tabell 4.4.5 Seddelinngang 1991-99. Antall sedler (milloner) ¹⁾

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	487,2	509,5	512,2	524,2	519,8	509,2	517,5	494,3	524,9
1000-kr	28,2	31,3	31,5	32,7	34,2	34,7	33,0	34,7	35,6
500-kr	7,4	16,3	29,2	40,8	51,6	60,0	71,1	82,1	97,6
200-kr				2,8	46,5	94,8	144,8	197,3	214,3
100-kr	429,3	439,1	428,3	423,0	362,6	294,1	241,0	151,8	147,6
50-kr	22,1	22,8	23,2	24,9	24,9	25,6	27,6	28,5	29,8

Kilde/Source: Norges Bank

1) Antall sedler innlevert til Norges Bank for sortering og ekthetskontroll

Tabell 4.4.6 Tilintetgjorte sedler 1991-99. Verdi i millioner kroner

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 ¹⁾	1999 ¹⁾
Totalt	16 720,8	7 456,7	6 668,8	8 386,8	8 919,7	9 219,2	13 886,0	7 631,2	3 754,4
1000-kr	9 181,1	1 967,7	2 079,4	2 374,5	2 407,6	2 439,4	2 500,0	985,3	693,5
500-kr	1 259,3	318,1	627,0	1 160,0	1 761,8	1 616,2	2 200,0	1 902,1	1 003,2
200-kr				1,5	186,9	573,3	1 160,0	1 437,3	828,4
100-kr	5 332,3	4 515,4	3 411,0	4 230,6	3 923,0	3 238,5	6 770,0	2 682,2	666,3
50-kr	945,3	653,1	549,9	619,1	639,2	1 350,9	1 255,0	623,4	559,9
10-kr	2,8	2,4	1,5	1,1	1,2	0,9	1,0	0,9	3,1

Kilde/Source: Norges Bank

1) 1998- og 1999-tallene reflekterer beslutningen om å redusere makulatur for å øke lagrene av sedler frem mot årtusenskiftet.

Tabell 4.4.7 Levetid for sedler 1991-99. Antall år.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1000-kr	2,1	10,6	10,6	10,5	10,6	10,6	10,7	28,2	39,4
500-kr	0,7	4,0	3,0	2,2	1,7	2,1	1,8	2,6	5,6
200-kr					5,5	3,1	2,3	2,5	4,8
100-kr	1,4	1,6	2,0	1,6	1,5	1,5	0,6	1,3	4,5
50-kr	0,6	0,9	1,1	1,0	0,9	0,5	0,5	1,1	1,3

Kilde/Source: Norges Bank

Tabell 4.4.8 Skillemyntomløpets sammensetning 1991-99. Årsgjennomsnitt i millioner kroner

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	2 041,1	2 110,2	2 143,7	2 276,6	2 508,0	2 776,2	2 937,4	3 090,3	3 271,0
20-kr				34,2	368,6	531,8	655,1	778,7	873,4
10-kr	912,1	956,1	995,0	1 067,2	951,6	1 019,5	1 009,5	1 029,5	1 046,3
5-kr	365,2	370,5	374,9	387,5	387,8	400,8	415,2	440,3	473,9
1-kr	421,7	434,0	440,2	460,2	471,9	492,0	518,4	561,0	590,2
50-øre	113,8	116,5	119,0	124,3	128,1	133,8	142,1	150,3	157,2
25-øre ¹⁾	41,4	41,1	40,9	40,6	40,4	40,3	40,3	:	:
10-øre	161,1	166,3	148,0	136,9	134,0	132,4	131,2	130,5	130,0
Kobber ¹⁾	25,8	25,7	25,7	25,7	25,6	25,6	25,6	:	:

Kilde/Source: Norges Bank

Tabell 4.4.9 Skillemyntomløpets sammensetning 1991-99. Årsgjennomsnitt i prosent av verdi

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
20-kr				1,5	14,7	19,2	22,3	25,2	26,7
10-kr	44,7	45,3	46,4	46,9	37,9	36,7	34,4	33,3	32,0
5-kr	17,9	17,6	17,5	17,0	15,5	14,4	14,1	14,2	14,5
1-kr	20,7	20,6	20,5	20,2	18,8	17,7	17,6	18,2	18,0
50-øre	5,6	5,5	5,6	5,5	5,1	4,8	4,8	4,9	4,8
25-øre ¹⁾	2,0	1,9	1,9	1,8	1,6	1,5	1,4	:	:
10-øre	7,9	7,9	6,9	6,0	5,3	4,8	4,5	4,2	4,0
Kobber ¹⁾	1,3	1,2	1,2	1,1	1,0	0,9	0,9	:	:

Kilde/Source: Norges Bank

1) 25-øre og kobber er utgått i 1998 .

Tabell 4.4.10 Skillemyntenenes omløpshastighet 1993-99 ¹⁾

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	0,68	0,69	0,76	0,78	0,82	0,81	0,72
20-kr		1,27	1,92	1,96	1,97	2,12	1,99
10-kr	1,60	1,63	1,59	1,54	1,60	1,64	1,54
5-kr	0,79	0,87	1,01	1,05	1,08	0,97	1,02
1-kr	0,72	0,72	0,80	0,80	0,85	0,85	0,71
50-øre	0,20	0,19	0,22	0,28	0,28	0,25	0,21

Kilde/Source: Norges Bank

1) Antall ganger myntene i gjennomsnitt passerer Norges Bank per år.

Tabell 4.4.11 Skillemynttingang 1993-99. Antall mynter (millioner) ¹⁾

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	580,5	616,9	698,7	759,9	838,1	886,8	831,6
20-kr		2,2	35,3	52,1	64,7	82,7	86,9
10-kr	158,8	173,2	151,2	156,7	162,0	169,2	161,6
5-kr	58,9	66,8	77,9	84,1	89,7	85,4	96,4
1-kr	316,5	327,3	377,9	391,2	443,1	474,7	422,0
50-øre	46,3	47,4	56,4	75,8	78,6	74,8	64,7

Kilde/Source: Norges Bank

1) Antall mynter innlevert til Norges Bank for sortering.

Tabell 4.5.1 Nordmenns bruk av kort i utlandet 1988-99. Antall transaksjoner (tusen) ¹⁾

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	:	:	:	:	:	:	:	8 106	10 121	13 263	16 725	19 902
Bensinkort ²⁾	:	:	:	:	:	:	:	572	548	733	924	917
Innenlandske kredittkort ³⁾	-	-	-	-	-	-	-	0	0	1	1	2
Internasjonale betalingskort ⁴⁾	3 053	3 304	3 993	3 527	4 809	5 283	6 560	7 436	9 439	12 355	15 569	18 656
Visa Norge AS	1 800	2 006	2 423	1 956	3 024	3 340	4 105	4 782	6 168	8 042	10326	12805
Europay Norge AS	448	443	640	679	825	959	1 176	1 465	1 936	2 747	3500	3983
Diners Club Norge AS	305	355	430	467	560	584	629	669	725	816	899	900
American Express ⁵⁾	500	500	500	425	400	400	650	520	610	750	844	968
Betalinger via Eufiserv ⁶⁾	-	-	-	:	:	:	:	98	134	174	230	328

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Fellesdata, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Sparebankforeningen i Norge, Sparebanken NOR, kortselskapene og oljeselskapene.

1) Enkelte tall er revidert i forhold til tidligere års rapporter.

2) Bruk av norske bensinkort i oljeselskapenes egne systemer.

3) Multikort som ble åpnet for bruk i utenlandske minibanker via Cirrus-nettet i slutten av 1995.

4) Bruk av internasjonale betalingskort registrert av kortutsteder.

5) Kort som tidligere var heleiet og utstedt av American Express A/S. Kortene utstedes nå av DnB Kort A/S, som kjøpte opp kortvirksomheten i 1999.

6) Bruk av kort; herunder også internasjonale betalingskort; registrert via Eufiserv.

Tabell 4.5.2 Nordmenns bruk av kort i utlandet 1988-99. Totalt beløp (millioner kroner) ¹⁾

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	:	:	:	:	:	:	:	7624	9589	12837	16372	20040
Bensinkort ²⁾	:	:	:	:	:	:	:	370	320	501	526	556
Innenlandske kredittkort ³⁾	0	0	1	1	2
Internasjonale betalingskort ⁴⁾	3401	3635	4245	3412	4959	5474	6366	7254	9269	12335	15845	19482
Visa Norge AS	2010	2177	2545	1583	3000	3306	3931	4473	5824	7788	10182	12653
Europay Norge AS	480	498	620	664	809	957	1174	1436	1958	2794	3725	4301
Diners Club Norge AS	311	360	480	565	600	611	661	708	769	892	1033	1038
American Express ⁵⁾	600	600	600	600	550	600	600	637	718	861	905	1490
Betalinger via Eufiserv ⁶⁾	-	-	-	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Fellesdata, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Sparebankforeningen i Norge, Sparebanken NOR, kortselskapene og oljeselskapene.

1) Totalt beløp omfatter ikke betalinger via Eufiserv.

2) Bruk av norske bensinkort i oljeselskapenes egne systemer.

3) Multikort som ble åpnet for bruk i utenlandske minibanker via Cirrus-nettet i slutten av 1995.

4) Bruk av internasjonale betalingskort registrert av kortutsteder.

5) Kort som tidligere var heleiet og utstedt av American Express A/S. Kortene utstedes nå av DnB Kort A/S, som kjøpte opp kortvirksomheten i 1999.

6) Bruk av kort; herunder også internasjonale betalingskort; registrert via Eufiserv.

Tabell 4.5.3 Utlendingers bruk av kort i Norge 1988-99. Antall transaksjoner (tusen) ¹⁾

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	:	:	:	:	:	:	:	3421	4234	5109	5891	6955
Bensinkort ²⁾	:	:	:	:	:	:	:	348	324	359	273	293
Internasjonale betalingskort ³⁾	1028	1226	1536	1571	2019	2398	3043	2996	3812	4599	5326	6232
Visa Norge AS	359	475	670	678	938	1120	1440	1501	1872	2359	2798	3262
Europay Norge AS	325	361	459	501	636	837	1050	1130	1508	1730	1983	2096
Diners Club Norge AS	144	90	107	92	130	141	153	156	186	231	256	269
American Express ⁴⁾	200	300	300	300	315	300	400	209	246	279	289	605
Betalinger via Eufiserv ⁵⁾	-	-	-	:	:	:	:	77	98	151	293	429

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Fellesdata, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Sparebankforeningen i Norge, Sparebanken NOR, kortselskapene og oljeselskapene.

1) Enkelte tall er revidert i forhold til tidligere års rapporter.

2) Bruk av utenlandske bensinkort i oljeselskapenes egne systemer.

3) Bruk av internasjonale betalingskort registrert av kortutsteder.

4) Kort som tidligere var heleiet og utstedt av American Express A/S. Kortene utstedes nå av DnB Kort A/S, som kjøpte opp kortvirksomheten i 1999.

5) Bruk av kort; herunder også internasjonale betalingskort; registrert via Eufiserv.

Tabell 4.5.4 Utlendingers bruk av kort i Norge 1988-99. Totalt beløp (millioner kroner) ¹⁾

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Totalt	:	:	:	:	:	:	:	2 655	3 288	3 916	4 654	5 782
Bensinkort ²⁾	:	:	:	:	:	:	:	112	94	143	206	286
Internasjonale betalingskort ³⁾	1153	1236	1401	1435	1792	2059	2496	2543	3194	3773	4448	5496
Visa Norge AS	300	398	501	469	750	896	1122	1141	1390	1703	2086	2442
Europay Norge AS	298	344	400	456	522	646	803	860	1196	1387	1615	1694
Diners Club Norge AS	155	94	100	110	120	117	121	122	141	170	187	201
American Express AS	400	400	400	400	400	400	450	420	467	513	560	1159
Betalinger via Eufiserv ⁴⁾	-	-	-	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Fellesdata, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Sparebankforeningen i Norge, kortselskapene og oljeselskapene.

1) Totalt beløp omfatter ikke betalinger via Eufiserv.

2) Bruk av utenlandske bensinkort i oljeselskapenes egne systemer.

3) Bruk av internasjonale betalingskort registrert av kortutsteder.

4) Bruk av kort; herunder også internasjonale betalingskort; registrert via Eufiserv.

Tabell 4.5.5 Overførslar fra Norge med valutasekjer, Valutagirop og Money Gram 1994-99. Antall transaksjoner (tusen).

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Valutasekjer ¹⁾	272	210	271	198	136	135
Giro totalt	905	891	845	778	547	435
Valutagirop ²⁾	-	48	113	130	1	0
Eurogirop ³⁾	905	843	732	648	546	435
Herav						
Gireringer (konto til konto transaksjoner)	541	488	419	341	287	194
Inn- og utbetalinger	364	355	313	307	259	242
Money Gram ³⁾					4	9

Kilde/Source: Norges Bank

Data innhentet fra: Bankenes Betalingsentral, DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99), Kreditkassen, Fokus Bank, Nordlandsbanken, Sparebanken NOR, Sparebanken Vest, Vår Bank, Bergensbanken, Handelsbanken, Sparebanken Midt-Norge og Romsdals Fellesbank.

1) Post- og valutasekjer i 12 banker, tilsvarende 73 prosent av bankmarkedet målt som innskudd på anfordring pr. 31.12.1999.

Andelen valutasekjer antas å være større enn andelen innskudd på anfordring.

2) Introdusert av BBS i 1995. Betalinger til utlandet ble effektivert ved bruk av SWIFT. Tjenesten ble nedlagt i 1998.

3) Tilbys av DnB (Postbanken). Money Gram ble introdusert av Postbanken høsten 1997. Antallet overførslar mellom Norge og utlandet i 1997 var ubetydelig.

Tabell 4.5.6 Eurogiro og Money Gram overførsler fra utlandet til Norge 1994-99. ¹⁾ Antall transaksjoner (tusen)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Eurogiro	303	283	233	206	191	179
Gireringer (konto til konto transaksjoner)	178	174	180	136	115	102
Inn- og utbetalinger	125	109	53	70	76	77
Money Gram					0	1

Kilde/Source : Norges Bank

Data innhentet fra: DnB (fusjonert med Postbanken f.o.m. 01.12.99).

1) Tilbys av DnB (Postbanken). Money Gram ble introdusert av Postbanken høsten 1997. Antallet overførsler mellom Norge og utlandet i 1997 var ubetydelig.

Tabell 5.1.1 Priser på betalingstransaksjoner 1990 - 2000. Gjennomsnitt for alle banker (kroner) ¹⁾

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Blankettbaserte tjenester											
Giro innsendt pr. brev ²⁾	:	:	:	2,14	2,48	2,88	3,76	3,88	4,04	4,25	4,84
Giro kasse	2,37	2,69	2,81	5,43	5,99	5,69	6,31	10,47	10,37	11,12	8,84
Giro skranke	6,15	6,31	6,82	9,30	9,74	9,98	10,14	12,73	13,30	15,28	16,40
Giro kontant	6,63	7,70	7,79	8,82	9,20	11,00	16,51	17,95	18,46	23,40	25,67
Personsjekk	4,27	5,57	6,17	7,73	8,24	8,40	8,50	9,79	10,72	12,30	14,92
Næringsjekk	4,34	5,15	6,66	8,37	8,19	9,23	9,28	9,82	10,46	12,44	15,01
Remittering med anvisning	4,45	6,29	6,96	8,91	9,55	10,77	13,57	22,52	23,12	25,72	27,79
Bedriftsterminalgiro med anvisning	:	:	:	:	:	:	13,57	22,35	23,41	25,01	26,05
OCR - Arkiv ³⁾	:	:	:	:	:	:	0,80	0,82	0,80	0,79	0,92
OCR - Retur ⁴⁾	:	:	:	:	:	:	2,15	2,38	2,40	2,12	3,38
Elektroniske tjenester											
Telegiro	:	:	:	:	:	:	2,02	2,45	2,33	2,31	2,38
PC/Internett ⁵⁾	:	:	:	:	:	:	:	:	1,98	2,03	2,31
Remittering uten melding	0,61	0,40	0,77	0,89	0,92	0,93	1,34	1,62	1,64	1,59	2,15
Remittering med melding	1,03	1,19	1,77	2,08	2,12	2,18	3,00	3,12	3,53	3,44	4,04
Remittering med KID	:	:	:	:	:	:	:	1,09	1,02	0,99	1,03
Bedriftsterminalgiro uten melding							1,33	1,20	1,26	1,20	1,95
Bedriftsterminalgiro med melding	:	:	:	:	:	:	2,83	2,78	3,08	3,03	3,15
Bedriftsterminalgiro med KID	:	:	:	:	:	:	:	0,93	0,91	0,92	0,89
Egen minibank utenom åpningstid	:	:	:	2,20	2,83	2,91	2,93	3,31	3,49	3,79	3,71
Andre bankers minibank i åpningstid	0,00	0,51	0,70	1,23	1,63	1,65	1,87	1,95	2,25	2,19	2,71
Andre bankers minibank utenom åpningstid	1,44	1,52	2,02	3,25	3,66	3,91	4,08	4,40	4,44	4,46	4,32
Betalingsterminal (EFTPOS)	1,44	1,11	1,16	1,87	1,88	2,02	2,05	2,20	2,13	2,07	2,19
Autogiro uten melding ⁶⁾	1,08	0,46	0,79	0,85	0,89	0,90	0,79	1,06	1,30	1,50	1,92
Autogiro med melding ⁶⁾	2,47	2,27	2,52	2,64	2,59	2,64	2,67	2,65	3,17	3,25	3,15
Avtalegiro ⁷⁾	:	:	:	:	:	:	:	1,52	1,60	1,51	1,60

Kilde/Source: Norges Bank

Fotnoter: Etter tabell 5.1.3

Tabell 5.1.2 Priser på betalingstransaksjoner 1990 - 2000. Gjennomsnitt for forretningsbanker banker (kroner) ¹⁾

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Blankettbaserte tjenester											
Giro innsendt pr. brev ²⁾	:	:	:	2,10	2,37	2,70	3,84	3,88	3,88	4,13	4,62
Giro kasse	2,40	2,77	2,81	5,57	6,69	5,96	6,87	12,86	12,36	13,06	10,00
Giro skranke	6,78	6,77	7,29	9,76	10,17	10,22	10,30	11,78	12,07	16,05	16,52
Giro kontant	5,9	7,29	7,41	8,22	8,6	9,87	17,11	18,27	18,38	25,52	27,36
Personsjekk	4,79	5,41	5,87	6,37	7,38	7,72	8,34	10,31	11,92	15,12	17,89
Næringsjekk	4,93	5,78	6,96	7,81	7,62	9,72	9,63	10,35	11,25	15,45	18,68
Remittering med anvisning	4,06	5,90	6,43	8,66	9,20	10,65	14,22	23,46	23,56	26,32	28,59
Bedriftsterminalgiro med anvisning	:	:	:	:	:	:	14,31	23,24	23,77	25,28	26,18
OCR - Arkiv ³⁾	:	:	:	:	:	:	0,80	0,84	0,85	0,67	0,76
OCR - Retur ⁴⁾	:	:	:	:	:	:	2,44	2,82	2,83	2,91	4,64
Elektroniske tjenester											
Telegiro	:	:	:	:	:	:	1,96	2,50	2,33	2,30	2,42
PC/Internett ⁵⁾	:	:	:	:	:	:	:	:	1,67	2,34	2,38
Remittering uten melding	0,69	0,49	0,82	0,93	0,97	0,96	1,49	1,73	1,77	1,67	2,41
Remittering med melding	1,13	1,18	1,76	2,07	2,09	2,15	3,26	3,49	3,76	3,70	4,43
Remittering med KID	:	:	:	:	:	:	:	0,90	1,01	1,01	1,05
Bedriftsterminalgiro uten melding	:	:	:	:	:	:	1,59	1,30	1,32	1,22	3,20
Bedriftsterminalgiro med melding	:	:	:	:	:	:	3,17	3,01	3,14	3,13	2,25
Bedriftsterminalgiro med KID	:	:	:	:	:	:	:	0,91	0,93	0,95	0,88
Egen minibank utenom åpningstid	:	:	0,00	2,54	3,83	3,76	3,63	4,01	4,04	4,67	3,35
Andre bankers minibank i åpningstid	0,00	0,11	0,13	1,11	1,88	1,93	2,06	1,79	2,33	2,20	4,12
Andre bankers minibank utenom åpningstid	2,00	1,97	2,51	3,82	4,74	4,72	4,87	4,72	4,76	4,77	4,16
Betalingsterminal (EFTPOS)	1,89	1,90	1,91	2,20	2,18	1,98	2,21	2,20	2,07	1,96	2,05
Autogiro uten melding ⁶⁾	1,22	0,98	0,99	0,96	0,99	0,99	0,61	0,75	1,13	1,53	1,91
Autogiro med melding ⁶⁾	2,09	2,00	2,48	2,37	2,32	2,41	2,30	2,01	3,07	3,26	2,68
Avtalegiro ⁷⁾	:	:	:	:	:	:	:	1,35	1,56	1,45	1,52

Kilde/Source: Norges Bank

Fotnoter: Etter tabell 5.1.3

Tabell 5.1.3 Priser på betalingstransaksjoner 1990 - 2000. Gjennomsnitt for sparebanker (kroner) ¹⁾

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Blankettbaserte tjenester											
Giro innsendt pr. brev ²⁾	:	:	:	2,99	3,16	3,45	3,58	3,88	4,39	4,48	5,19
Giro kasse	2,28	2,50	2,80	5,08	3,92	4,86	5,85	8,52	8,74	9,53	8,00
Giro skranke	4,61	5,18	5,62	8,12	8,47	9,26	10,01	13,50	14,30	14,86	16,31
Giro kontant	8,42	8,70	8,77	10,39	11,00	14,44	14,98	17,30	18,66	21,82	24,45
Personsjekk	3,80	5,72	6,42	8,96	9,04	9,02	8,60	9,43	9,88	10,39	12,94
Næringsjekk	3,80	4,58	6,41	8,88	8,73	8,78	8,63	9,45	9,90	10,41	12,57
Remittering med anvisning	5,64	7,46	8,26	9,58	10,50	11,09	11,72	20,38	22,14	24,41	25,84
Bedriftsterminalgiro med anvisning	:	:	:	:	:	:	11,45	20,33	22,63	24,40	25,74
OCR - Arkiv ³⁾	:	:	:	:	:	:	0,82	0,77	0,71	0,89	1,04
OCR - Retur ⁴⁾	:	:	:	:	:	:	1,43	1,50	1,54	1,53	2,47
Elektroniske tjenester											
Telegiro	:	:	:	:	:	:	2,12	2,32	2,31	2,35	2,28
PC/Internett ⁵⁾	:	:	:	:	:	:	:	:	2,28	1,36	2,12
Remittering uten melding	0,34	0,12	0,65	0,76	0,80	0,83	0,93	1,39	1,34	1,44	1,50
Remittering med melding	0,74	1,22	1,80	2,11	2,22	2,25	2,28	2,27	3,00	2,90	3,08
Remittering med KID	:	:	:	:	:	:	0,84	0,97	1,13	1,15	0,98
Bedriftsterminalgiro uten melding	:	:	:	:	:	:	1,59	1,30	1,32	1,22	3,04
Bedriftsterminalgiro med melding	:	:	:	:	:	:	2,21	2,26	2,94	2,80	1,21
Bedriftsterminalgiro med KID	:	:	:	:	:	:	:	0,98	0,85	0,86	0,92
Egen minibank utenom åpningstid	:	:	:	1,96	2,14	2,32	2,49	2,82	3,11	3,15	2,23
Andre bankers minibank i åpningstid	0,00	0,79	1,10	1,32	1,46	1,46	1,75	2,08	2,21	2,17	3,39
Andre bankers minibank utenom åpningstid	1,05	1,21	1,67	2,85	2,90	3,34	3,60	4,18	4,22	4,23	4,44
Betalingsterminal (EFTPOS)	1,21	0,69	0,68	1,50	1,59	2,06	1,89	2,19	2,20	2,22	2,28
Autogiro uten melding ⁶⁾	1,01	0,20	0,64	0,78	0,82	0,83	0,95	1,30	1,44	1,47	1,93
Autogiro med melding ⁶⁾	2,65	2,40	2,54	2,82	2,78	2,82	3,00	3,12	3,25	3,24	3,50
Avtalegiro ⁷⁾	:	:	:	:	:	:	:	1,66	1,63	1,57	1,65

Kilde/Source: Norges Bank

Fotnoter: Se neste side

Tabell 5.2.1 Priser på overførsler til utlandet 1.1.1998 - 1.1.1999. Gjennomsnitt for alle banker (kroner) ¹⁾

	Papirbasert		Elektronisk		Min. pris	Maks. pris
	01.01.1999	01.01.2000	01.01.1999	01.01.2000	01.01.2000	01.01.2000
Sjekker til utlandet						
NOK 100	103,28	135,86	60,86	60,89	10,00	175,00
NOK 2500	136,90	154,66	70,96	69,98	30,00	185,00
SWIFT						
Ordinær overførsel						
NOK 100	72,36	94,61	45,99	49,98	10,00	250,00
NOK 2500	94,70	106,82	46,41	50,40	35,00	250,00
Hasteoverførsel						
NOK 1 000	244,14	261,48	234,28	279,19	40,00	400,00
NOK 100 000	353,45	376,55	299,41	316,19	40,00	1300,00
NOK < 1 000 000	521,53	485,86	417,21	370,46	40,00	1340,00

Kilde/Source: Norges Bank

1) Tabellen viser gjennomsnittspriser for 9 forretningsbanker (inklusive Postbanken) og 18 sparebanker. Prisene er beregnet utfra en overførsel av et fast beløp. I tillegg til de oppgitte priser kan det påløpe tilleggskostnader som telekostnader, bekreftelseskostnader og tillegg for tredje lands valuta.

Fotnoter til tabell 5.1.1, 5.1.2 og 5.1.3

1. Prisene gjelder pr 31.12.89, 31.12.90, 1.1.92, 1.1.93, 1.1.94, 31.12.94, 1.1.96, 1.1.97, 1.1.98 og 1.1.99 og 1.1.2000. Gjennomsnittsprisene for alle bankene i undersøkelsen er beregnet ved å veie de to bankgruppens priser med bankgruppens faktiske markedsandeler målt etter antall transaksjoner pr 1.1.98. De to bankgruppens gjennomsnittspriser er beregnet ved å veie pris pr transaksjon i den enkelte bank med den enkelte banks andel av innskudd på anfordring, bortsett fra for Postbanken der faktiske markedsandeler målt etter antall transaksjoner er brukt. Forretnings- og sparebankene i undersøkelsen representerte henholdsvis 90 og 72 prosent av bank-gruppens markedsandeler målt etter innskudd på anfordring pr 1.1.99.

2. Gjennomsnittsprisene gjelder pr innsendt giroblankett. I tillegg kommer porto pr innsending hos 95 prosent av bankene i undersøkelsen.

3. Prisene gjelder betalingsmottakeren. OCR-Arkiv betyr at informasjonen beholdes av banken.

4. Prisene gjelder betalingsmottakeren. OCR-Retur betyr at informasjonen sendes i retur til betaler.

5. Prisene gjelder hjemmebanktjenester via Internett. . Brukere av nettbank og telebanktjenester betaler ofte et etableringsgebyr og/eller en årsavgift for å benytte disse tjenestene. For nettbank-tjenestene var disse kostnadene for privatkundemarkedet på opptil 250 kroner for bankene i vår undersøkelse.

6. Prisene gjelder betalingsmottakeren. I tillegg belastes betaleren for et gebyr.

7. Prisene gjelder betalingsmottakeren. I tillegg belastes betaleren for et gebyr.